

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNE DEVAM EDEN 5-6 YAŞ
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ İLE EBEVEYNLERİNİN
İHMALCİ DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

**Ayşe Gül KARABULUT
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul, 2018

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNE DEVAM EDEN 5-6 YAŞ
ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ İLE EBEVEYNLERİNİN
İHMALCİ DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

**Ayşe Gül KARABULUT
(Yüksek Lisans Tezi)**

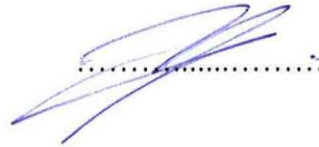
**Danışman
Prof. Dr. Birsen GÜZEL**

İstanbul, 2018

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2018**

ONAY

Ayşe Gül KARABULUT tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerinin İhmalci Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu bu çalışma, 22/01/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Prof. Dr. Birsen GÜZEL	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Ozana URAL	
JÜRİ ÜYESİ	Yrd. Doç. Dr. Yasemin DENERİ	

ÖZGEÇMİŞ

- 2002 - 2006 Balıkesir / Gönen Anadolu Lisesi
- 2006 - 2010 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Programı
- 2010 - İstanbul Kağıthane Günebakan İlkokulu Okul Öncesi Öğretmenliği
- 2014 - 2018 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- Görev Yaptığı Kurum** : İstanbul Kağıthane Günebakan İlkokulu
- E-Posta** : a.gulkarabulut@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu araştırma, okul öncesi eğitimine devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalci davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmam boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bana rehberlik eden değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Birsen GÜZEL'e çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde bulunan değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Ozana URAL ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Yasemin DENERİ'ye çalışmama sağladıkları destek ve değerli katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana destek olan okul müdürüm Sayın Bedi BÜYÜKLEYLA'ya, uygulama sürecinde benden yardımlarını esirgemeyen değerli anne-babalara, öğretmenlere ve yöneticilere bana ayırdıkları zaman ve emekleri için teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana sonsuz destek olan, her zaman yanımda olduklarından emin olduğum, tez yazma sürecimde de her türlü anlayışı ve sabrı gösteren, varlıkları ile her zaman onur duyduğum sevgili annem Aysel KARABULUT'a, sevgili babam Sait KARABULUT'a ve canım ablam Dilek KARABULUT'a en büyük teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatımda büyük yeri olan, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen manevi ablam Betül KOÇAK'a ve süreç boyunca ilgi ve anlayışlarıyla yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ayşe Gül KARABULUT

İstanbul, 2018

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNE DEVAM EDEN 5-6 YAŞ ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİLERİ İLE EBEVEYNLERİNİN İHMALCİ DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Araştırma, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalci davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde çalışmada kullanılan “Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu”nun Türkçeye adaptasyonu ve geçerlik-güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiş ve anne-babaların ihmalci davranış düzeyleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin ihmalci davranış düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırma tarama modeli ile gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinin Beşiktaş, Kağıthane, Gaziosmanpaşa, Sultangazi ve Şişli ilçelerinde bulunan özel ve resmi bağımsız anaokulu ile ilkokul ve ortaokul bünyesindeki anasınıflarına devam eden 5-6 yaş arası çocuğu olan 1314 ebeveyn ve 5-6 yaş arası 465 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (Multidimensional Neglectful Behaviour Scale Parent Report)”, “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ayrıca Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu’nun kriter geçerliğini test etmek amacıyla “Ebeveyn Kabul Red Ölçeği” kullanılmıştır.

Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği’nin Türkçeye adaptasyonu ve geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu amaçla ölçeğin dilsel eşdeğerlik analizi, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, Cronbach Alfa güvenirlik analizleri, ayırt edicilik analizleri, test-tektar test güvenirliği analizi ve kriter geçerliği analizi yapılmıştır. Ardından ebeveynlerin Türkçe’ye

uyarlanan ölçekten aldıkları puanlar demografik verilere göre karşılaştırılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri demografik verilere göre karşılaştırılmıştır. Ardından çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerinin ihmalcı davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ölçeklerden elde edilen puanlar arasında korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın istatistiksel analizleri SPSS 24.0 paket programı ve LISREL 8.72 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Analizler sonucunda Çok Boyutlu İhmalcı Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu'nun (ÇBİDÖ-E) Türkçe versiyonununun 35 madde ve 3 alt boyuttan (Bilişsel-Duygusal İhmal, Fiziksel İhmal, Denetim İhmali) oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin ihmalcı davranış düzeylerinin demografik verilere göre karşılaştırılması amacıyla yapılan analizlerde erkek çocuklarının kız çocuklarına göre ebeveynleri tarafından daha fazla ihmalcı davranışlara maruz kaldıkları, alt gelir düzeyine sahip ebeveynlerin orta ve üst gelir düzeyindeki ebeveynlere göre daha fazla ihmalcı davranışlar sergiledikleri, ailedeki çocuk sayısı ile ebeveynlerin ihmalcı davranış düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, çalışan annelerin toplam ihmal boyutunda, çalışan babaların ise denetim ihmali alt boyutunda daha az ihmalcı davranışlar sergiledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Anne ve babaların ihmalcı davranış düzeylerinin karşılaştırıldığı analiz sonuçlarında ise babaların annelerden daha fazla ihmalcı davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Çocukların sosyal beceri puanlarının demografik özelliklere göre karşılaştırıldığı analiz sonuçlarında, kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğu, ailenin gelir düzeyi ve annelerin yaş ortalamaları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu, çocukların sosyal beceri düzeylerinin annelerin eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığı, babaların eğitim düzeylerinin ise çocukların sosyal beceri düzeyleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalcı davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesine dair yapılan analiz sonuçlarında ise annelerin ihmalcı davranış düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babaların ihmalcı davranış düzeyleri ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İhmali, Sosyal Beceri, Okul Öncesi Eğitim

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL SKILLS OF 5-6 YEARS OF CHILDREN ATTENDING PRESCHOOL EDUCATION AND THEIR PARENTS' NEGLECTFUL BEHAVIOR

This research was conducted to examine the relationship between the social skills of 5-6 years-old aged children attending preschool education and their parents' neglectful behaviors. Regarding this general aim validity and reliability analyzes of the "Multidimensional Neglectful Behavior Scale-Parent Report" (MNBS-P) was carried out. The neglectful behaviors of the mothers and fathers were also compared. In addition, social skills of children and neglectful behaviors of parents were compared according to parents' and children's demographic information.

The research was carried out within descriptive approach with screening model. The sample of the study consisted of 465 students aged 5-6 years-old and 1314 parents selected randomly from the private and public kindergartens and preschool classes form primary and secondary schools from Besiktas, Kagithane, Gaziosmanpasa, Sultangazi and Sisli districts in Istanbul.

In this study in order to collect the data the "*Multidimensional Neglectful Behavior Scale-Parent Report (MNBS-P)*" the "*Preschool and Kindergarten Behavior Scale (PKBS-2)-Social Skills Scale*" and "*Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ)*" were utilized. At the same time, "*Demographic Information Form*" was used to obtain demographic information of children and their parents.

In the first phase of the study, the adaptation of MNBS-P to the Turkish language and validity reliability studies were carried out. For this purpose, explanatory and confirmatory factor analyzes were carried out. The linguistic equivalence coefficient, internal-consistency coefficient, item-remaining, item-total and Cronbach Alpha reliability coefficients when the item was deleted, the discriminant values of each item on the basis of total scale and sub-dimensions, and validity values were calculated. The parents' MNBS-P scores were then analyzed according to the demographic variables. In

the second phase of the study, the social skills of the students were examined according to the demographic variables. Correlation analyzes were then conducted between the scores obtained from the scales in order to examine the relationship between children's social skills levels and their parents' neglectful behavior. The data was analyzed with the SPSS 24.0 package program and LISREL 8.72.

The results revealed that the MNBS-P is a valid and reliable instrument involving 35 items and 3 sub-factors (Cognitive-Emotional, Physical, Supervision). The analyses on parents' neglectful behaviors according to demographic variables showed that boys are more neglected by their parents than girls and as socio-economic level of family increased, the neglectful behaviors of parents decreased. It was also observed that there is positive relationship between the number of children in the family and neglectful behaviors of the parents. In addition, the results showed that the working mothers neglected their children less than non-working mothers and the working fathers neglected their children less in supervision dimension than the non-working fathers. When the neglectful behaviors of the parents were compared, it was seen that the fathers got higher scores than the mothers. The results of the analysis of the children's social skills scores according to their demographic information showed that the social skills levels of the girls were higher than the boys and there is a positive relationship between the social skills levels of children and the mothers' age and the socio-economic level of the family. The results also showed that the education levels of the mothers were not affect the social skills of the children and the education levels of the fathers were related to the social skills scores of the children. The results of the analysis of the relationship between the social skills of the children and the neglectful behaviors of parents' revealed that a negatively significant relation between neglectful behaviors of the mothers and the social skills of the children.

Keywords: Child Neglect, Social Skills, Preschool Education

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xviii
KISALTMALAR	xix
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Alt Amaçları	2
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılıklar.....	5
1.5. Sayılıtlar	6
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II: İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. Çocuk İstismarı ve İhmali	7
2.1.1. Çocuk İstismarı ve Türleri	8
2.1.2. Çocuk İhmali ve Türleri	13
2.1.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tarihsel Süreci ve Çocuk Hakları	18
2.1.4. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri ve Sonuçları	21
2.1.4.1. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri	21
2.1.4.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Sonuçları.....	23
2.1.5. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme	26
2.2. Sosyal Gelişim ve Sosyal Beceriler.....	29
2.2.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim.....	30
2.2.2. Sosyal Beceri Tanımı ve Önemi	31
2.2.3. Sosyal Beceri Eksikliğinin Nedenleri ve Sonuçları	35

2.2.3.1. Sosyal Beceri Eksikliğinin Nedenleri.....	35
2.2.3.2. Sosyal Beceri Eksikliğinin Sonuçları	36
2.3. İlgili Araştırmalar	38
BÖLÜM III: YÖNTEM	49
3.1. Araştırmanın Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem.....	49
3.2.1. Evren	49
3.2.2. Örneklem.....	49
3.3. Verilerin Toplanması.....	53
3.3.1. Veri Toplama Araçları.....	53
3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu	53
3.3.1.2. Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2) – Sosyal Beceri Ölçeği.....	53
3.3.1.3. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (Multidimensional Neglectful Behaviour Scale-Parent Report).....	54
3.3.1.4. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ).....	56
3.3.2. Uygulama	57
3.4. Verilerin Analizi.....	58
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	60
4.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	60
4.1.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu.....	60
4.1.2. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	63
4.2. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	84
4.2.1. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	84

4.2.2. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	85
4.2.3. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	87
4.2.4. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	89
4.2.5. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	91
4.2.6. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	93
4.2.7. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	95
4.3. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	97
4.3.1. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	97
4.3.2. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	98
4.3.3. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	100
4.3.4. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	101

4.3.5. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	103
4.3.6. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	105
4.3.7. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	106
4.4. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan (ÇBİDÖ-E) Aldıkları Puanların Toplam ve Alt Boyutlara Göre Karşılaştırılması.....	108
4.5. Çocukların Anaokulu ve Anasınıflı Davranış Ölçeği (PKBS-2)-Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması	109
4.5.1. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	109
4.5.2. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	110
4.5.3. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailedeki Sıralarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	111
4.5.4. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	113
4.5.5. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	114
4.5.6. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	116
4.5.7. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	118
4.5.8. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	118
4.5.9. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	120

4.5.10.Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	122
4.6. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanları ile Anne ve Babalarının Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	123
BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	127
5.1. Sonuç ve Tartışma	127
5.1.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu ve Geçerlik Güvenirlik Çalışmalarına Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	127
5.1.2. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	129
5.1.3. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Toplam ve Alt Boyutlara Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	136
5.1.4. Çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2) - Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	137
5.1.5. Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerinin İhmalci Davranışları Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma	141
5.2. Öneriler.....	143
KAYNAKÇA.....	146
EKLER	160

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1.	Gelişim Aşamalarına Göre Kötü Muameleyi Önleme Çalışmaları	27
Tablo 3.1.	Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	50
Tablo 3.2.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 4.1.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Dilsel Eşdeğerlik Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 4.2.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun KMO ve Barlett's Testi Sonuçları	64
Tablo 4.3.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Faktör ve Açıklanan Toplam Varyans Tablosu	65
Tablo 4.4.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Maddelerinin Faktör Ağırlık Değerleri.....	66
Tablo 4.5.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Doğrulamalı Faktör Analizi Model Uyum Endeksleri	68
Tablo 4.6.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Doğrulamalı Faktör Analizi Betimsel Tablosu.....	70
Tablo 4.7.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Toplam ve Alt Boyutlarının Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları	73
Tablo 4.8.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Madde Kalan Madde Toplam ve Madde Elendiğinde Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 4.9.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Bilişsel-Duygusal İhmal Alt Boyutunun Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 4.10.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Fiziksel İhmal Alt Boyutunun Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 4.11.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Denetim İhmali Alt Boyutunun Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 4.12.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Madde Ayırt Edicilik Analizi Sonuçları	77
Tablo 4.13.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Bilişsel-Duygusal İhmal Alt Boyutunun Madde Ayırt Edicilik Hesaplamaları	78
Tablo 4.14.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Fiziksel İhmal Alt Boyutunun Madde Ayırt Edicilik Hesaplamaları.....	79

Tablo 4.15.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Denetim İhmali Alt Boyutunun Madde Ayırt Edicilik Hesaplamaları.....	79
Tablo 4.16.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Test Tekrar Test Analizi Sonuçları	80
Tablo 4.17.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Toplam ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayısı Değerleri	81
Tablo 4.18.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	82
Tablo 4.19.	Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu ile Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Tablosu	83
Tablo 4.20.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları.....	84
Tablo 4.21.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	85
Tablo 4.22.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları	86
Tablo 4.23.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	87
Tablo 4.24.	Annelerin ÇBİDÖ-E Denetim İhmali Alt Boyut Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Robust Testi Sonuçları	87
Tablo 4.25.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre ANOVA Sonuçları	88
Tablo 4.26.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	89
Tablo 4.27.	Annelerin ÇBİDÖ-E Toplam ve Denetim İhmali Alt Boyut Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Robust Testi Sonuçları	89
Tablo 4.28.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	90
Tablo 4.29.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	91
Tablo 4.30.	Annelerin ÇBİDÖ-E Toplam, Fiziksel İhmal ve Denetim İhmali Alt Boyut Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Robust Testi Sonuçları.....	91
Tablo 4.31.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	92
Tablo 4.32.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	93
Tablo 4.33.	Annelerin ÇBİDÖ-E Denetim İhmali Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Robust Testi Sonuçları	94
Tablo 4.34.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları	94

Tablo 4.35.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.36.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Robust Testi Sonuçları.....	96
Tablo 4.37.	Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları.....	96
Tablo 4.38.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları.....	97
Tablo 4.39.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	98
Tablo 4.40.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları	99
Tablo 4.41.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	100
Tablo 4.42.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre ANOVA Sonuçları	100
Tablo 4.43.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	101
Tablo 4.44.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Robust Testi Sonuçları	101
Tablo 4.45.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	102
Tablo 4.46.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	103
Tablo 4.47.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Robust Testi Sonuçları.....	103
Tablo 4.48.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	104
Tablo 4.49.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	105
Tablo 4.50.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları	106
Tablo 4.51.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	107
Tablo 4.52.	Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçlar	107
Tablo 4.53.	Annelerin ve Babaların ÇBİDÖ-E Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Sonuçları.....	108
Tablo 4.54.	Çocukların Sosyal Becerileri Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları	109

Tablo 4.55.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	110
Tablo 4.56.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları	111
Tablo 4.57.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailedeki Sıralarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	112
Tablo 4.58.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailedeki Sıralarına Göre ANOVA Sonuçları	112
Tablo 4.59.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Homojenlik Testi Sonuçları.....	113
Tablo 4.60.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	113
Tablo 4.61.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları	114
Tablo 4.62.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	115
Tablo 4.63.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları	116
Tablo 4.64.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları	117
Tablo 4.65.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları.....	118
Tablo 4.66.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları	119
Tablo 4.67.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babaların Çalışma Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları.....	119
Tablo 4.68.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları	120
Tablo 4.69.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları	121
Tablo 4.70.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları	122
Tablo 4.71.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları	122
Tablo 4.72.	Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	123
Tablo 4.73.	Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	124
Tablo 4.74.	Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	124

Tablo 4.75. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanları ile Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayı Değerleri	125
Tablo 4.76. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanları ile Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayısı Değerleri.....	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 4.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E)
DFA Standart Değerler Yol Diyagramı 71
- Şekil 4.2. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E)
DFA T Değerleri Diyagramı 72

KISALTMALAR

- İHD** : İnsan Hakları Derneği
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu
TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO : Dünya Sağlık Örgütü

BÖLÜM I: GİRİŞ

Okul öncesi dönem çocuğun yaşamının temelini oluşturur. Çocuk bu dönemde sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel olarak hızlı bir gelişim gösterir. Tüm gelişim alanları birbiriyle ilişkilidir ve çocuğun bu dönemde göstereceği gelişimlerin çoğu ailesi ve içinde bulunduğu sosyal çevresi tarafından belirlenir. Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği ve davranışlarını şekillendirdiği bir kurumdur. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki, çocukların kişilik gelişimlerini ve ruh sağlıklarını etkileyen faktörler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Her çocuğun kendini güvende hissedebileceği ve korunacağı bir ortamda büyümeye hakkı vardır. Güvenli ve sıcak bir aile ortamında sevgiyle büyüyen çocuk, toplumun kurallarını öğrenerek günlük yaşam ile ilgili bilgi ve becerileri olumlu biçimde geliştirir. Bireyin sosyal ilişkilerinde olumlu sonuçlar veren, öğrenilebilen ve gözlenebilen davranışlar sosyal beceri olarak adlandırılır (Özbey, 2009). Okul öncesi dönemde aile içi olumlu deneyimler yaşayan çocuklar çevresindekilerle iyi ilişkiler kurabilen, içinde yaşadığı toplumun kurallarına uyan, sorumluluk yüklenebilen, kendi haklarını koruyabilen ve başkalarına yardım edebilen; kısacası sosyal becerileri yüksek bireyler olarak yetişir (Çubukçu, 2005). Ancak Gelişiminin en hızlı olduğu bu dönemde çocuğun olumsuz deneyimler yaşadığı bir aile ortamında büyümesi, çocukta sosyal beceri eksikliklerine, uyum ve davranış bozukluklarına sebep olabilir.

Anne ve babalar, kimi zaman bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı olumsuz davranışlar gösterebilmektedir. Bu olumsuz davranışlardan en sık rastlanana çocuk ihmaldir (Santrock, 2014). İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü kişi tarafından, içinde bulunulan toplumun kültürünün öngördüğü şekilde, çocuğun gelişim ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan davranışın gösterilmemesidir (Straus ve Kaufman Kantor, 2005). Çocuk istismarı ve ihmali dünyada milyonlarca çocuğu ve ailelerini etkileyen önemli bir toplumsal sorundur. İstismar ve ihmali birbirinden ayıran en büyük özellik; istismarın aktif, ihmalin ise pasif olmasıdır. İhmalci bir davranışta genelde tek bir yoksunluk durumu söz konusu değildir. Kötü bir fiziksel bakım, bilişsel ve duygusal ihmali de içerebilir. İhmal davranışının belirlenmesinde kültür, çocuğun algısı, çocuk yetiştirme tutumları vb. faktörler de önemlidir. Buna rağmen çocuk ihmali, üzerinde

daha az durulan ve ihmal edilmiş bir kavramdır. Bunun sebebi ihmalin diğer istismar türlerine göre tanımlanmasının zor olması ve ihmalin de istismarın bir alt boyutu olarak görülmüş olması olabilir. Ancak birçok araştırma bulgusu, ihmal yaşantısının istismar yaşantısından ayrı olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Topçu, 2009b).

Psikososyal uyum güçlüğü çeken, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılmayan, denetimsiz bırakılan çocuklarda ihmal akla gelmelidir. Çocuklar üzerinde hem gelişimsel hem de davranışsal etkileri olan ihmal, çocukların yaşamlarında onarılmaz sonuçlara yol açabilmektedir (İHD, 2008). Bununla birlikte ihmal davranışının sonuçları çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine bağlıdır. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklarda aile içi ihmalin davranışsal ve duygusal sonuçlarının daha ağır olduğu bildirilmektedir. Genel olarak, kötü muamele gören çocuklar sosyal problem çözme becerilerinden, çatışmayı önleme becerilerinden ve genel kişiler arası sosyal becerilerden yoksun olma eğilimindedir (Fantuzzo, Weiss, Atkins, Meyers ve Noone, 1998; akt. Tyler, Allison ve Winsler, 2006). Tüm bu bilgiler doğrultusunda ve ışığında bu çalışmada okul öncesi eğitimlerine devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalci davranışları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalci davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Alt Amaçları

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.

1.2.2. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması.

1.2.2.1. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeğinden aldıkları puanlar çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.2. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar çocukların kardeş sayılarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.3. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar çocukların ailedeki sıralarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.4. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.5. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar eğitim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.6. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.7. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar yaş aralıklarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan (ÇBİDÖ-E) Aldıkları Puanların Toplam ve Alt Boyutlara Göre Karşılaştırılması.

1.2.4. Çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2) - Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması.

1.2.4.1. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

- 1.2.4.2. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar kardeş sayılarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.2.4.3. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ailedeki sıralarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.2.4.4. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.2.4.5. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.2.4.6. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar anne ve babalarının çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.2.4.7. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar anne ve babalarının yaş aralıklarına göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönem, temel gelişimin önemli ve büyük kısmını oluşturan kritik bir dönemdir. Bu dönem gelişimin en hızlı olduğu ve çocuğun, ailesi ve sosyal çevresinin de etkisiyle hayat boyunca göstereceği davranış kalıplarını edindiği bir evredir. Bu davranışlardan biri olan sosyal beceriler, çocuğun doğumuyla birlikte anneyle kurduğu bağ ile başlayan, bireyin yaşadığı sosyal çevrede var olmasını ve kendini gerçekleştirebilmesini sağlayan davranışlardır. Ancak kimi çocuklar, böyle önemli bir yaşam evresini olumsuz aile içi ortamlarda ve sosyal çevrelerde geçirebilmektedir. Bu olumsuzluklardan biri ise çocuğun aile içi ihmal ile büyümesidir. Çocuk ihmali, çocuğun gelişimi için temel ihtiyaçlarının ebeveynleri veya kendisine bakmakla yükümlü kişiler tarafından karşılanmamasıdır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Sevgi, güvenlik, ilgi, bakım, denetim ve eğitim ihtiyaçları ile dolu olan çocukların bu derece önemli bir dönemde ihmalci davranışlara maruz kalmaları ileriki yaşamlarında hayat kalitelerini etkileyebilecek olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu olumsuz sonuçlar, hem psikolojik, hem gelişimsel hem de davranışsal olabilir. Hatta zamanında müdahale edilmeyen durumlarda bu sonuç ölüm dahi olabilmektedir (WHO, 2006).

İlgili araştırmalar incelendiğinde Türkiye’de ocuk istismarı üzerine yapılmış çalışmalara rastlansa da okul öncesi dönem çocukların ebeveynlerinin ihmalcı davranışlarına ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bunun iki sebebi olabilir; birincisi Türkçe literatürde sadece ocuk ihmaline yönelik bir ölçeğin bulanmaması, ikinci ise ‘‘ihmal’’ kavramının istismarın bir alt boyutu olarak kabul edilmesi; dolayısıyla ayrı bir kavram olarak ele alınmamasıdır. Bu araştırma, Türkçe literatüre 5-6 yaş arası çocuklar için ebeveyn zbildirimlerine dayalı çok boyutlu (Bilişsel-Duygusal ihmal, Fiziksel ihmal, Denetim ihmali) bir ihmalcı davranış leği kazandırdığı için önemlidir. Ayrıca literatürde okul öncesi dönem çocukları ile ilgili gerçekleştirilen çoğu araştırmanın sadece anneler veya sadece babalar ile yürütüldüğü dikkat çekmektedir. Bu araştırma ise hem anneler hem de babalar ile yürütülmüştür. Araştırmada annelerin ve babaların ihmalcı davranış leğinden aldıkları puanlar ölçek toplam ve alt boyutlar bazında karşılaştırılmış; ayrıca çocukların sosyal beceri leğinden aldıkları puanlar ile annelerin ve babaların ihmalcı davranış leğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Türkçe literatürde ebeveynlerin ihmalcı davranış düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeylerinin ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenlerle bu araştırmanın bundan sonraki araştırmacılara ışık tutacağı mit edilmektedir. Ayrıca ocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerinin ihmalcı davranış düzeylerinin demografik verilere göre incelenmesi eldeki verilere ek bilgiler sağlayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma İstanbul ilinin Beşiktaş, Gaziosmanpaşa, Kağıthane, Sultangazi ve şişli ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel ilkokul ve ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 5-6 yaş arası öğrenciler ve bu öğrencilerin ebeveynleri arasından basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen öğrenciler ve ebeveynler ile,
2. Ebeveynlerin ihmalcı davranış düzeyleri çok Boyutlu İhmalcı Davranış leği-Ebeveyn Formu ile,
3. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri Anaokulu ve Anasınıfı Davranış leği-Sosyal Beceri leği ile,
4. Demografik veriler ise Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.

5. Boşanmış anne-babalara, anne ve/veya babası öz olmayan çocuklara ve herhangi bir engelle ve/veya kronik bir hastalığa sahip çocuklara ait veriler çalışmaya dahil edilmemiştir.

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya katılan ebeveynlerin bildirdikleri ekonomik düzeylerinin, alt - orta ve üst ekonomik düzeyleri yansıttığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Çocuk İhmali: Çocuğa bakmakla yükümlü kişi tarafından, içinde bulunulan toplumun kültürünün öngördüğü şekilde, çocuğun gelişim ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan davranışın gösterilmemesidir (Straus ve Kaufman Kantor, 2005, s.20).

Sosyal Beceri: Kişinin çevresindekilerle etkileşim kurmasını ve çevresindekilerin kabul edilemez davranışlarından kaçınmasını sağlayan; sosyal olarak kabul edilebilir öğrenilmiş davranışlardır (Gresham, 1998; akt. McGinnis, 2016, s.7).

BÖLÜM II: İLGİLİ LİTERATÜR

Araştırmayla ilgili kuramsal açıklamaların yer aldığı bu bölümde, istismar ve ihmalin tanımlarına, türlerine, tarihi sürecine, nedenlerine ve sonuçlarına, çocuk haklarına ve istismar ve ihmali önleme çalışmalarına; erken çocukluk döneminde sosyal gelişim ve sosyal beceri konularıyla ilgili kavram ve açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde söz konusu alanda yapılmış araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Çocuk İstismarı ve İhmali

Bütün canlılar arasında bakıma ve ilgiye en çok ihtiyaç duyan varlık çocuktur. 1989 yılında yayınlanan Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesine göre, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuktur (UNICEF, 2004, s.5). Çocuğun çevresini tanımaya ve keşfetmeye çalıştığı süreçte aile, çocuk için en güvenli ve sevgi dolu yer olmalıdır; çünkü çocuk sosyal, duygusal, ekonomik ve fiziksel açıdan kendisine bakmakla yükümlü olan kişilere bağımlıdır. Buna rağmen aileler, kimi zaman bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı örseleyici davranışlar gösterebilmektedir.

Çocuk haklarını savunmanın ve bir çocuk hareketi başlatmanın yetişkinlerin tasarrufunda olmasına (Ozansoy, 1999) karşın, çocukların şiddetten korunmaları gereken kişilerin de yine yetişkinler ve hatta kendi ebeveynleri olması (Polat, 2017b) oldukça acıdır. Çocuklara kötü muamele; aile, arkadaşlar, tanıdıklar, yabancılar, devlet yetkilileri (öğretmenler, polisler, din görevlileri, sağlık görevlileri gibi), işverenler ve diğer çocuklar tarafından; fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranışlar, istismar, ihmal ve çocukları ticari veya başka biçimlerde sömürme ile ilgili davranış ve tutumları içeren karmaşık bir konudur (WHO, 2006). Bu davranış biçimi; sosyal, kültürel ve inanç farklılıkları ile sıklığını ve türünü değiştirmekle birlikte her toplumda görülen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2011). Bu tehlike ve kötülükler arasında en sık rastlanan ve çocuğu en çok zarara uğratan ise çocuk istismarı ve ihmali (Topçu, 2009b). Bu araştırmada çocuk istismarı ve çocuk ihmali kavramları ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.1. Çocuk İstismarı ve Türleri

İstismar, medikal, hukuksal, psikolojik ve sosyolojik boyutları ile disiplinler arası çalışılan bir kavramdır ve bu nedenle tanımında kesin olarak belirlenmiş standartlar söz konusu değildir (Polat, 2017a). Yapılan tanımlar disiplinler arası farklılık göstermesinin yanı sıra aynı disiplinlerde bile farklılık gösterebilmektedir. Bunun yanında, özünde toplum, aile, çocuk ve kaybolan insani değerler vardır ve dünyanın varoluşundan beri süregelen evrensel bir sorundur (Bayraktar, 2015).

İngilizcedeki “abuse” kelimesinin karşılığı, Türkçede farklı sözcüklerin kullanımı ile birlikte genellikle “istismar” olarak kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu’na göre “istismar” kelimesi “birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme” anlamlarına gelir (TDK, 2017). Çocuk istismarı ve ihmali kavramı için ilk tanımlamalardan birisini yapan Hellnes’e göre çocuk istismarı; çocuk ile ona bakmakla yükümlü kişi arasında, bir kaza sonucu ortaya çıkmayan ve çocuğun fiziksel ve gelişimsel durumuna yansıyan etkileşim veya etkileşim eksikliğidir (Faller, 1981; akt. Polat, 2017b). 1999 yılında çocuk istismarının tanımı konusunda fikir birliğine varmak, istismara neden olan faktörleri ve bunun sonuçlarını ortaya koymak ve önleme çalışmalarını gözden geçirerek pratik ve somut adımlar atmak amacıyla bir araya gelen Dünya Sağlık Örgütü “Çocuğun sağlığını, yaşamını, gelişimini ve haysiyetini olumsuz yönde etkileyen fiziksel, duygusal, cinsel istismar, ihmal ve ticari reklam veya diğer tüm sömürü biçimlerini de içine alan her türlü kötü muameleye maruz kalması durumu çocuk istismarı veya kötü muameledir” tanımını yapmıştır (WHO, 1999, s.15). Bu tanım yetişkinin istismar olarak görmediği veya çocuğun şiddet olarak algılamadığı davranışları da kapsamaktadır (İHD, 2008). Hukuki bağlamda ise istismar, çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi, yaşı, eğitimi ve diğer kişisel özelliklerine göre sahip olduğu haklarının hukuka aykırı olarak bilerek engellenmesi veya kısıtlanmasıdır (Erdoğan, 2011).

Bir davranışa istismar denilebilmesi için, içinde yaşanan kültürün değerlerine aykırı olması, çocuğun gelişimini engelleyici ve uzmanlar tarafından da istismar olarak kabul gören bir davranış olması gerektiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte çocuk istismarının gerçekleşebilmesi için, uygun anne-baba, uygun çocuk ve uygun zamanın da birarada olması gerektiği söylenmektedir (Kara ve diğerleri, 2004). Anne-babalar istismar olaylarının %80’inden, diğer akrabalar yaklaşık %7’sinden, diğer yetişkinler ise

yaklaşık %13'ünden sorumludurlar (Berk, 2013). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, dünyadaki istismar vakaları (40/1000), kanser vakalarından (3,9/1000) on kat daha yaygındır (Yavuz, Büyükyavuz, Savaş, Oztgüner, Küpeli ve Asirdizer, 2008). Ayrıca istismar mağduru olan çocukların iyi bir şekilde değerlendirilmemesi nedeniyle tekrar eve gönderilmesi sonucu daha sonra bu çocukların %5-10'unun öldürüldüğü, %35-50'sinin ise ciddi hasara uğradığı gözlenmiştir (Tercier, 1998; Jain, 1999; akt. Kara ve diğerleri, 2004). UNICEF'e (2014) göre ise dünya çapında her yıl iki yüz yetmiş beş milyon çocuk ev içi şiddete maruz kalmakta, beş yüz milyon ile bir buçuk milyar arasındaki çocuk ise çeşitli şekillerde şiddete maruz kalmaktadır.

İstismarın en önemli özelliği kuşaktan kuşağa aktarılmasıdır. Çoğu durumda, istismarcı ebeveyn de kendi çocukluğunda istismara maruz kalmıştır. Bunlar arasında en belirgin olanları ise sevgi ve ilgiden yoksunluk ile fiziksel cezanın ön plana çıktığı bir çocukluk yaşantısıdır. Buna "istismar çemberi" denir (Yenibaş ve Şirin, 2007). Uyanık Balat, Sezer, Karabulut ve Koçak (2015) tarafından yapılan bir araştırmada annelerin kendi çocukluk dönemlerinde edindikleri olumsuz deneyimlerin, şu anki mutluluk düzeylerini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Ebeveynin kendi yaşadığı olumsuz çocukluk deneyimini, kendi çocuğuna da yaşatması istismarın psikososyal etkisi olarak dikkat çekmektedir (Öztürk, 2011). Ayrıca çocuğa karşı örseleyici eylemi kimin yaptığına bakılmaksızın tüm aile üyeleri göz önüne alınmalıdır. Örneğin çocuğunu istismar eden baba da olsa annenin ve kardeşlerin de davranışları değerlendirilmelidir (Santrock, 2014). İstismara izin verilmesi, teşvik edilmesi ya da göz yumulması veya bundan çıkar sağlanması da eyleme katılmakla aynı anlama gelir ve istismar olarak değerlendirilir (Topçu, 2009a; Bayraktar, 2015). İstismara göz yuman ve sevgi dolu tutumu içerisinde şiddete seyirci kalarak içindeki şiddet gereksinimini tatmin eden veya kendini kurbanla bir tutarak içindeki suçluluk duygusunu hafifletme yoluna gidebilen kişiye ise "pasif katılımcı" denir (Polat, 2017b).

Genelde çocuğa kötü muamelenin alt tiplerini ayıracak kesin bir çizgi yoktur. Pek çok çocuk birden fazla kötü muamele çeşidine aynı anda veya farklı zamanlarda maruz kalabilmektedir (Polat, 2017a). Literatürde çocuk istismarı genel olarak Fiziksel İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar ve Ekonomik İstismar başlıkları altında toplanmıştır. Bu bağlamda araştırmada istismarın bu dört türüne değinilmiştir.

Fiziksel İstismar: Fiziksel istismar, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine bağımlı olarak tanımlanan bir kavramdır. UNICEF'e göre, kaza sonucu olmayan, yasaklanmış, çocuğa acı veren, çocuğun gelişiminde sürekli zarara yol açabilecek şiddet hareketleri fiziksel istismardır (akt. Bayraktar, 2015, s.45). Bazı toplumlarda çocuklara vurmak çocuk büyütmenin bir yolu olarak kabul edilirken başka toplumlarda ebeveynlerin veya diğer erişkinlerin çocuğa karşı bu gibi davranışları kabul edilmemektedir. Bunun yanı sıra fiziksel istismarda, ebeveynin çocuğunu incitme kastının olup olmasına bakılmaksızın çocuğa verdiği zarar söz konusudur (Brittain, 2005; akt. Çıplak Dağlı, 2008).

Fiziksel istismar “aletli” veya “aletsiz” olarak gerçekleştirilebilir. Aletsiz saldırılar, tokat, yumruk, çimdikleme, ısırma, tekme atma gibi herhangi bir araç kullanmadan yapılan olayları; aletli saldırılar ise kemer, kayış, hortum, sigara veya ütü gibi bir araç ile gerçekleştirilen olayları kapsamaktadır (Gershoff, 2002). Fiziksel istismar vakalarında en çok ebeveyn tarafından nasıl meydana geldiği açıklanamayan morarmalar görülür (Kara ve diğerleri, 2004). Hamilelik sırasında annenin alkol, sigara ve uyuşturucu gibi zararlı maddeleri kullanması da fiziksel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Ünal, 2008).

Yapılan araştırmalara göre fiziksel istismar fark edilmesi en kolay ve sıklıkla düşük sosyo-ekonomik kesimde rastlanabilen bir istismar türüdür (Durmuşoğlu Saltalı, 2014). Bu istismar türüne en fazla, yaşları itibariyle 0-3 yaş arası çocuklar maruz kalmaktadır (Argun, 2002). Bunun yanında çocuğun ölümü ile sonuçlanabilecek *Sarsılmış Çocuk Sendromu* en önemli fiziksel istismar olaylardan birisidir. Bu olay yetişkinin aşırı kızgınlık içinde bebeğin kollarından tutup sarsması ile birlikte çocuğun güçlü olmayan boyun kaslarının başı sabit tutamaması ve beyine giden damarların yırtılması sonucu beyinde kanama meydana gelmesidir (Polat, 2017b).

Bir diğer istismar türü ise çocuk istismarının çok ağır ve özel bir şekli olan *Munchausen by Proxy Sendromu (Polle Sendromu)*'dur. Bu sendrom, anne veya babanın çocukta herhangi bir hastalık olmamasına rağmen, çocuğuna bir hastalık üretmesi sonucu, uygulanan tedavilerle çocuğun zarar görmesi durumudur (Kara ve diğerleri, 2004). Bu ebeveynler kendilerini genellikle çocuğunu çok seven, ilgili, şefkatli bir ebeveyn olarak gösterirler; ancak çocuklarıyla yalnız kaldıkları zamanlarda çocuklarını günler boyu

ihmal edebilir, hatta çocuklarında hastalık oluşturabilmek için acımasız eylemlerde bulunabilirler (İnce ve Yurdakök, 2014).

Duygusal İstismar: Dünya Sağlık Örgütü (1999) duygusal istismarı şu şekilde tanımlamıştır:

Çocuğun nitelik, kapasite ve arzularının sürekli kötülenmesi, sosyal kaynaklardan ve ilişkilerden sürekli yoksun bırakılması, çocuğun sürekli olarak insanüstü güçlerle, sosyal açıdan ağır zarar verme ya da terk etme ile tehdit edilmesi, çocuktan yaşı ve gücüne uygun olmayan taleplerde bulunulması ve çocuğun topluma aykırı düşen çocuk bakım yöntemleri ile yetiştirilmesidir (WHO, 1999, s.15).

Bir başka tanıma göre bir yetişkin veya çocuktan yaşça büyük biri tarafından, çocuğa yönelik aşağılayıcı, örseleyici, küçük düşürücü, çocuğun kendine olan güvenini sarsan davranışlara duygusal istismar denir (Akyüz, 2013). Duygusal istismarda fiziksel ve cinsel istismarda olduğu gibi herhangi bir fiziksel gösterge mevcut değildir ve bu sebeple diğer istismar türlerine göre daha sık rastlanır ve saptanması daha zordur (Erdoğan, 2011). Çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi, duygusal istismarın çocukta meydana getirdiği tahribin farklılaşmasına yol açabilmektedir (Yavuzer, 2011a).

Çocuğu reddetme, aşağılama, korkutma, çocuktan yaşından büyük beklentiler içinde olma, çocuğu kendi çıkarları için kullanma, aşırı koruma ve kollama ve çocuğu suça yönlendirme duygusal istismara örnek olarak verilebilir (Yenibaş ve Şirin, 2007). Bir çocuk sadece duygusal istismara maruz kalabilir (Clausen ve Crittenden, 1991; akt. Topçu, 2009b). Bununla birlikte fiziksel ve cinsel istismarda az ya da çok daima duygusal istismar vardır (Bayraktar, 2015; Yazar ve Yarış, 2011). Murray ve Field (2004) 991 Amerikalı ebeveyn üzerinde yaptıkları bir araştırmada, duygusal istismarın yaygın olarak kullanıldığını; henüz 2-4 yaşlarındaki çok küçük çocuklara dahi hemen hemen tüm ebeveynlerin bağırıp çağırdıklarını, haykırdıklarını ve çığlık attıklarını saptamışlardır (akt. Topçu, 2009b).

Cinsel İstismar: Cinsel istismar, çocuğun kendinden büyük bir yetişkin tarafından cinsel amaçlar için kullanılmasıdır (Savaşçı, 2013). Cinsel istismar, çocuk üzerinde kısa ve uzun vadeli yıkıcı etkiler bırakan; fiziksel, duygusal, sosyal ve hukuksal boyutları olan

bir sorundur (Dönmez ve diğerleri, 2014). Finkelhor ve Browne (1986) cinsel istismarı, “18 yaşından küçük bir çocuğa kendinden 5 yaş veya daha büyük biri tarafından, üstü kapalı veya açık bir şekilde zor kullanarak yapılan herhangi bir cinsel faaliyet” olarak tanımlamaktadır (akt. Kır, 2013; s.787). Cinsel istismar, dünyanın her yerinde tüm kültürlerde ve ekonomik ve sosyal çevrelerde görülmesine rağmen ancak 1970’lerin sonunda sosyal bir problem olarak görülmeye başlanmıştır (Durmuşoğlu Saltalı, 2014).

Cinsel istismarın bir türü ise ensesttir. Ensest, toplumumuzda evlenmeleri ahlaki, hukuki ve dini boyutta yasaklanmış, yakın akraba olan kadın ile erkeğin cinsel birlikteliği anlamında kullanılmaktadır. Kempe (1984)’e göre aile fertleri arasındaki her çeşit cinsel içerikli eylem ensesttir (akt. Polat, 2017b). Cinsel istismarın her türü suçtur; çocuğun rızasının olup olmaması durumu suç olmaktan çıkarmaz (Nurcombe, 2000). Türkiye’de cinsel istismar suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Kişilere Karşı Suçlar” kısmının “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” bölümünün 103. maddesinde “Çocukların Cinsel İstismarı” başlığı altında düzenlenmiştir (Savaşçı, 2013).

Cinsel istismarın etkisi, çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine ve olgunluk düzeyine, kim tarafından gerçekleştirildiğine, tekrar durumuna (Oates, 1991; akt. Öztürk, 2009), şiddet kullanımına, fiziksel zararın varlığına, çocuğun ruhsal özelliklerine ve travma öncesi psikolojik gelişimine bağlı olarak değişebilir (Aktepe, 2009). Finkelhor ve Browne (1985) cinsel istismar mağduru çocuklarda dört travmatik sonuç ortaya koymuştur; bunlar, *travmatik cinsellik* (cinsellikle gelişme dönemlerinin gerektirdiğinden daha fazla ilgilenme, cinselliğe yönelik olumsuz tutum geliştirme, gelecek cinsel yaşantıyla ilgili endişe gibi), *ihanet* (çocuğun yakın olduğu birisi tarafından istismar edilmesi, çocuğun kendisine ihanet edildiği duygusuna kapılmasına neden olur), *damgalanma* (ve bunun beraberinde toplumdan yalıtılmışlık, toplumca kabul görmeyen davranış biçimlerine yönelme) ve *güçsüzlük* (ve bu sebeple intihar, öfke dolma gibi)tür. Cinsel istismara maruz kalan çocuk ve ergenlerin çoğu utanma, suçluluk duyma, ailenin dağılması korkusu, istismarı yapan kişinin tehdidi veya istismarcının mağdur tarafından tanındığı ve sevdiği biri olması sebepleriyle uğradıkları istismarı açıklamamaktadır (Argun, 2002; Bayraktar, 2015).

Ekonomik İstismar: Erdoğan (2011) ekonomik istismarı, çocuğun eğitiminin engellenerek düşük ücretle çalıştırılması ve işgücünün sömürülmesi olarak

tanımlamıştır. Ekonomik istismar, mevsimlik işçilerin ailelerinde daha sık gözlenmektedir (Kurtoğlu, 2016). Ancak ne yazık ki bu çocukların erken yaşta suça yönelme olasılıklarının arttığı ve bu çocukların potansiyel suçlu grubunu oluşturdukları bilinmektedir (Yavuzer, 2011b). Çalışan çocukların sayılarının artması sosyolojik (göç, eğitim), ekonomik (yoksulluk, işsizlik, düşük maliyetteki çocuk işgücü, tüketim arzusu) ve kültürel nedenlere bağlı olabilir (Konuk Er, 2014). 1. İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Çocuk Raporu (2000)'na göre çalıştırılan çocuklar iş yerlerinde meslek hastalıkları, iş kazaları, siyasi ve dini baskılar, şiddet ve cinsel taciz gibi tehlikelerle karşılaşabilmektedir (akt. Yenibaş ve Şirin, 2007).

Ülkemizde 4857 sayılı İş Kanununun 71. maddesine göre 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, 14 yaşını doldurmuş ve ilköğretimini tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine engel olmayacak hafif işlerde günde 7, haftada 35 saati geçmeyecek şekilde çalıştırılabilirler (Bayraktar, 2015). TÜİK verilerine göre, Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı, 2012 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre 15 milyon 247 bin kişidir. Çalışan çocuk sayısı ise 6-14 yaş grubunda 292 bin kişi, 15-17 yaş grubunda ise 601 bin kişidir (TÜİK, 2012).

2.1.2. Çocuk İhmali ve Türleri

İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü kişi tarafından, içinde bulunulan toplumun kültürünün öngördüğü şekilde, çocuğun gelişim ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan davranışın gösterilmemesidir (Straus ve Kaufman Kantor, 2005). La Rose ve Wolfe (1987) ihmali “çocuğun, gelişiminde kalıcı ve yaygın zararlara yol açmaması için karşılanması gereken gereksinimlerden süreğen bir biçimde yoksun bırakılması” olarak tanımlamaktadır (akt. Topçu, 2009b, s.116). Cüceloğlu (2000)'na göre çocukların “dokunulma (tutma, kucaklama vb.)”, “güven (çocuğun sağlığı ve beslenmesiyle ilgilenme)”, “yapı/düzen (çocuğun yapabileceği ve yapamayacağı sınırlarını bilme)”, “sosyalleşme”, “uyarılma (oyun ve benzeri yollarla duygularını uyarma)” ve “kendini değerli görme” olarak altı temel gereksinimi vardır. Oktay, Gürkan, Zembat ve Polat Unutkan (2006) ise çocukların temel ihtiyaçlarını “sevgi ve ilgi”, “güven”, “sağlıklı bakım ve beslenme”, “hareket ve oyun”, “kendi kendini tanıma ve yetişkin desteği” olarak beş başlık altında incelemişlerdir. Ancak bu gereksinimlerin karşılanması,

ebeveynin sahip olduğu kaynaklara göre değerlendirilmelidir (Atamer, 2005; akt. Yolcuoğlu, 2010). Çocuğun ihmal edilmemesi amacıyla çok para verme, aşıırı sevgi gösterme ve şımartma gibi ihtiyaçlarını gereğinden fazla karşılaması da bir tür kötü muamele olarak değerlendirilmektedir (Kurtoğlu, 2016).

İhmal davranışının sonuçları çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine bağlıdır. Örneğin 13 yaşıındaki bir çocuğun evde 2 saat yalnız bırakılmasının sonucu, 2 yaşıındaki bir çocuğun yalnız bırakılmasından farklı sonuçlar doğuracaktır (Lounds, Borkowski ve Whitman, 2004). İhmale uğramış çocukların fiziksel ve duygusal gelişimleri oldukça geridir ve çocuğunu ihmal eden ebeveynlerin büyük bir kısmında ruhsal sorunlar görülmektedir (ztrk, 2011). Anne ve babanın çocuğu ile konuşmaması veya çocuğun sorularını yanıtlamaması (Ovacık, 2008), çiğnemeyi öğrenen çocuğa kuru gıdaların verilmemesi, yeni konuşmaya başlayan çocuğun konuşmaya teşvik edilmemesi, kas kontrolü sağlayan çocuğa tuvalet eğitimi verilmemesi, çocuklara gelişim dönemlerine uygun kuralların konulmaması gibi davranışlar (Kurtoğlu, 2016) bazı ihmalci davranışlardır. Gelişmekte olan bir ülkede çocuğunun imkansızlıklar içerisinde menenjitten ölümünü izlemek zorunda kalan bir anne-babanın durumu, ocuk istismarı olarak görülmemesi gereken bir konudur; ancak bu durum gelişmiş bir ülkede ortaya çıktığında bu ocuk istismarıdır. Gerçekte ise ihmal kapsamında değerlendirilmesi gereken bir durumdur (Polat, 2017a; Polat, 2017b). Yoksulluk ise ihmal kapsamına girmez. Yoksulluk, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik gte olmamasıdır. İhmal ise ailenin yeterli kaynakları olmasına rağmen çocuğun ihtiyaçlarını karşılamamasıdır (İHD, 2008). Terk ise, ocuk ihmalinin özellikli bir sahasıdır ve sosyal, ekonomik ve psikolojik nedenleri vardır. Çocuğun terki Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmiştir (Erdoğan, 2011).

Büyüme geriliği olan, psikososyal uyum güçlüğü çeken, eğitim ve ğretim gereksinimleri karşılanmayan ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılmayan çocuklarda ihmal akla gelmelidir (Kara ve diğerleri, 2004; Topbaş, 2004). Okul ncesi dönemde ihmal edilmiş çocuklarındaki en temel gösterge konuşma geriliğidir. Bebeğine yeterince sözel uyaran sağlamayarak onu ihmal eden bir anne, bu durumun sonucu olarak bebeğin sözel iletişim becerilerini kazanmasını engellemektedir (Polat, 2017a, Polat, 2017b). Bu durum ileriki yaşlarda okul başarısızlığına kadar ilerleyebilmektedir.

Tarihsel olarak, çocuğa kötü muamele üzerine yapılan incelemeler genellikle daha kolay tanımlanmış bir kavram olduğu için, ihmal ve istismarı birlikte, sanki özdeşmiş gibi, ya da hemen hemen sadece çocuk istismarına odaklanmış gibi incelemişlerdir (Albert ve Barth, 1996; Oates, 1996; akt. Lounds et al, 2004). Harrington, Zuravin, DePanfilis ve Ting, 2002 yılında yayınladıkları makalelerinde, ihmal kavramının ihmalini; diğer istismar türlerine göre tanımlanmasının zor olması, özellikle fiziksel istismarın tıp doktorları tarafından daha fazla ilgi çekmesi ve daha geniş tıbbi topluluk önünde kabul edilmesinden kaynaklı olarak istismarın gerisinde kalmasına bağlamışlardır. Ancak birçok araştırma bulgusu, ihmal yaşantısının, istismar yaşantısından ayrı olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Topçu, 2009b). İhmal çocuğun gereksinimlerini ve rakip öncelikleri bilmemektedir; pasiftir ve genellikle devam ettirilir (Golden, Samuels ve Southall, 2003). İstismar ise aktiftir ve bu yönüyle ihmalden ayrılır (Kara ve diğerleri, 2004; Bayraktar, 2015; Polat, 2017b). İhmalde bakıcı, hasara neden olduğunun farkında değildir. İstismarın bir şekli olan ihtiyaçların kasıtlı ve kötü niyetli olarak karşılanmamasını içermez. Ayrıca bir çocuk herkes tarafından istismar edilebilirken; sadece çocuğa bakmakla yükümlü kişi onu ihmal edebilir (Golden, Samuels ve Southall, 2003).

İstismar olayları yoğun şekilde ihmal de içerir; ancak her ihmal istismara gider diye bir kural yoktur. İhmal, istismara giden yolda ilk adımdır ve ondan 10-15 kat daha yaygındır (Bayraktar, 2015). İstismarların yaklaşık %48-63'ünün ihmal ile birlikte ortaya çıktığı düşünülmektedir (İHD, 2008). Crittenden ve DiLalla (1988) yaptıkları bir çalışmada, ihmalin, fiziksel istismara göre çocuklarda daha çok öfkeye neden olduğunu bulmuşlardır. Çocuklar, ihmal tiplerinin bazılarında yeterli ilgiye sahip olurlarken, bir diğerinde tam bir ihmale uğrayabilirler. Ancak genellikle ihmalde tek bir yoksunluktan söz edilemez. Kötü bir fiziksel bakım, zihinsel uyarım eksikliğini ve duygusal olarak tatminsizliği de beraberinde getirir (Polat, 2017b). Ney, Fung ve Wickett (1992) yaptıkları bir çalışmada, fiziksel, duygusal ve cinsel istismar veya fiziksel, duygusal ve bilişsel ihmalin çok nadir tek başına rastlandığını ve deneklerin anlamlı bir oranının, bu türlerin hepsi ile istismar edildiklerini bulmuştur.

Literatürde ihmal türleri ile ilgili çeşitli gruplandırmalara rastlanmıştır. Genel olarak ihmal türleri “fiziksel ihmal”, “duygusal ihmal”, “bilişsel ihmal” ve “denetim ihmali” olarak gruplandırılabilir.

Fiziksel İhmal: Fiziksel ihmal çocuğun beslenme, barınma, hijyen, giyim ve tıbbi ihtiyaçlarının yerine getirilmemesidir (Kaufman Kantor et al, 2004). Çocuğun yeterli ve dengeli beslenmemesi, keçeleşmiş saçlar, kirli cilt ve şiddetli vücut kokusu (İHD, 2008), büyük ya da küçük ayakkabılar giyme, saçlarda bit bulunması, çürük diş ve ağız kokusu (Durmuşoğlu Saltalı, 2014), kirli ve bakımsız bir çevrede yaşama, uygun barınma ve yatma koşullarının sağlanmaması, kazalara karşı önlem alınmaması, güvenlik tedbirlerine karşı ilgisizlik, sigara-alkol ve bağımlılık yapan maddelere karşı korunmama, annenin gebelik sırasında alkol-sigara ve madde kullanımı (Bayraktar, 2015) gibi nedenler fiziksel ihmal olarak adlandırılır. Çocuğun tehlikelere ulaşabilme ihtimali de fiziksel bir ihmal türüdür (Kurtoğlu, 2016). Araçlarda emniyet kemerinin kullanılmaması, evde yangın çıkartacak eşyaların bulunması, boğulma riskine karşı dikkatli davranılmaması fiziksel ihmal örnekleridir (Polat, 2017a; Polat, 2017b).

Fiziksel ihmalin, prenatal ihmal ve tıbbi ihmal olmak üzere iki özel türü vardır. Doğmamış bebeğin ihmal edilmesine “prenatal ihmal” denir (Durmuşoğlu Saltalı, 2014). Annenin doğum öncesi gerekli tıbbi kontrolleri yaptırmaması (Kurtoğlu, 2016), uyuşturucu/alkol kullanması, hamileliği sırasında intihar girişiminde bulunması veya çocuğu reddetmesi gibi davranışlar bu ihmal türüne örnektir (Topçu, 2009b). Bu sorunlar çocuğun doğduktan sonra da sağlığını etkileyecektir (Kurtoğlu, 2016). “Tıbbi ihmal” ise çocuğun sağlamken izlenmemesi, aşılarının yapılmaması, hastalanınca doktora götürülmemesi, tedavi önerilerine uyulmaması, ilaç, gözlük, işitme cihazı, koltuk değneği, ortez, protez gibi gereksinimlerinin karşılanmaması ve çağdaş teknolojiye uygun olanaklardan yararlandırılmamasıdır (Bayraktar, 2015). Burada altının çizilmesi gereken nokta ailenin ekonomik durumunun yerinde olmasına rağmen bu davranışları gerçekleştiriyor olmasıdır (Polat, 2017b). Çocuğun ölümüne yol açabilecek olan kültürel inançlar da tıbbi ihmale sebep olabilir (Durmuşoğlu Saltalı, 2014). Ne yazık ki çocuğun sağlık ihmalinin sonuçları ölüme kadar gidebilir (Kurtoğlu, 2016).

Duygusal İhmal: Duygusal ihmal, anne babanın çocuğu ile olan sosyal temasını en aza indirmesi veya kesmesidir. Çocuğun duygusal ihmali, sık yaşanan bir hak ihlali olmasına rağmen sonuçlarının uzun dönemde ortaya çıkması nedeniyle görmezden gelinir ve gündeme getirilmez (Erdoğan, 2011).

Bazı araştırmacılar ebeveynin madde bağımlılığını, antisosyal davranışlarını ve aile içi şiddeti duygusal ihmal olarak değerlendirmişlerdir ve ebeveynin duygusal olarak erişilmezliğine odaklanmışlardır. Genel olarak duygusal ihmal, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki sevgi, destek ve arkadaşılığın yokluğunu içerir (Kaufman Kantor et al, 2004). Çocuğun başarılarının ödüllendirilmemesi, yeteneklerinin desteklenmemesi, isteklerine karşı kayıtsız kalınması, dışlanması, yok sayılması, surat asma, aşırı koruyucu davranma ya da korunmama gibi olumsuzluklar da duygusal ihmal kapsamındadır (Bayraktar, 2015).

Tıpkı duygusal istismardaki gibi duygusal ihmal de diğer ihmal ve istismar türleri ile beraber görülebilir (Durmuşoğlu Saltalı, 2014) ve istismarda olduğu gibi ihmalin de en yaygın hali duygusal ihmaldir (Erdoğan, 2011). Ericson ve Bowloy'e göre bebekliğinde en az bir ebeveynle sıcak ilişkiler kuramamış çocuklar, bazı toplumsal becerileri geliştiremezler ve sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kuramazlar (Ericson, 1985; akt. Argun, 2002).

Bilişsel İhmal: Çocuğun zihinsel gelişimi için ihtiyaç duyduğu uyarıcıların çocuğa sağlanmaması bilişsel ihmaldir (Beyazıt, 2017). Kaufman Kantor ve diğerleri (2004) bilişsel ihmali, ebeveynin çocuğuna sağladığı bilişsel uyarılar, öğrenme fırsatları ve ebeveynin çocuğun okulu ve okul çalışmasıyla olan ilişkisi olarak değerlendirmişlerdir. 5-9 yaş arası çocuklar için ebeveynin çocuğuyla kitap okuması, çocuğunun sorduğu sorulara cevap vermesi, çocuğuyla birlikte oyun oynaması, çocuğun okulda öğrendiklerine ilgi duyması veya çocuğunun ödevlerine yardımcı olması çocuğu bilişsel olarak destekleyen eylemlerdir (Kaufman Kantor, Holt ve Straus, 2004).

Eğitsel ya da bilişsel ihmal ilk olarak okulların devam listeleri ile ele alınır (İHD, 2008). Çocuğun öğrenim yaşına geldiği halde okula gönderilmemesi, okula giden çocuğun okul gereksinimlerinin karşılanmaması, özel eğitim gereksinimlerinin karşılanmaması, yetenek ve becerilerine uygun eğitim olanaklarından yararlanamaması, resim-spor-müzik gibi etkinliklerden yararlandırılmaması eğitim ihmaldir (Bayraktar, 2015). Bu çocukların bazıları okula hiç gitmezler, okula gidenlerin ise aileleri okul başarılarıyla, dersleri ve okul sorunlarıyla ilgilenmezler. Eğitimsel ihmale uğrayan çocukların ailelerinde genellikle eğitim açasından iyi bir örnek bulunmaz (Polat, 2017b; Durmuşoğlu Saltalı, 2014).

Denetim İhmali: Denetim ihmali, çocuk üzerindeki gözetim yetersizliğidir (Kaufman Kantor et al, 2004). Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin çocuğun güvenliğini sağlamaması veya bunun için gerekli denetimsel tedbirleri almaması bir tür ihmaldir (Clark et al, 2005; akt. Beyazıt, 2017). Bir bebeğin banyoda bir dakika yalnız bırakılması ölümle sonuçlanabilir. Yeni yürümeye başlayan bir çocuk için denetimdeki kısa süreli ihmaller öldürücü sonuçlara yol açabilir (Polat, 2007). Denetim ihmali, çocuğa karşı kötü muamelenin en yaygın biçimlerindedir (Snyder ve Merritt, 2015).

Denetim ihmalinin ortak bir tanımının olmamasına rağmen, genellikle problemliler olarak düşünülen 4 davranış bulunmaktadır. Bunlar; çocuğu yeterince yakından izlememek, çocuğu arabada ya da evde yalnız bırakmak, çocuğu kendisine zarar verebilecek üçüncü bir şahıstan korumakta başarısızlık ve çocuğun zararlı bir faaliyete bulunmasına izin vermektir (Coohey, 2003; akt. Ruiz-Casares, Trocmé ve Fallon, 2012).

Çocuğa sınır koymama, çocuğun kimlerle arkadaşlık kurduğu ve nerede olduğu ile ilgilenmeme (Straus, 2004) çocuğun denetim olmaksızın yalnız başına veya uygun olmayan bir bakıcı ile bırakma (veya sorumlu kişinin belirlediği tarihte saatte geri dönmemesi veya çocukla ilgili gerekli malzemeyi-örneğin çocuk bezini bırakmadan çocuğu bırakması), (Polat, 2017a, Polat, 2017b), çocuğun yanlış davranışlarına müdahale etmeme ve çocuğa sınır koymama (Kaufman Kantor et al, 2004) gibi tutum ve davranışlar denetim ihmeline örnek olarak verilmektedir. Denetim ihmali, bazı araştırmalarda fiziksel ihmal içerisinde değerlendirilirken; bazı çalışmalar, saldırganlık, antisosyal davranış ve sapkın akran ilişkilerinin geliştirilmesinde zayıf denetim ve izlemenin nedenleri üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla, zayıf gözetim ve denetim, çocukluk çağında antisosyal davranışın gelişmesinde en önemli ihmalin türü olabilir (Knutson, DeGarmo ve Reid, 2004).

2.1.3. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Tarihsel Süreci ve Çocuk Hakları

Çocuk istismarı ve ihmali, tarih boyunca var olmuş; çocuklar çeşitli nedenlerle dövülmüş, sömürülmüş veya öldürülmüşlerdir (Yenibaş ve Şirin, 2007). Çocuk bu süreçte terk edilebilen, alınıp satılabilen, üzerinde her türlü hak iddia edilebilen, anne babanın mülkü olarak görülen bir varlıktır (Erdoğan, 2011). Bununla beraber tarihin çok eski dönemlerinden beri bazı tıp bilim insanları fiziksel istismarı fark etmişler ve bu durumu yazdıkları eserlerinde dile getirmişlerdir (Savaşçı, 2013). Plato (M.S. 400)

öğretmenlere “çocukları kaba kuvvetle değil, oyun oynuyormuşçasına eğitin” diyerek, fiziksel istismara dikkat çekmiştir (Polat, 2017b, s.370). İranlı doktor Ibn-Zakariya-Rhazes (900) yazdığı bir kitapta çocuklara bilerek vurmanın çocuk üzerinde bazı bozukluklara sebep olabildiğini aktarmıştır (akt. Topçu, 2009b). 1946 yılında pediatrik radyolog Caffey ilk kez çocuk istismarını tanımlamış ve beyin ve göz içi kanamaları ile uzun kemiklerde oluşan kırıklardan söz etmiştir (Siyez, 2003). Dr. Henry Kempe ise 1962 yılında “Dövülen Çocuk Sendromu” adlı makalesi ile fiziksel istismarın bir türü olan bu sendromu tanımlamıştır (Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller ve Silver, 1985). Ardından 1970’li yılların başında Caffey tarafından “Sarsılmış (Sallanmış) Çocuk Sendromu” tanımlanmıştır (Bayraktar, 2015).

Ülkemizdeki çocuk istismarı ve ihmali konusundaki duyarlılık 1970’li yıllarda başlamış ve genel olarak eğitimciler ile hukukçuların çalıştığı bir konu olmuştur (Siyez, 2003). Geleneksel disiplin yöntemimiz olarak görülen dayak, ancak 1985’li yıllarda istismar olarak görülmeye başlanmıştır. İlk dernek, 1986 yılında Ankara’da kurulan Çocuk İstismarını Önleme Derneği’dir (Polat, 2017b). Konunun ele alınmaya başlanmasından itibaren en önemli gelişme ise 1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesinin ülkemizde de kabul edilmesi olmuştur (Berkmen ve Okray, 2015). 1991 yılında psikolog, pedagog, hukuk çalışanları, tıp doktorları ve gönüllülerle birlikte “Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği” kurulmuştur (Bayraktar, 2015).

Çocuk hakları; insan hakları kavramı içinde ele alınması gereken ve dünyadaki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, barınma ve her türlü sömürüye karşı korunma gibi hakların tümünü tanımlamakta kullanılan evrensel bir kavramdır (Yıldırım Doğru, 2014). Ancak, çocuk başta temel ihtiyaçlarının yetişkinler tarafından karşılanmasına muhtaç olduğu ve yaşı, bilgisi ve içinde bulunduğu gelişim dönemi itibarıyla tehlikeleri fark edememesi nedenleriyle kolaylıkla hak ihlallerine maruz kalmaktadır (Erdoğan, 2011). Bunun önüne geçmek ise hiç kuşkusuz uluslararası düzeyde benimsenen evrensel bildiriler ile mümkün olabilmektedir (Yörükoğlu, 2007).

Çocuklar için uluslararası bir çocuk hakları örgütünün kurulması fikri ilk olarak 1984 yılında Jules de Jeune tarafından ortaya atılmış; ancak çalışmalar 1914’te Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğramıştır. 1919 yılında Versailles Anlaşması’yla Milletler

Cemiyeti kurulmuştur (Erdoğan, 2011). Çocuk haklarını koruma amacıyla ilk etkili girişim ise 1923 yılında Eglantyne Jebb tarafından taslağı hazırlanan ve 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'dir (Yıldırım Doğru, 2014). Ancak bu bildiri de İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla ne yazık ki kağıt üstünde kalmıştır (Yörükoğlu, 2007). 1948 yılında yayımlanan Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'nden sonra 1950 yılında sadece çocuk hakları ile ilgili olan bir taslak hazırlanmış ve yapılan düzeltmelerden sonra 20 Kasım 1959'da Çocuk Hakları Evrensel Bildirisi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oybirliği ile onaylanmıştır (Yörükoğlu, 2007). Bu bildiri, on maddeden ibarettir ve çocuk hakları konusunda genel bir çerçeve çizmiştir (Erdoğan, 2011). Ardından 1978 yılında, daha geniş kapsamlı bir bildiri üzerinde çalışılmaya başlanmış, on yıl süren çalışmalardan sonra 20 Kasım 1989'da Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kabul edilmiş; sözleşmenin kabul tarihi Dünya Çocuk Hakları günü olarak kutlanmaya başlanmıştır (Erdoğan, 2011). Türkiye sözleşmeyi 1990 yılında imzalamış; 9 Aralık 1994 yılında yürürlüğe sokmuştur. Ancak sözleşmenin 17. 29. ve 30. maddelerinin uygulanmasına çekince koymuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi 27 Ocak 1995 tarihinde 22184 sayılı resmi gazetede yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüştür (Yıldırım Doğru, 2014). Çocuk haklarının anayasası olarak görülen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuk hakları, "yaşamsal haklar", "gelişme hakları", "korunma hakları" ve "katılma hakları" başlıkları altında sınıflandırılmıştır (Uğurlu ve Aksoy Gülsen, 2014). Bu sözleşmeyle taraf devletler, çocuğun sevgi ile mutlu bir aile ortamında ve anlayışla yetişmesi gerektiğini kabul etmişlerdir (İstanbul Barosu Dergisi, 2017). Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun, bakımından sorumlu kişiler tarafından fiziksel, cinsel ve duygusal gelişimine yönelik tahrip edici tutum ve davranışlara maruz kalmasını engellemek için taraf devletlerin bütün yasal, yönetsel, toplumsal ve eğitime yönelik önlemleri almasını hedeflemiştir (Polat, 2017b). Bu sözleşme ile taraf devletler, çocuğu herhangi bir sömürüye karşı koruyacağını, hiçbir çocuğun işkence ya da diğer insanlık dışı muameleye ve cezaya maruz kalmayacağını ve yasa dışı ve keyfi bir biçimde özgürlüğünün kısıtlanmayacağını kabul etmiştir (Öztürk, 2011). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 19, 34 ve 39. maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve önlenmesiyle ilgilidir.

Hukuk sistemimize baktığımızda çocukların korunmasına ilişkin kurallar başta Anayasa'da yer alan temel ilkelerle düzenlenmiştir. Çocuğun bir kişi olarak toplum

içindeki yeri Medeni Kanun ile, çocuk haklarının ihlali halinde uygulanacak yaptırımlar Türk Ceza Kanunu ile, ihlalin önlenmesi ve olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler ise Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, İş Kanunu, Basın Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu ve daha pek çok yasa ve yönetmeliklerde yer almaktadır (Polat, 2007).

2.1.4. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri ve Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri ve sonuçları ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.4.1. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri

İstismar ve ihmalin meydana gelmesinin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler en geniş çerçevede iç stres faktörleri (anne-babanın kişilik yapısı, çocuğun özellikleri, çocuktan beklentiler) ve dış stres faktörleri (ekonomik yetersizlik, işsizlik, kısıtlı sosyal çevre) olarak iki başlıkta toplanabilmektedir (Ünal, 2008). Bu ayrım dışında literatürde “çocuk ile ilgili nedenler”, “aile ile ilgili nedenler” ve “toplum ile ilgili nedenler” olarak üç başlık altında toplanan nedenler görülmektedir. Kültür, aile ve çocuğun gelişim özellikleri gibi faktörlerin bir arada bulunmasının çocuğa kötü muamele riskini artırması muhtemeldir (Appleton ve Stanley, 2009; Prinz et al, 2009; akt. Santrock, 2014). Bununla birlikte etkenlerin net olarak birbirlerinden ayrılması da mümkün değildir; genellikle etkenler sarmal bir yapıdadır (Bayraktar, 2015). Ayrıca risk etkenleri, meydana gelen kötü muamelenin tek başına sebebi olmayabilir; bu nedenler sadece kötü muamelenin olasılığını artıran etkenlerdir (WHO, 2006).

Çocuk ile İlgili Nedenler: Çocuğun istemeyen çocuk olması, gayrimeşru olması, prematüre olması, özel bakım gerektiren bir bebek olması, beklenen cinsiyette olmaması (Acehan, Bilen, Ay, Gülen, Avcı ve İçme, 2013), doğuştan anomalisi ve süregelen hastalığı olması, beslenme ve yeme bozukluklarının olması, idrar kaçırma (enürezis) ve sürekli dışkı kaçırma (enkoprezis) problemleri, yaygın gelişimsel bozukluklar ve motor beceri bozuklukların olması, iletişim bozukluğu olması, eğitimle

ilgili sorunlar (okul yaşantısı, arkadaş ilişkileri ve öğretmenlerine karşı olan davranışları) (Bayraktar, 2015), dikkatsizlik, impulsif davranış ve hiperaktivite gösteren çocuklar ile huysuz ve hırçın çocuklar (Deveci ve Açık, 2003), sakat çocuklar, hızlı sosyokültürel değişim içinde büyüyen, savaşın olduğu ülkelerde yaşayan çocuklar, çok çocuklu aile çocukları, üvey ebeveynle yaşayan çocuklar, eğitimsiz, kendisi de istismar görmüş kişilerin çocukları, aile içi geçimsizlik (Topbaş, 2004) gibi nedenler çocuğun istismar ve ihmal edilme riskini artırmaktadır.

Aile ile İlgili Nedenler: Çocuk istismarında aile faktörü önemli bir yer tutmaktadır (Acehan ve diğerleri, 2013). Anne ve babanın çocukken istismara maruz kalmış olması, doğum sırasında annenin ölmesi, ailenin yapısı (çekirdek aile, ataerkil aile, otoriter aile gibi), hastalık durumları, eğitim düzeyi (her eğitim düzeyinde istismar vardır fakat alt eğitim düzeylerinde daha fazladır), barınma sorunları, inanç ve etnik sorunlar, zihinsel bozukluklar, ekonomik ve mesleki sorunlar (Bayraktar, 2015), eşler arasında uyumsuzluk, parçalanmış aile yapısı, özsaygısı düşük, değersizlik duygusuna sahip ebeveynler, saldırgan ve suçlu ebeveynler (Durmuşoğlu Saltalı, 2014), ebeveynin çocuğa karşı ilgisizliği, ebeveynin ailesi ile ilgilenecek vakit bulamaması (Yenibaş ve Şirin, 2007), doyurulmamış duygusal gereksinimlerin çocuk aracılığı ile doyurulması, ebeveynin çocuktan gerçekçi olmayan beklentileri ve çok genç olma (Berk, 2013) çocuğun istismar ve ihmal edilme riskini artırmaktadır. Ancak yapılan bazı araştırmalara göre, tek ebeveynle büyüyen çocuklar, anlaşmazlıklar içindeki bir ailede büyüyen çocuklara göre daha yeterlidir (Schaffer, 2008). Çünkü aile ortamındaki stres, çocuğa kötü davranma riskini artırır. Ailedeki çocuk sayısı da aile içi stresi artıran kaynaklardandır (Argun, 2002). Geniş ailelerde yetişen çocukların, iki ya da üç çocuklu ailelerde büyüyenlerle karşılaştırıldığında, eğitim yönünden ihmale uğrama risklerinin yaklaşık üç kat, fiziksel ihmale uğrama risklerinin ise iki ya da iki buçuk kat daha fazla olduğu bulunmuştur (Cederborg, Lamb, Sternberg ve Orbach, 2000).

Alkol veya uyuşturucu kullanımı da istismar için risk faktörleridir (Kutsal Paslı, Işıklı, Şahin, Yılmaz ve Beyazova 2011). Yapılan araştırmalar alkol ve şiddet arasında bağlantı olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmalar, kadına yönelik şiddet ile çocuk istismarı arasında da bir bağlantı olduğunu göstermektedir (WHO, 2000; akt. Polat, 2017a). Ebeveynin diğer ebeveyne uyguladığı şiddete şahit olan çocukların (özellikle 2-

4 yaş arası) ağır bir psikolojik travma yaşadıkları söylenebilir. Çocuklar sadece doğrudan kendilerine yöneltilen şiddete değil, şiddetin bir ortamda yaşamaktan da etkilenirler (Polat, 2017a). Anneler, çocukların bakımında birinci dereceden sorumlu görüldükleri için istismar ve ihmalden babalara göre daha fazla sorumlu olmaktadır. Ancak babanın işsiz ve evde olması durumunda bu durum tersine dönmekte, baba figürü istismar ve ihmalde birinci sırada yer almaktadır (Kara ve diğerleri, 2004).

Toplum ile İlgili Nedenler; Yabancı bir kültür ve çevrede yaşama, yaşanan çevrenin genel ekonomik durumu, gelenek-görenek ve töre kuralları, kalabalık kentlerde yaşama (kent yaşamı genel anlamda bireysel ve aile içi şiddeti artırmanın yanı sıra insanı yalnızlaştırıyor) (Bayraktar, 2015), sosyal medya, görsel ve yazılı basın, toplumda şiddetin hoş görülmesi, toplumda kadının ve çocuğun konumu ve değeri, yasal eksiklikler veya yasaların uygulanmaması (Yenibaş ve Şirin, 2007), yüksek suç oranı ve göç hareketleri (Durmuşoğlu Saltalı, 2014) çocuğun istismar ve ihmal edilme riskini artıran toplumsal nedenler arasında sayılmaktadır. Ayrıca ebeveynin çevresinden sosyal destek görmemesi de ihmal ve istismarın toplumsal nedenleri arasındadır. Ebeveynin sosyal destek alıp almaması, onun ebeveynlik rolüne ilişkin duyarlılığını etkilemektedir. Aldıkları sosyal destek miktarı az olan anneler çocuk yetiştirmede otoriter ve cezaya dayanan bir yaklaşım kullanma eğilimindedirler (Polat, 2017a).

2.1.4.2. Çocuk İstismarı ve İhmalinin Sonuçları

Kendilerine bakmakla sorumlu kişiler tarafından ihmal ve/veya istismar edilen çocuklarda hayatları boyunca yok edilemeyecek ruhsal ve davranışsal hasarlar oluşabilir (Topçu, 2009b). Çocuk istismarı, çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal uyumu üzerinde olumsuz sonuçlar doğurur ve bu durum kişilerarası ilişkilerde sorun olarak ortaya çıkar (Siyez, 2003). İhmal ve istismar, çocuğun duygusal yaşantısını etkileyerek, çocuğun ileride sağlıklı bir kişilik geliştirmesine neden olabilmektedir (Uğurlu ve Aksoy Gülsen, 2014). İhmal ve istismar sonucu oluşabilecek hasarlar “Fiziksel/Gelişimsel” ve “Duygusal/Davranışsal” sonuçlar olarak iki grupta incelenebilir.

Fiziksel/Gelişimsel Sonuçlar: Erken çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalma veya benzeri olumsuzluklar, ölümlerin ve kronik hastalıkların önde gelen nedenlerini

oluşturmaktadır (WHO, 2006). İstismara uğrayan çocukların büyük bir bölümünde büyüme geriliği görüldüğü, bununla beraber çoğu olguda zihinsel gelişimin de yetersiz olduğu araştırmalarla saptanmıştır. Bu çocuklar okul ortamında bilişsel, sosyal ve dilsel yetersizlikler göstermektedir (Topçu, 2009b). Son yıllarda, bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde, istismar ve ihmalin beyin gelişimi üzerinde araştırmalar artmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, çocuğun maruz kaldığı uzun süreli stres-istismar öyküleri olanlar dahil, beyin gelişimi üzerinde fizyolojik değişikliklere neden olabilmektedir ve beyin üzerindeki bu sonuç, çocuğu hem fiziksel, hem duygusal hem de toplumsal gelişimi açısından etkilemektedir (WHO, 2006).

İstismar edilen çocuklarda, diğer kimselerin duygularını ayırt etmede güçlük yaşadıklarına ilişkin bulgulara da rastlanmıştır (Yenibaş ve Şirin, 2007). Çocuklukta ve ergenlik döneminde kötü muamelenin sonuçları arasında zayıf duyu düzenleme, bağlanma sorunları ve akran ilişkilerinde sorunlar gibi sonuçlar görülebilmektedir (Santrock, 2014). Yenibaş ve Şirin (2007) istismar ve/veya ihmale uğramış çocuklarda çocuğun gelişim döneminden beklenen davranış ve hareketlerde gerileme, eşyalara veya çevresindeki insanlara karşı agresif davranışlar, sık sık hastalanma, sürekli kaygı durumu, düzensiz uykular, yatağı ıslatma, iştahsızlık, suçluluk duygusu, ebeveynine aşırı bağlanma ve okul başarısında düşme gibi fizikseli bilişsel ve sosyal bozukluklar görülebileceğini bildirmiştir.

Çocuk ihmalinin fiziksel sonuçları ise, normal kilonun altında olma, büyümememe, tıbbi bakımdan yoksun kalma, sürekli açlık belirtileri, uykusuzluk şeklinde görülür. Bilişsel/gelişimsel sonuçlar ise öğrenme güçlüğü, devamsızlık, zayıf notlar ve bir görevi tek başına yapamama şekillerinde kendini gösterir (İHD, 2008).

Duygusal/Davranışsal Sonuçlar: İstismarın davranışsal sonuçları saldırganlık ve düşmanlık biçiminde görülebileceği gibi olumsuz sosyal davranışlar şeklinde de ortaya çıkabilir. Özellikle fiziksel istismar mağduru olan çocuklar, diğer çocukları daha çok üzen, onların çektikleri acıya karşı daha az empati duyan çocuklar oldukları bulunmuştur (Topçu, 2009b). 0-3 yaş arası çocuklarda daha fazla ruhsal yaraların görüldüğü, 3-6 yaş arasındaki çocuklarda hayali arkadaşlarıyla oynama davranışının ihmale uğramamış çocuklara göre daha fazla olduğu, okul çağı çocuğunda ise ihmal sonuçlarının okul fobisi ve saldırganlık davranışıyla ortaya çıktığı görülmüştür

(Kurtoğlu, 2016). Mrazek ve Kempe enseyte maruz kalan çocuklardaki uzun vadeli olumsuz sonuçları u sınıfta toplamaktadır. Bunlar: yeme bozuklukları, iki ve madde alışkanlığı, cinsellikten korkma davranışları şeklinde sıralamaktadır (Mrazek, 1981; akt. Polat, 2017b).

Şiddete maruz kalan, şiddete tanık olan veya uzlaşmanın olmadığı huzursuz ailelerde büyüyen çocuklarda sosyal sorun çözme ve uyum becerilerinde yetersizlikler saptanmıştır (Salzinger et al, 1991; akt. Topçu, 2009b). Tek başına ihmalin yol açtığı davranışsal ve duygusal sorunlar ise, kendine zarar verme, dilenme, okulda bulunma süresinin artması, düşük benlik algısı, bağlanma zorlukları, kişisel ilişki kurmada zorluklar, sosyal sorunlar ve hayır diyememe şeklindedir (İHD, 2008). Minnesota’da sosyal hizmet ve eğitim yönetimi veri tabanlarının niceliksel analizleri incelenerek kötü muamele geçmişine sahip çocuklarla yapılan bir çalışmada istismar öyküsü olan 10.394 çocuğun %32’sinin özel eğitim aldığı, bu çocukların da %73’ünün hafif düzeyde bilişsel ya da davranışsal yetersizliği olan çocuklar olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, en sık görülen temel engel kategorileri, özel öğrenme güçlükleri (%33) ve duygusal/davranışsal engeller (%27) olduğu bulunmuştur (Haight, Kayama, Kincaid, Evans ve Kim, 2013).

Bununla birlikte gelişim bir bütündür ve çocukların gelişiminde aile ve çevre gibi sosyal etmenlerin yanında biyolojik veya başka nedensel etmenlerin çocuğun gelişimi üzerindeki payı belirlenmedikçe, istismar ve ihmalin tek başına çocuğun davranışlarına etkisi olduğunu söylemek ve bu etkiyi belirlemek güçtür (Topçu, 2009b). Tüm bunların yanında, çocuğun yaşamının ilk yıllarında yaşadığı ihmal veya istismar çocukta kalıcı bir hasar oluşturmak zorunda da değildir. Bu konuda araştırma yapan Dennis (1973) doğumdan hemen sonra az düzeyde bakımın sağlandığı ve ocuk için teşvik edici olmayan bir kuruma yerleştirilen çocukların erken yaşlarda zihinsel gerilik sorununa sahipken; daha sonra evlat edinilmiş veya daha teşvik edici bir ortama gönderilen çocukların erken yaşlarındaki olumsuz deneyimlerin etkisinden kurtulmuş ve normal zihinsel kapasitelerine ulaşacak kadar iyi ilerleme kaydettikleri gözlenmiştir (akt. Schaffer, 2008).

2.1.5. Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme

Çocuk istismarı ve ihmali, işbirliği gerektiren toplumsal bir sorundur ve belli ölçülere kadar önlenemez bir davranış ve toplumsal hastalık olarak görülerek, bu doğrultuda çalışmalar yapılmalıdır (Bayraktar, 2015). Önleme, koruyucu hizmetler anlamındadır. Çocukların her türlü kötü muameleden korunmaları için risk faktörlerini ve koruyucu hizmetleri ele alan politikaların üretilmesi gereklidir (WHO, 2006) ve dünyanın her yerinde, ülkelerin kendi belirledikleri stratejiler mevcuttur. Bu stratejiler bireysel veya grup olarak uygulanabilmektedir (Durmuşoğlu Saltalı, 2014).

Bir toplumdaki şiddet ve kötü muameleyi önlenmek için; anne baba veya çocuğa bakan kişileri desteklemek, çocukların ve ergenlerin riskleri ve zorlukları yönetmesine yardımcı olmak, şiddet ve ayrımcılığı teşvik eden tutum ve sosyal normları değiştirmek, çocuklar için destek hizmetleri sağlamak ve teşvik etmek, çocukları koruyan yasa ve politikaların güçlendirmek ve konu hakkında araştırmalar yaparak toplumda farkındalık kazandırmak gerekmektedir (UNICEF, 2014). Tüm önleme çalışmalarında en önemli nokta çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemini bilmek ve ona göre ihtiyaçlarını karşılamaya özen göstermektir (Kurtoğlu, 2016). Gelişme aşaması ve etki derecesine göre çocuğa karşı uygulanan kötü muameleyi önleme çalışmaları Tablo 2.1 ile açıklamıştır.

Tablo 2.1. Gelişim Aşamalarına Göre Kötü Muameleyi Önleme Çalışmaları

Müdahale Düzeyi	Gelişim Aşamaları	
	Bebeklik (0-3 yaş)	Çocukluk (3-11 Yaş)
Toplumsal ve Çevresel	Yasal reform ve insan hakları uygulaması <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk hakları sözleşmesinin ulusal yasalara uyarlanması • Güvenlik ve yargı sisteminin güçlendirilmesi • Sosyal, ekonomik ve kültürel hakların desteklenmesi Sosyal ve ekonomik politikaların teşvik edilmesi <ul style="list-style-type: none"> • Çocuklara eğitim ve bakımın sağlanması • İlk ve orta öğretimin zorunlu kılınması • İşsizliği azaltma tedbirleri ve olumsuz sonuçların hafifletilmesi • Sosyal koruma sistemlerine yatırımların yapılması Kültürel ve sosyal normların değiştirilmesi <ul style="list-style-type: none"> • Çocuklara ve yetişkinlere yönelik desteği onaylayan kültürel ve sosyal normların değiştirilmesi Ekonomik eşitsizliklerin azaltılması <ul style="list-style-type: none"> • Yoksullukla mücadele • Gelir ve cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması Çevresel risk faktörlerin azaltılması <ul style="list-style-type: none"> • Alkolle mücadele • Çevreye saçılan kurşun ve diğer zehirli maddelerin kontrolü 	
İlişkisel	<ul style="list-style-type: none"> • Ev ziyareti programları • Ebeveyn eğitimi 	Ebeveyn eğitimi
Bireysel	<ul style="list-style-type: none"> • İstenmeyen hamileliklerin azaltılması • Doğum öncesi ve sonrası hizmetlerinin artırılması 	Potansiyel taciz durumları ve bunlardan kaçınma hakkında çocukların eğitilmesi

(Polat, 2017a, s.410-411; WHO, 2006, s.35)

MEB 1. Özel Eğitim Konseyi (1991) raporuna göre ise önleme ve müdahale çalışmaları “Birincil Önleme Çalışmaları”, “İkincil Önleme Çalışmaları” ve “Üçüncül Önleme Çalışmaları” olarak üç düzeyde ele alınmalıdır (akt. Yenibaş ve Şirin, 2007).

Birincil Önleme Çalışmaları: Birincil önleme çalışmaları, tüm çocuklara yönelik oluşturulan koruma programlarını içerir (Acehan ve diğerleri, 2013) ve temel amaç olay başlamadan kaynakları belirleyerek olayın oluşumunun engellemektir (Bayraktar, 2015). Bu ise sosyal reformlar, tutum değişimleri ve eğitim ile sağlanabilir (Topçu, 2009).

Kitle iletişim araçlarıyla konuya dikkat çekme (okul kitaplarında konuyla ilgili metinlerin bulunması, TV’deki dikkat çekici programlar, anne-baba ve öğretmenlere yönelik broşürlerin hazırlanması gibi) (Yenibaş ve Şirin, 2007), kişisel güvenlik

davranış programlarının geliştirilmesi (Topçu, 2009b), doğum öncesi-sonrası ve çocukluk döneminde verilen yeterli sağlık hizmetleri, sosyal hizmetlerin kalitesini ve ulaşılabilirliğini artırma, gelir dağılımının adil ve herkes için belli düzeylere ulaşabilmesi (Bayraktar, 2015) birincil önleme çalışmalarının önemli bir boyutudur.

İkincil Önleme Çalışmaları: İkincil önleme çalışmaları, yüksek risk grubunun belirlenerek bu kişilerin var olan hizmetlerden yararlanmalarını sağlama çalışmalarını içerir (Acehan ve diğerleri, 2013). Çocuklar için güvenli ev ortamını yaratma, anne baba ve çocuk arasındaki ilişkileri güçlü kılma ve çocukların sağlık koşullarını iyileştirme hedefini taşır (Topçu, 2009b). Bunun için öncelikle toplumun bilinçlendirilmesi, gereksinimi olanların kimden, nereden ve nasıl yardım alacaklarını bilmeleri ve özellikle kadınların ve çocukların güçlü kılınması gerekmektedir (Bayraktar, 2015).

Çocuk yaşta anne-baba olmuş, boşanmış ve yoğun şiddetin yaşandığı aileler, etnik grupları, inançları ya da sosyal izolasyon nedenleriyle içe kapanan ve çevre ile iletişim kurmayan aileler, göç eden aileler, sokak çocukları, zamanından önce doğmuş, hasta, özürlü veya birden çok ya da istenmeden dünyaya gelmiş bebekler bu riskli grubu oluşturmaktadır (Bayraktar, 2015; Topçu, 2009b; Yenibaş ve Şirin, 2007). Ayrıca anne-babanın yetiştirilme biçimleri, eğitimsizlik, sosyo-kültürel ortam, ekonomik yetersizlik, çocuğu istememe, olumsuz yaşantıların acısının çocuktan çıkartılması, çalışma koşullarının ağırlığı, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, anne-babanın sağlığının bozuk olması gibi faktörler de riskli grubun oluşumunu etkileyen faktörlerdir (Özben, 2000; akt. Argun, 2002).

Çocuk istismarını ve ihmalini önleme çalışmalarında kilit nokta ailedir. Yapılan araştırmalar, anne ve babaların çocuk ihmal ve istismarı konusunda sahip oldukları yanlış veya eksik bilgilerin, bu konudaki önemli risk faktörlerinden olduğunu göstermiştir (Bakır ve Kapucu, 2017). Ev ziyaretleri ikincil önleme programlarının önemli bir hedefidir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ev ziyaretlerinin özellikle aile içi fiziksel istismarda etkili olduğunu bildirmektedir (WHO, 2006). Bunun yanında okul tabanlı şiddet, topluma dayalı müdahaleler, ebeveynlik müdahaleleri (Lundgren ve Amin, 2015) ve ebeveyn eğitim programlarının (Chen ve Chan, 2016) etkililiğinin incelendiği çalışmalarda, programların istismar ve ihmalin uygulanması riskini azalttığı sonucuna varılmıştır.

Üçüncül Önleme Çalışmaları: Üçüncü önleme çalışmaları istismar mağduru olan çocuğun yeniden mağdur olmaması ve ölüm gibi kötü sonuçlarla karşılaşılmasını için yapılan çalışmalardır (Acehan ve diğerleri, 2013). Uzun vadeli hedeflerdir. Bu önleme, daha çok devletin, bölgesel kuruluş ve kurumlar ile sivil toplum örgütlerinin katkıları ile gerçekleştirilebilir (Topçu, 2009b).

Üçüncü önleme tedbirleri “koruyucu” ve “destekleyici” tedbirler olarak iki grup altında incelenebilir. Çocuğun ve ailesinin gereksinim duydukları sosyal, kültürel ve ekonomik hizmetlerin yerinde verilerek, çocuğun aile çevresinden ayrılmasını önlemek ve çocuğun hakları ve çıkarları göz önüne alınarak içinde bulunduğu aile ortamının iyileştirilmesi için çalışmalar yapmak destekleyici tedbirlerdir. Kurallara uygun olarak uygulanan destekleyici tedbirlerden sonuç alınamayan ya da sonuç alınamayacağı anlaşılan durumlarda ise koruyucu tedbirler uygulanır. Hem destekleyici hem de koruyucu tedbirlerin temel amacı çocuğu korumaktır. Çocuklarda acil koruma tedbirinin alınması kararı mahkeme tarafından verilir (Bayraktar, 2015).

2.2. Sosyal Gelişim ve Sosyal Beceriler

Okul öncesi dönem, diğer dönemlerle kıyaslandığında sosyal, bilişsel, fiziksel ve duygusal olarak gelişimin en hızlı ve gelişim dönemleri arasındaki ilişkinin de en fazla olduğu bir dönemdir (Razon, 1987). Bu dönemdeki sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi, daha sonraki yıllarda sosyal davranışların temelini oluşturur. Bu dönemde çocuğun davranışlarının olumlu ya da olumsuz olması, çocuğun ailesi ve sosyal çevresinin belirlediği bir beceridir (Kwon, 2007). Çocuğa aile içinde yöneltilen davranışlar çocuğun ilk sosyal yaşantılarının oluşmasında, istedik veya istenmedik davranışlar geliştirmesinde büyük önem taşır (Khajehpour ve Dabbagh Ghazvini, 2011). Zira çocuk gelişiminin en hızlı olduğu bu dönemde yaşadığı çevrede olumsuz davranış ve tepkilerle karşılaşır, çocuk da bunlara tepki olarak uyum ve davranış bozuklukları geliştirir (Yavuzer, 2007).

Sosyal duygusal gelişim çocukların yaşama uyum sağlamasında önemlidir ve çocukların sosyal gelişimlerinde sosyal becerilerin yeri büyüktür. Bu bilgiden hareketle bu bölümle önce okul öncesi dönemde sosyal gelişimden, ardından ise sosyal beceri kavramından bahsedilecektir.

2.2.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, doğum ile başlayıp ölüm ile son bulan; kişinin içinde yaşadığı toplumun değerlerini ve kurallarını öğrenerek topluma uyum sağladığı bir süreçtir (Yaşar, 2015). Kişinin sosyal gelişimi bilişsel gelişimle birlikte çevrenin etkisiyle gelişir (Şahin, 2010). Sosyal gelişimi etkileyen etmenler, bu konuda yapılan çeşitli araştırmalar sonucu ortaya konmuştur. Hollingshead'e göre bireyin sosyal davranışları, çevresindeki diğer insanlarla etkileşim halindeyken, içinde yaşadığı toplumun kültürüne bağlı olarak, bu toplumsallaşma sürecine bizzat katılımıyla şekillenir (Başaran, 1974; akt. Yavuzer, 2007). Bir çocuğun sosyalleşme basamakları ise nispeten tahmin edilebilirdir (Slavin, 2013). Ericson'un psiko-sosyal kuramına göre doğumdan altı yaşına kadar geçen süreçte birey üç gelişim döneminden geçmektedir. Bu dönemler 0-1 yaşları arasında "güvene karşı güvensizlik", 1-3 yaşları arasında "özerkliğe karşı kuşku ve utanç" ve 3-6 yaşları arasında "girişimciliğe karşı suçluluk"tur (Şahin, 2010). Ericson'a göre 0-6 yaşları arasında bireye uygun çevresel koşullar sağlanırsa, bireyde olumlu duyguların kazanılmasını sağlayacak olan kendine güven, bağımsızlık, özerklik ve girişimcilik gibi pozitif kişilik özellikleri oluşacaktır (Orçan, 2017). 3-6 yaşları arasını kapsayan "girişimciliğe karşı suçluluk" döneminde, çocuğun yaptığı başarılı çözümlerinin ve akılcı, anlaşılabilir ve kabul gören girişimcilik davranışlarının pekiştirilmesi o dönemdeki krizin olumlu bir şekilde atlatılmasını sağlayacaktır (Slavin, 2013).

Aydın (2003) okul öncesi dönemde, bir çocuğun yaşayacağı ve geliştireceği duygu ve sosyal davranışları güven, taklit, negativizm, özerklik, korku, kıskançlık ve öfke olarak sıralamıştır. Güven duygusunun temeli özellikle 0-2 yaş arasında atılır. Taklit davranışı, sosyalleşme süreci içerisinde çocukta 1 yaşına doğru başlar. Negativizm 2-3 yaş arası çocuklarda, kendini çevresindekilere birey olarak kabul ettirme çabası içindeki inatlaşmalarıdır. Özerklik, Aydın'a (2003) göre kültürümüzde eksikliği en fazla hissedilen kazanımlardan biridir ve kişinin kendine yetebilmesi anlamına gelir. Bu ise bireyin bebekliğinden itibaren kazandırılmalıdır; aksi takdirde çocukta bağımlılık davranışı gelişir. Genel olarak 4-6 yaşları arasındaki çocukların sosyal gelişim aşamalarına bakıldığında, dört yaşındaki bir çocuğun çok fazla soru sormaya ("Ne? Nerede? Niçin? Nasıl?" vb.) ve cevapları da dikkatle dinlemeye başladığı görülür (Oktay, 2002). Çocuk bu yaştan itibaren diğer çocuklarla birlikte oyun oynamaya başlamıştır (Orçan, 2017). Ancak oyun sırasında isteklerine karşı gelinirse oyun

arkadaşlarıyla kavga edebilir. Bu çatışmalar çocuk için öğreticidir. Çocuk bu yolla diğer çocukların da isteklerinin bulunduğunu ve eğer onlarla birlikte oynamak istiyorsa kendi isteklerinin bazılarını ertelemesi-değiştirmesi gerektiğini öğrenir (Oktay, 2002). 4-5 yaşları arasında ise çocuk daha sakin, toplum kurallarına yavaş yavaş adapte olan, kendinden beklenen şekilde davranışlar sergileyebilen, oyuncaklarını paylaşabilen, grup oyunlarında yetişkinlerin liderliğini kabul edebilen ve kendinden küçüklere yardım etmekten hoşlanan bir birey olarak karşımıza çıkar (Oktay ve diğerleri, 2006). Çocuk 5 yaşından itibaren artık sorumluluk üstlenmekten hoşlanmaya ve başladığı işi bitirmek için gayret göstermeye başlar. Başkalarının haklarına saygı duyabilir ve çok sayıdaki çocukla uyum ve işbirliği içinde çalışabilir (Orçan, 2017). Çocuklara dair gözlemler, çocukların karışık cinsiyet gruplarından ziyade, aynı cinsiyetten gruplarda oyun oynamalarının daha muhtemel olduğunu göstermektedir. Bu eğilim dört ile altı yaş arası artmaktadır (Santrock, 2014). Çocuk 6 yaşına geldiğinde ise artık öğretmenin ve arkadaşlarının önemi giderek artmıştır ve çocuk artık yüksek derecede toplumsallaşmıştır (Aydın ve Aydın, 1981; akt. Orçan, 2017).

Çocukların tüm bu toplumsallaşma ve sosyal gelişme dönemlerinde önemli olan çocuğun yaşama iyi uyum sağlayabilmesi ve öz yeteneklerini geliştirebilmesidir (Kapıkıran ve diğerleri, 2006). Çocukların yaşama uyum sağlaması sürecinde ise sosyal becerilerin yeri büyüktür (Şahin, 2010).

2.2.2. Sosyal Beceri Tanımı ve Önemi

Sosyal beceriler; sosyal ilişkilerde olumlu sonuçlar veren, öğrenilebilen ve gözlenebilen davranışlardır (Özbey, 2009). Marlowe (1986) sosyal becerileri, kişiler arası etkileşimlerde, bireyin kendi ve karşısındakinin duygu, düşünce ve davranışlarını anlayarak, buna uygun davranabilme olarak tanımlamaktadır (akt. Genç, 2005). Gresham (1998) tarafından tanımlandığı şekliyle sosyal beceriler “kişinin çevresindekilerle etkileşim kurmasını ve çevresindekilerin kabul edilemez davranışlarından kaçınmasını sağlayan, sosyal olarak kabul edilebilir öğrenilmiş davranışlardır” (akt. McGinnis, 2016; s. 7). Genç (2005) ise sosyal becerileri, bireyin bir sosyal hayatta var olabilmesi ve kendini bir toplumun üyesi olarak görebilmesi için sahip olması gereken davranışlar şeklinde tanımlamıştır. Sosyal beceriler özellikle beceriksizlik ortaya çıktığı zaman anlaşılabilir hale gelmektedir (Bacanlı, 2014).

Korinek ve Popp' a göre (1997) literatürde yer alan sayısız sosyal beceri tanımlarının çoğu, pozitif sosyal sonuçlar veren, akranları ve yetişkinlerle olan etkileşimde kullanılan sözlü (örn. sözcükleri, ses tonunu) ve sözsüz davranışları (örn. yüz ifadesi, eylemleri, vücut duruşunu) ifade eder. Cartledge ve Milburn (1983) ise sosyal beceri tanımlarının çoğunda insanlar arasında olumlu iletişime neden olan öğrenilebilen, gözlenebilen ve gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren, hedefe yönelik ve duruma göre değişebilen davranış öğelerinin ortak bulunduğunu belirtmektedir (akt. Aktaş Özkafacı, 2012; Özbey, 2009). Chadsey-Rusch (1992) ise, Cartledge ve Milburn'un sıraladığı özelliklere ek olarak, bireyin içinde yaşadığı toplumda olumlu veya nötr tepkiler almalarını ve aynı zamanda olumsuz tepkilerden kaçınmalarını sağlayan becerileri eklemiştir (akt. Elibol Gültekin, 2008).

Sosyal becerilerin gelişiminde kendine güven duyma, kendini değerlendirebilme ve yeteneklerinin farkında olma önemli yer tutmaktadır. Çocukta kendine güven kavramı 1- 1,5 yaş civarında başlamaktadır. Çocuğun kendini değerlendirmesi ve yeteneklerinin farkına vararak kendini geliştirebilmesi ise çevresindeki insanların kendisine karşı tutum ve davranışlarına göre şekillenmektedir. Bu açıdan çocuğun duygusal gelişimi ve arkadaşlık ilişkileri, sosyal beceri gelişimini etkilemektedir (Palut, 2003). Ayrıca problem çözme becerileri, öfkeyle başa çıkma becerileri, tanışma, randevu isteme, selamlama, dinleme, soru sorma ve sorulan soruya cevap verme, şikayet etme gibi birçok davranış sosyal beceri davranışlarıdır (Korinek ve Popp, 1997). Bunun yanı sıra Sugai ve Lewis (1996) kişinin davranış problemlerini sosyal beceri problemi olarak adlandırmışlardır (akt. Korinek ve Popp, 1997).

Caldarella ve Merrell (1997) 1974-1994 yılları arasında araştırmalarda kullanılan 19 sosyal beceri ölçeğini analiz ederek, ortak sosyal beceri davranışlarını belirlemişler ve bu davranışları "akran ilişkileri", "kendini kontrol etme becerileri", "akademik beceriler", "uyum becerileri" ve "atılganlık becerileri" olarak beş başlık altında toplamışlardır (akt. Özbey, 2009; Elibol Gültekin, 2008; McGinnis, 2016). McGinnis (2012) ise sosyal becerileri "Başlangıç Sosyal Becerileri (Dinleme, güzel konuşma, yardım isteme gibi)", "Okulla İlişkili Beceriler (zorluk karşısında çabalama, soru sorma gibi)", "Arkadaşlık Kurma Becerileri (paylaşma, sırasını bekleme gibi)", "Duygularını Yönetme Becerileri (korkuyla baş etme, ilgi gösterme gibi)", "Saldırganlığa Alternatif

Beceriler (alay edilmeye baş edebilme, problem çözebilme gibi)” ve “Stresin Üstesinden Gelme Becerileri (hataları telafi edebilme, dürüst olma gibi)” olarak 6 başlık altında toplamıştır (McGinnis, 2016, s.9).

Merrell (2003) ise sosyal becerileri “Sosyal İşbirliği”, “Sosyal Etkileşim” ve “Sosyal Bağımsızlık” olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Merrell söz konusu sınıflandırmada, Caldarella ve Merrell (1997)’in çocuklarda ve ergenlerde sosyal becerilerin boyutlarını belirlemeye yönelik meta analiz çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan sosyal becerilerin ortak boyutlarını dikkate almıştır (Özbey, 2009).

Sosyal işbirliği becerileri, hem yetişkinlerle hem de akranlarıyla işbirliği yapabilme ve taviz verme becerilerini içeren ve kendine güveni gösteren becerilerdir. Örneğin yetişkinlerin talimatlarına uyma, sıra bekleme, paylaşma, boş vakitlerini değerlendirebilme gibi davranışlar sosyal işbirliği becerileri kapsamına girmektedir (Merrell, 1994).

Sosyal etkileşim becerileri, başkalarının davranışlarını anlamada, arkadaşlık kazanmada ve devam ettirmede önemli addedilen davranışları içerir. Örneğin başka çocukların davranışlarının nedenlerini anlamaya çalışma, üzgün olan arkadaşlarını teselli edebilme, şefkat gösterebilme ve kendi duygularına yönelik sorulara cevap verebilme sosyal etkileşim becerilerindedir (Merrell, 1994). Avcıoğlu (2005) sosyal etkileşim becerilerinde yetersiz olan çocukların akademik performanda ve sosyal gelişimde akranlarının geride kalmasına neden olacağını, bu nedenle bu çocuklara zamanında müdahale edilmesi gerektiğini bildirmiştir (akt. Aktaş Özkafacı, 2012).

Sosyal bağımsızlık becerileri ise akran grubu çevresinde sosyal bağımsızlığa kavuşmada önemli olduğu düşünülen davranışları içerir. Bu beceriler öncelikle akranla ilişkili sosyal düzenleme biçimi ile bağlantılı görünmektedir. Örneğin farklı çocuklarla oyun oynayabilme, farklı ortamlara kolay uyum sağlayabilme, sorun çözmede kendi yöntemlerini deneme gibi beceriler sosyal bağımsızlık becerileridir (Merrell, 1994).

Okul öncesi dönem çocuğunun sosyalleşmesinde rol oynayan etmenler “aile içi” (aile ve çocuk arasındaki bağlanma şekli, çocuğa uygulanan ebeveynlik stili, ebeveynin ödül ve cezayı kullanma tarzları, ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin kalitesi, kardeşlerle ilişkiler) ve “aile dışı” (arkadaşlar, okul, medya) olarak sınıflandırılabilir (Yaşar, 2015).

Sosyal beceri gelişimini etkileyen en önemli etmen şüphesiz çocuğun doğduğu andan itibaren en çok vakit geçirdiği ve ilk sosyalleşme deneyimlerini yaşadığı yer olan ailedir (Güngör Aytar, 2013). Çocuğun yetiştiği ailedeki etkileşim tipi ve ailenin çocuk yetiştirme stili, çocuğun hem kişiliğini, hem de toplumsal davranışlarını etkiler (Orçan, 2017). Baskıcı ebeveynlerin çocuklarının ortak özellikleri yetersiz sosyal becerilere sahip olmaları ve okul içinde ve dışında yüksek düzeyde saldırgan davranışlar göstermeleridir (McGinnis, 2016). Yeşilyaprak'ın 1986-1987 yılları içinde gerçekleştirdiği bir araştırmada, incelenen anne baba tutumlarında çocuğa şefkat ve ilgi gösterme, çocuğa yardım etme ve tutarlı bir disiplin yöntemi uygulamanın çocuğun kişiliği olumlu etkileyerek içsel denetim kazanmasına yol açtığı; tersine koruyucu, fiziksel ve duygusal ceza ağırlıklı ve başarı için baskı yapılan çocuğun kişiliğinin olumsuz etkilenerek dışsal denetim odağı geliştirmesine neden olduğunu saptamıştır (Yeşilyaprak, 1989).

Sosyal beceri gelişiminde önemli bir başka faktör de akran ilişkileridir. Çocuklar sosyal becerilerini akranlarıyla ilişkileri sırasında kazanır ve pekiştirirler. Çocuklar oynadıkları oyunlar aracılığıyla birbirlerine birçok fiziksel, bilişsel ve sosyal becerilerin öğreniminde yardımcı olurlar (Asher, 1982; Hartup, 1983; akt. Güngör Aytar, 2013). Oyun, çocuğa yardımlaşma, paylaşma, başkalarının hakkına saygı gösterme ve kurallara uyma gibi birçok toplumsal yeteneği kazanmasında yardımcı olur (Güngör Aytar, 2013). Corsaro (1997) yaptığı bir araştırmada, okul öncesi çocuklarının sosyal gelişimlerinin büyük bir kısmının oyun gruplarına girmek için gösterdikleri çaba ile diğer çocukların oyun grubuna girme çabalarına gösterdikleri direnç vasıtasıyla ortaya çıktığını bulmuştur (akt. Yaşar, 2015). Mize ve Abell (2006) tarafından yapılan bir başka araştırmada, sosyal olarak yeterli olan çocukların, akranlarla ilişkilerde daha az güçlük yaşadıkları bulunmuştur (akt. Kapıkıran, İvrendi ve Adak, 2006).

Okul öncesi dönemde çocuklar okula başlarken, daha önce karşılaşmadıkları rutinler ve beklentilerle karşılaşır (McGinnis, 2016). Çocuklar daha önce hiç olmadıkları kadar kalabalık bir ortamda, sosyal olarak kendilerinin var olduklarını hissederler (Özbey, 2009). Hemmeter, Ostrosky ve Fox (2006) okula başlayan çocukların gereksinim duydukları sosyal becerileri yetişkin ve akranlarla olumlu ilişki kurma, duygularını ifade etme, yönergelere dikkat etme ve sosyal problemleri çözme yetenekleri olarak

sıralamışlardır. Bu davranışların dışında yardım isteme ve kabul etme, bir etkinliği bitirme, arkadaşlığı sürdürme, akran baskısıyla başa çıkma, işbirliği içinde çalışma, gruptan ayrılma, bağımsız çalışma, sınıfta bir gruba girme, süren konuşmaya katılma, hayal kırıklığıyla başa çıkma, çatışmadan kaçınma, yeni bir grubun üyesini kabullenme gibi davranışlar da okul öncesi dönemde kazanılan sosyal becerilerdir (Campbell ve Sperstein, 1994; akt. Sarı, 2007).

Okul öncesi dönemde desteklenen sosyal beceriler, ileriki yıllarda çocuğun sosyal gelişiminde sıçramaya neden olmakta (Holland ve Merrill, 1998; akt. Özbey, 2009), zamanında kazanılmayan becerilerin ise ileriki yıllarda kazanılması zorlaşmaktadır (Webster-Stratton ve Reid, 2004; akt. Özbey, 2009). Çocuklara sosyal beceriler kazandırmak için ise, çocukların olumlu sosyal davranışlarını desteklemek ve onları motive etmek gerekir (Aktaş Özkafacı, 2012). Mize ve Abell (2006) sosyal olarak yeterli çocukların, ebeveynleriyle daha olumlu ilişkiler kurduklarını belirtmektedir. (akt. Aktaş Özkafacı, 2012).

2.2.3. Sosyal Beceri Eksikliğinin Nedenleri ve Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde sosyal beceri eksikliğinin nedenleri ve sonuçları ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.3.1. Sosyal Beceri Eksikliğinin Nedenleri

Sosyal beceri eksiklikleri önemli sayıda araştırmanın konusu olmuştur (McGinnis, 2016). Yavuzer (2007) sosyal ilişkilerin zayıf olduğu, sosyal uyumu için desteklenmeyen ve kendini özdeş tutacağı modelleri olmayan veya zayıf olan bir ailede büyüyen çocuğun sosyal uyumunun engellendiğini bildirmiştir. Ancak bütün bu olumsuzlara rağmen çocuk iyi bir sosyal uyum gösterebilmek için yüksek bir motivasyona sahip olabilir. Bu durumdaki bir çocuğun muhakkak desteklenmesi gerekir.

Liberman, DeRisi ve Mueser (1989) sosyal beceri eksikliğinin nedenlerinin sosyal becerilere ilişkin bilgi eksikliğinden veya kazanılmış sosyal becerilerin bir sebeple gösterilememesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşmışlardır. Gathercosl ve Crowell (2000)'e göre toplumun değerlerine uygun davranmayı ve sosyal beceri davranışlarını

çocuklarına öğretebilen çok az sayıda aile bulunmaktadır (akt. Özbey, 2009) Anne-babaların çocuklarıyla ilişkilerinin sosyal beceri üzerindeki etkilerini saptamayı amaçlayan araştırmalara baktığımızda, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken çocuklarının cinsiyetine yönelik farklı tutumlar göstermeleri, çocuklarının sosyal becerilerini etkilediği görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından sosyal beceriler incelendiğinde, kızlar daha çok olumlu sosyal davranışlara sahipken, erkeklerin daha saldırgan oldukları kaydedilmiştir (Kapıkıran ve diğerleri 2006). Erkekler ile kızlar arasındaki psikososyal gelişimdeki farklılıkların nedeni, erkek çocukların erken yaşlarında özellikle de duyguların ele alınmasında yaşadığı sorunlardır. Erkek çocuklarının, yetiştirilme tarzlarından dolayı duygusal olgunlukları daha düşüktür (Mercurio, 2003). Bronstein (2006) ise çoğu kültürde annelerin kızlarını oğullarından daha itaatkar olarak yetiştirdiklerini ve kız çocuklarının bağımsızlığına daha fazla kısıtlama getirdiklerini belirtmiştir (akt. Santrock, 2014).

Çoğu kez bir birey veya her türlü hak ve sorumlulukları olan bir insan olarak düşünülmeyen çocuğun sahip olduğu davranış bozukluklarının giderilmesi ancak ebeveynin ve çocuğun çevresindeki diğer kişilerin çocuğa karşı tutumunu düzeltmekle sağlanabilmektedir (Cebircioğlu, 1990). Aksi takdirde bu davranış bozukluklarının ve beceri eksikliklerinin sonuçları doğacaktır.

2.2.3.2. Sosyal Beceri Eksikliğinin Sonuçları

Sosyal beceri eksikliği, bireyin yaşamında telafisi olmayan üzücü sonuçlar meydana getirebilmektedir (Özbey, 2009). Sosyal becerilerdeki yetersizlik evde ve okulda, yaşamın her aşamasını etkileyecektir (Aktaş Özkafacı, 2012). Sosyal becerisi yeterince gelişmemiş olan çocuklar akranları tarafından dışlanma, evde ve okulda kişilerarası iletişimde zorluk çekme gibi pek çok uyum ve davranış problemi yaşayabilirler. Bu çocuklar ebeveynlerine veya kendilerine bakan kişilere, öğretmenlerine ve diğer yetişkinlere karşı uyumlu olmayan ve saldırgan davranışlar sergileyebilirler (Ünsal, 2010). Çocukluk döneminde sosyal açıdan yetersizlik yaşayan bireyin, yetişkinlik döneminde de sosyal duygusal yetersizlikler, suç işleme, kaygı, depresyon, şizofreni gibi sorunlar yaşama olasılıkları, sosyal becerilere sahip kişilere göre daha yüksektir (Gülay ve Akman, 2009). Walker, Cohin ve Ramsey (1995) yeterince sosyal becerilere

sahip olmayan çocuk ve ergenlerin antisosyal davranışlar ve saldırganlık noktasında riskli grubu oluşturduğunu vurgulanmıştır (akt: Ünsal, 2010, s.2).

Sosyal beceri eksikliğinden kaynaklanan olumsuz davranışları çocuk aile içinde model olarak öğrenebilmektedir. Sosyal becerileri yeterince gelişmemiş olan birey, konuşma ve tartışma becerilerinin gelişmemesinden dolayı diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kuramaz ve iletişim kurma çabası kısa sürede sürtüşme ve çatışmayla sonlanabilir. Yardımlaşma, paylaşma, işbirliği, başkaları ile iyi ilişkiler kurma gibi sosyal becerilere sahip olmayan kişi ise mutsuz ve başarısız bir yaşam sürer (Çağdaş ve Seçer, 2002; akt. Aktaş Özkafacı, 2012).

Bazı araştırmacılar sosyal becerilerde zorluk yaşamının küçük çocuklar için gelişimsel bir aşama olduğunu bildirmektedir. Ancak yeterli destek olmadan, okul öncesi ve ilkokul döneminde eksik sosyal beceri ve davranış problemlerinin ergenlik ve yetişkinlik döneminde de devam ettiğini gösteren kanıtlar vardır. Örneğin bu çocuklar akranları tarafından reddedilme, öğretmenleriyle olumsuz ilişkiler kurma, okul başarısızlığı ve şiddet, istismar, yalnız kalma ve yetişkinlikte kaygı gibi durumlar yaşayabilmektedirler (Küçük Çocuklar İçin Sosyal Duygusal Müdahale Teknik Yardım Merkezi, 2004; akt. McGinnis, 2016). Son yıllarda okullardaki şiddet olaylarının artmış olmasını sosyal bir problem olarak ele alan araştırmalar artmıştır. Zayıf sosyal becerilere sahip olan çocukların akran zorbalığına maruz kaldığı ve bu çocukların günlük sosyal becerilerini verimli bir şekilde sürdürebilmede yetersizlik gösterdikleri araştırmalar sonucunda görülmektedir (Smith ve Sharp 1994; Rigby, 1998; Rigby et al, 2004; Fox ve Boulton, 2005; Hong 2005; akt.Özbey, 2009).

Erken dönemlerde tanımlanamayan ve süreklilik gösteren sosyal beceri eksikliklerinin zaman içinde değiştirilmesi de oldukça zor olabilmektedir. Okul öncesi dönemde yeterli ve uygun şekilde verilen sosyal beceri eğitimi, daha sonraki dönemlerde ortaya çıkabilecek problemleri önlemek açısından son derece önemlidir (Caldarella ve Merrell, 1997; akt. Özbey, 2009).

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, araştırma kapsamında yer alan konular ile ilgili yapılmış ulusal ve uluslararası araştırmalara yer verilmiştir. İlk olarak çocuk ihmal ve istismarına yönelik yürütülen araştırmalar incelenmiştir. Bu bağlamda 1990 yılında Zeytinoğlu tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri araştırılmıştır. Çalışma sonuçlarında, ihmal ve istismarın en çok eğitim eksikliğinden (%74) kaynaklandığı saptanmıştır. Ekonomik yetersizlikler ise %72’lik bir dilimle ihmal ve istismarın nedenleri arasında ikinci sırada yer almıştır. Ayrıca araştırmada yüzde sıralamalarına göre ihmal ve istismarın bireysel özelliklerden (%49), geleneksel değer yargılarından (%49), sağlık ve sosyal hizmetler kurumlarının yetersizliğinden (%8), yasal eksikliklerden (%5) ve yasaların uygulanmamasından (%8) kaynaklı olarak gerçekleştiği saptanmıştır (akt. Argun, 2002). Zoroğlu, Tüzün, Şar, Öztürk, Eröcal Kora ve Alyanak (2001) tarafından ihmal ve istismarın sıklıklarına yönelik yapılan bir araştırmada ihmalin (%16,5) en sık, cinsel istismarın (%10,7) ise en az bildirilen ruhsal travma olduğunu bildirmişlerdir. Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002) annelerin çocuklarına uyguladıkları fiziksel ve duygusal istismar/ihmal davranışlarını ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmada da eğitim düzeyi ve ekonomik durumu düşük olan, çekirdek aile yapısında yaşayan ve 35 yaş üzerinde olan annelerden fiziksel istismar/ihmal davranışında bulunanların sayısının diğer annelere göre daha fazla olduğunu; ancak istatistiksel analizdeki farkın anlamlı bulunmadığını aktarmışlardır. Eşinden dayak yiyen ve çocuk sayısı fazla olan annelerin diğer annelere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fiziksel istismar/ihmal davranışı gösterdikleri belirlenmiştir. Annelerin öğrenim durumu, yaşı, aile tipi, çocuk sayısı, eşinin alkol kullanması durumu ile annelerin çocuklarına uyguladıkları duygusal istismar/ihmal davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu çalışmanın sonucunda annelerin %87,4’ünün çocuklarına fiziksel istismar/ihmal, %93’ünde duygusal istismar/ihmal davranışında buldukları belirlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Avrupa Birliği’nin mali katkısı ve UNICEF’in teknik desteğiyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde 2008 yılında İstanbul, Samsun, Konya, Şanlıurfa, Adana ve Erzurum illerinde 7-18 yaş arası çocuklar, bu çocukların anne-babaları,

öğretmenleri ve büyükanne büyükbabalarıyla nitel ve nicel yollarla gerçekleştirilen “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçlarına göre araştırmaya katılan bütün çocuklar, yaş cinsiyet ve bölge farkı olmaksızın istismarın sırayla ev, okul ve sokakta gerçekleştiğini; istismar eden kişilerin de sırayla baba, öğretmen, anne, arkadaş ve komşu olduğunu bildirmişlerdir. Çocukların ihtiyaçlarını ihmal eden yetişkinlerin baba, anne ve öğretmen olduğu belirtilmiştir; en çok söz edilen ihmal davranışı ise sevgi göstermemek olarak belirlenmiştir. Maruz kalınan istismar araştırmasında ise çocukların son bir yıl içinde %25’inin ihmale, %51’inin duygusal istismara, %43’ünün fiziksel istismara, %3’ünün cinsel istismara maruz kaldıkları sonucuna varılmıştır. 7-18 yaş arası çocukların maruz kaldıkları ihmal türleri arasında en çok yaşanan ihmal türünün ise yalnız bırakılmak olduğu, tüm ihmal türleri (duygusal, fiziksel, sağlık, eğitimsel, denetimsel) geneli için, çocuklar ihmalde bulunan kişinin parasal sorunlarını en yüksek oranda neden olarak gösterdiği, bu durumunun ihmal davranışlarına maruz kalan çocukların kendileri ile ilgili duygularına da zarar verdiği tespit edilmiştir (SHÇEK ve UNICEF, 2010).

Zeren, Yengil, Çelikel, Arık ve Arslan (2012) üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismar sıklıklarını araştırdıkları çalışmalarında boşanmış ailede büyüyen öğrencilerin duygusal olarak daha fazla istismar edildiğini, ailesi alt gelir düzeyinde olan öğrencilerin ise duygusal istismar ve toplam örselenme puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca aynı araştırmada 17-26 yaş arasındaki erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre çocukluk çağlarında duygusal, fiziksel ve cinsel örselenmeye daha çok maruz kaldıkları görülmüştür.

Dallar Bilge, Taşar, Kılınçoğlu, Özmen ve Tıraş (2013) gerçekleştirdikleri bir çalışmada sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerini, deneyimlerini, çocuklarına kullandıkları disiplin yöntemlerini ve bunları etkileyen etkenleri araştırmışlardır. Araştırmada anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerinin eğitim düzeyleri ile doğru orantılı olarak arttığı saptanmıştır. Ayrıca anne-babaların büyük kısmının çocukluk dönemlerinde ihmal ve istismara (%43,2 ihmal, %37,6 istismar) uğradıkları; istismar ve ihmale maruz kalan anne babaların çocuklarının fiziksel cezayı hak ettiklerini düşündükleri; istismar ve ihmale maruz kalmadıklarını belirten anne-babaların ise çocuklarına ceza vermeyi daha

az oranda tercih ettikleri saptanmıştır. Anne-babaların %68,5'i çocuğunu tehdit etmediğini, %22,3'ü duygusal olarak, %2'si ise fiziksel ceza ile çocuklarını tehdit ettiklerini belirtmiştir. Anne-babaların çocuklarına nasıl ceza verdikleri sorulduğunda ise %47'si ceza vermediğini, %32,4'ü ise çocuğu sevdiği şeyden yoksun bıraktığını belirtmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü "Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri" isimli araştırmasında, araştırmaya katılan öğrencilerin yaşamlarının ilk 18 yılında maruz kaldıkları fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal öykülerini araştırmada kullanılan anket sorularına verilen cevaplar ile analiz etmiştir. Raporu göre erkeklerin %8,7'si, kadınların ise %7,2'si çocukluklarında cinsel tacize uğradıkları, çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimi oranının çekirdek aile üyesi katılımcılarında daha az olduğu ve ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça bu tür olumsuz deneyim sıklığının azaldığı tespit edilmiştir. Fiziksel istismarın erkeklerde % 26,2, kadınlarda %16,3 oranında; duygusal istismarın yaygınlığının ise tüm katılımcılar arasında % 9,8 oranında olduğu bulunmuştur. Duygusal istismar yaygınlığı erkeklerde daha yüksektir. Genel fiziksel ihmal oranı % 5,7 iken, erkekler arasında kadınlara göre anlamlı derecede yüksek sonuçlar elde edilmiştir (WHO, 2014).

2016 yılında Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (İMDAT) ile Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA) tarafından "Pedofili", "Ensest", "Çocuk Yaşta Evlendirilen Kız Çocukları" ve "Kurum İçi Cinsel İstismar" başlıkları altında hazırlanan "Çocuk İstismarına Yönelik Rapor"a göre Dünya'da son 4 yılda çocuklara yönelik taciz veya şiddet uygulamaları %90 arttığı, tecavüzcülerin tahminen %5'inin ortaya çıkmasına karşın %95'inin gizli kaldığı, ensest ilişkilerin ise binde birinin ortaya çıktığı, adliyelerdeki 4 tecavüz davasından birinin çocuklarla ilgili olduğu, çocuk istismarı nedeniyle Adli Tıp Kurumu'na başvuranların sayısının 2012 yılında 2.395 olmasına karşın bu sayının 2014 Ekim ayı itibariyle 2.449 olarak tespit edildiği ve Adalet Bakanlığı'nın 2014 verilerine göre her ay adli tıp kurumlarına 650 çocuk cinsel istismarı vakası geldiği belirtilmiştir (İMDAT ve ASUMA, 2016).

Bilgen ve Karasu (2017) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları ölçülmüştür. Araştırma bulgularına göre, annelerin %89,7'sinin çocuklarına en az bir kez fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları, %79,5'inin ise çocuklarını duygusal olarak istismar/ihmal ettikleri belirlenmiştir. Anneler genellikle çocuklarına sevdiklerini belli etmeme, sevdiklerini söylememe, bağırma, tehdit etme, odaya kapatma gibi duygusal istismar/ihmal davranışları sergilemektedir. Aynı zamanda çalışmada 35 yaş ve altı annelerin daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışı gösterdikleri, annelerin öğrenim durumu artıkça fiziksel istismar/ihmal davranışlarında azalma, annelerin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı artıkça annelerin çocuklarına karşı gösterdikleri fiziksel istismar/ihmal davranışında artma olduğu saptanmıştır. Ekonomik durumu orta olan annelerin çocuklarına gösterdikleri fiziksel istismar/ihmal davranışının diğer ekonomik durumdaki annelere göre daha fazla olduğu; eşi alkol kullanan ve eşi tarafından şiddet gören annelerin, eşi alkol kullanmayan ve eşi tarafından şiddet görmeyen annelere göre çocuklarına daha az fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları saptanmıştır. Son olarak araştırma bulgularına göre annelerin yaşi, aile yapısı, ekonomik durumu, eşi alkol kullanma durumu, eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu ne olursa olsun çocuklarına duygusal istismar/ihmal davranışında buldukları saptanmıştır.

Belirli tarih aralıklarındaki ihmal ve istismar konularında medya ve görsel alanlardaki araştırma ve yayınların tarandığı araştırma sonuçlarına baktığımızda; yazılı basındaki çocuk haberlerinin incelenmesi amacıyla yürütölen bir çalışmada, 2010 yılının Temmuz-Aralık ayları arasında yayınlanmış 6 gazetede ki çocuk istismarı ile ilgili olan haberler incelenmiştir. İçerik analizinin yapıldığı gazetelerdeki çocuklarla ilgili haberlerin %27,5'inin çocuk istismarına ilişkin olduğu; ancak haberlerin yalnızca %15'inde "istismar" kelimesinin açıkça kullanıldığına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte araştırmada, haberlerde dört istismar türüne (cinsel fiziksel, duygusal, ekonomik) rastlanmakla birlikte, en fazla cinsel istismar (%64), en az ise duygusal istismar (%9) ile ilgili haberlerin yer aldığı; kız çocuklarına ilişkin istismar haberlerinin daha çok olduğu (%75), istismarın en çok 6-14 yaş arasında (%63) gerçekleştiği sonuçlarına yer verilmiştir (Doğrucan ve Yıldırım, 2011). Beyazıt ise (2015) Türkiye'de 1998-2013 yılları arasında yazılan çocuk istismarı konusundaki yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık olmak üzere 63 tezi tarandığı çalışmasında, konu ile ilgili

araştırmaların 2006 yılından itibaren artış gösterdiğini, tezlerin %61,91'inin çocuk istismarının yaygınlığı - risk faktörleri ve sonuçları, %23,81'inin çocuk istismarı hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeyleri, %7,94'ünün çocuk istismarının önlenmesi, %6,35'inin ise hukuki açıdan çocuk istismarı konularını ele aldıklarını belirlemiştir. Bununla birlikte tezlerin örneklem gruplarına bakıldığında, en fazla ilkokul ve ortaöğretim öğrencileri ile çalışıldığı; belirtilen yıllar arasındaki istismar konusu araştırmalarının, okul öncesi dönemdeki çocuklarla ilgili olmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Sarı, Ardahan ve Öztornacı tarafından 2016 yılında yayınlanan bir makalede, çocuk istismarı ve ihmali konusunda son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler incelemişlerdir. Çalışmada Ocak 2005-Mart 2015 tarihleri arasında Medline/Pubmed veri tabanında İngilizce olarak yayınlanmış, “child abuse and neglect” ve “child maltreatment” anahtar kelimeleriyle tam metnine ulaşılabilen sistematik derlemeler ve meta analizler taranmıştır. Makaleler istismar ve ihmal çeşitlerine (fiziksel, duygusal, cinsel ve diğer) ve konusuna (tanılama, önleme, müdahale/girişim, ilişki belirleme ve diğer) göre sınıflandırılmıştır. İncelenen derlemelerden %69'u hem ihmal ve istismar, %2'si duygusal ihmal, %2'si fiziksel ihmal, %17'si fiziksel istismar, %5'i duygusal istismar, %7'si cinsel istismar, %64'ü ise tüm istismar türleri ile ilişkilidir. Sistematik derlemelerin ihmal ve istismarı hangi boyutta ele aldığı incelendiğinde %40'ı önleme, %38'i tanılama, %19'u müdahale/girişim ve %17'si ilişki belirleme şeklinde sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucuna göre sadece ihmal durumunu inceleyen iki tane çalışmanın olduğu; bunlardan birinin çocukların ağız sağlığı ihmaliyle, bir diğerinin ise orta ve düşük gelirli ülkelerdeki ebeveynlik müdahalelerinin etkililiğiyle ilgili bir araştırma olduğu görülmüştür. Bu araştırmada sadece çocuk ihmalinin tüm boyutlarıyla incelendiği bir makaleye rastlanmamıştır. Benzer bulgular Bakır ve Kapucu'nun 2017 yılında, çocuk ihmali ve istismarı konularında 1995-2016 yılları arasında Türkiye'de yapılan araştırma makalelerini inceledikleri çalışmada da gözlenmektedir. Araştırma bulgularına göre %45,31 ile en fazla ihmal ve istismarın birlikte incelendiği, en az ise %7,81 ile duygusal istismar ve ihmal konularının olduğu çalışmalara rastlanılmıştır. Araştırmada en az çalışılan grubun aileler olduğu, en fazla çalışılan grubun ise %60,93 ile çocuk ve ergenler olduğu görülmüştür.

Ulusal alanda istismar ve ihmal konularında yayımlanan araştırmalarda kullanılan ölçme araçları incelendiğinde; birçok araştırmada araştırmacılar tarafından oluşturulan,

yetişkin veya ergenlerden bilgi almaya yönelik anket ve formların kullanıldığı (Güler ve diğerleri, 2002; Dallar Bilge ve diğerleri, 2013; Bilgen ve Karasu, 2017) görülmüştür. Zoroğlu, Tüzün, Şar, Öztürk, Eröcal Kora ve Alyanak (2001) tarafından yürütülen bir çalışmada çocuk istismarı ve ihmalinin olası sonuçlarının belirlenmesi amacıyla lise öğrencilerine “Çocuk İstismarı ve İhmali Bilgi Alma Formu” verilmiştir. Bu form, çocukların geçmiş fiziksel, cinsel, duygusal istismar, ihmal ve ensest yaşantılarını sorgulayan bir soru listesidir. İşmen (2004) tarafından geliştirilen “Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği”, lise öğrencileri tarafından, yaşadıkları istismarı değerlendirecekleri 8 alt boyuttan (çok yönlü istismar, yetiştirme ve eğitim istismarı, gelişim destekleme, çocukluğu görmezden gelme, uygun olmayan kural ve destek, cinsel istismar, fiziksel istismar, bireyselliğe müdahale) oluşan, 5’li likert tipi 144 maddeli bir ölçektir. Sofuoğlu ve diğerleri 2013 yılında gerçekleştirdikleri “Türkiye’nin Üç İlinde Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri Epidemiyolojik Çalışması” isimli araştırmasında 11-13 ve 16 yaşlarındaki çocukların evde yaşanan olumsuz çocukluk çağı deneyimlerini ölçmek için ISPCAN Çocuk İstismarı Tarama aracını kullanmışlardır. Bu araç çocuklara birçok toplumda ortak olan olumsuz davranışların varlığını araştırmayı hedefleyen 19 tanesi psikolojik, 16 tanesi fiziksel, 6 tanesi cinsel ve üç tanesi ihmal ile ilgili olan toplam 51 soruluk bir ankettir. Yalçın, Koçak ve Duman (2014) tarafından yürütülen bir çalışmada, anne babaların çocuk istismarı ile ilgili tutumları “Çocuk İstismar Potansiyeli Ölçeği (ÇİPE) ve “Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği (DİFO)” kullanılmıştır. ÇİPE, yetişkinler tarafından doldurulan, özellikle fiziksel istismar potansiyeli olan bireyleri belirleyebilmek amacıyla geliştirilen, 160 soruluk bir ölçektir. DİFO ise 26 küçük hikayeden oluşan, her bir hikayedeki ebeveyn davranışının, katılımcı tarafından çocuğun ruhsal gelişimi açısından uygun olup olmadığının değerlendirildiği likert tipli bir ölçektir. Berkmen ve Okray (2015) çocukların ebeveynlerinden kaynaklanan istismar ve ihmal davranışlarını tanımlayabilmek amacıyla 8-12 yaş arası çocuklar için Pakistan’da geliştirilen 34 maddelik “Çocuk İstismarı Ölçeği (ÇİÖ)”ni Türk kültürüne uyarlamışlardır. Orijinal halinde 4 alt boyuttan oluşan ölçek, Türkçe’ye 3 alt boyutlu (Duygusal İhmal, Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar) olarak uyarlanmıştır. Pekdoğan ve Kanak (2017) yaptıkları bir çalışmada, 4-6 yaş çocuğa sahip annelerin istismar düzeylerini belirlemek için “İstismar Farkındalık Ölçeği” kullanmışlardır. Pekdoğan tarafından 2016 yılında geliştirilen

ölçek, çocuğa fiziksel ceza uygulama, çocuğun vücudunda yer alan darp izleri ile ilgili tutum, çocuğun istek ve ihtiyaçlarını görmezden gelme, çocuğun cinsellikle ilgili davranışlarında sergilenen tavırlar gibi durumları içermektedir. Tek boyutlu 18 maddelik, likert tipli bir ölçektir. 2017 yılında Beyazıt tarafından yürütülen çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik aile eğitim programının etkililiğinin incelendiği doktora tezi çalışmasında ise Çok Boyutlu İhmalkar Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu'nun 10-15 yaş arası çocukların ebeveynlerine uygulanan formunu ve 10-15 yaş çocuk formunu Türk kültürüne uyarlama çalışmalarını gerçekleştirerek kullanmıştır. Orijinalinde 45 madde ve 4 alt boyuttan oluşan Ebeveyn Formu, uyarlama çalışması sonucu Bilişsel İhmal, Denetimsel İhmal, Fiziksel İhmal ve Terk-Yetersiz Koruma-Alkol alt boyutlarından oluşan toplam 23 maddelik bir ölçek halini almıştır. Çocuk Formu ise Anne ve Baba formu olarak ayrı ayrı değerlendirilen, orijinalinde 66 resimli karttan ve 10 alt boyuttan oluşan bir ölçektir. Son olarak Ünal (2017) yüksek lisans tez çalışmasında, okul öncesi eğitimine devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalıklarını belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilmiş, bu ölçeğin geçerlik- güvenirlik çalışması yapmıştır. 595 ebeveynle gerçekleştirdiği araştırmasında, taslak halinde 60 maddeden oluşan Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Ölçeği (EFİÇÖ), analizler sonucunda 45 madde olarak son haline almıştır. Araştırmalar sonucunda, sadece “çocuk ihmali” ile ilgili okul öncesi çocuklarının ebeveynlerine yönelik çok boyutlu bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bununla birlikte Ünal (2017) ve Pekdoğan ve Kanak (2017) tarafından gerçekleştirilen iki araştırma hariç diğer araştırmaların 8 yaş ve üzeri çocuklarla gerçekleştirilmiş olması dikkat çekicidir. Aynı zamanda “çocuk ihmali” Beyazıt (2017)'in çalışması dışında hiçbir araştırmada istismar konusundan ayrı olarak konu edilmemiştir. Bunun sebebinin, alanyazında belirtildiği gibi ihmal konusunun istismar konusunun gölgesinde kalmasından ve ihmalin tespitinin güçlüğünden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sosyal beceri ve sosyal gelişim alanlarında yapılan araştırmalar incelendiğinde, birçok araştırma konusunun ebeveyn tutumları ile sosyal beceriler arasındaki ilişkinin tespit edilmesine yönelik olduğu görülmüştür. Örneğin Laibe, Carlo, Torguati ve Ontai (2004) tarafından yapılan bir araştırma, ebeveyn stilleri, okul öncesi dönemdeki çocukların aile ilişkileri algısı ve sosyal davranışları arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur. Araştırma bulgularına göre; sıcak ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarının,

olumlu sosyal davranış puanlarının, katı ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, katı ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarının daha çok saldırgan davranışta buldukları gözlenmiştir. Bunlara ek olarak kız çocukların olumlu sosyal davranış puanları, erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Aunola ve Nurmi (2005) tarafından yapılan bir diğer çalışmada anne ve babaların ebeveyn stilleri ile okul öncesi dönemdeki çocukların problem davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre annelerin çocukların üzerinde yüksek düzeyde psikolojik kontrole sahip olmalarının, çocuklarda içedönük ve saldırgan davranışları arttırdığı bulunmuştur. Altay ve Güre (2012) gerçekleştirdikleri bir çalışmada, devlet veya özel okul öncesi kurumlarına devam eden kız ve erkek çocukların sosyal yeterlikleri ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkileri incelemektedir. Araştırmanın örneklemini, 35-75 aylık 344 çocuğun anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmada Ebeveyn Stilleri ve Boyutları Ölçeği annelere, Sosyal Yeterlik için Eğitimci Değerlendirme Ölçeği öğretmenlere; Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği ise hem annelere hem de öğretmenlere uygulanmıştır. Bulgular, kızların akranlarla ve eğitimciyle olan pozitif ilişkilerinin erkeklerden daha yüksek; erkeklerin de akranlarla olan negatif ilişkilerinin kızlardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Annesi demokratik ebeveyn stiline sahip çocukların akranlarla olan negatif ilişkilerinin, izin verici ebeveyn stiline sahip annelerin çocuklarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmada ayrıca, anneler ve öğretmenler tarafından değerlendirilen sosyal davranışların kızlarda daha olumlu olduğu bulunmuştur. Anneleri demokratik ebeveyn stiline sahip çocukların anneleri tarafından rapor edilen olumlu sosyal davranışlarının da, izin verici ebeveyn stiline sahip çocuklarıkinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Ogelman, Önder, Seçer ve Erten (2013) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmanın amacı, anne tutumlarının çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklem grubunu anasınıfına devam eden 85 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu), Sosyal Beceri Formu ve 5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, annelerin otoriter, yetkeci ve izin verici tutumları ile 5-6 yaşındaki çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri arasında

anlamalı düzeyde ilişki belirlenmiştir. Otoriter ve izin verici tutumlar, sosyal beceri ve okula uyum değişkenleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişki içindeyken; yetkeci tutum ise sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri ile olumlu yönde anlamlı ilişki içindedir.

Sosyal beceriler üzerine yapılan araştırmalarda bir diğer dikkat çeken konu da sosyal becerileri etkileyen etmenler arasındaki cinsiyet farklılıklarıdır. Mercurio (2003) araştırmasında erkekler ile kızların psikososyal gelişiminde belirgin farklılıklar olduğunu; erkek çocukların erken yaşlarında özellikle de duyguların ele alınmasında yaşadığı sorunlar nedeniyle, gençlik ve erişkinlik yıllarında daha fazla problem yaşadıklarını tespit etmiştir. Erkek çocuklarının, yetiştirme tarzından dolayı duygusal olgunlukları daha düşüktür. Park ve Cheah (2005) araştırmasında Koreli annelerin çocuklarını eğitirken çocuklarının olumsuz duygularını kontrol etmeyi öğretmekten çok, paylaşmayı ve yardım etmenin daha önemli olduğunu vurguladıklarını belirtmiştir. Annelerin kızları için ahlaki nedenler üzerinde, erkek çocukları için ise gelişimsel nedenler üzerinde yükleme yaptıkları görülmüştür. Bronstein (2006) ise yaptığı bir araştırmada anne ve babaların sosyalizasyon stratejilerinin farklılıkları üzerinde durmuştur. Ona göre çoğu kültürde anneler kızlarını oğullarından daha itaatkar olarak sosyalleştirmektedir. Aynı zamanda kızlarının bağımsızlığına daha fazla kısıtlama getirirler. Babalar ise oğullarına kızlarından daha fazla ilgi gösterir, oğullarıyla daha fazla zaman geçirirler ve oğullarının entelektüel gelişimlerini teşvik etmek için ortaya daha fazla çaba koyarlar. (akt. Santrock, 2014).

2012-2017 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu'nun internet sitesine yüklenmiş "sosyal beceri" konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmiş ve yapılan araştırmalar kategorize edilmiştir. Buna göre, uygulanan belirli eğitim programlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisi (Liman, 2017; Uzun, 2016; Göktaş, 2015; Uysal, 2014; Neslitürk, 2013; Kuyurtar, 2012), bazı demografik özelliklere göre çocukların sosyal beceri düzeyleri (Şahin, 2015; Tanrıöğen, 2014; Koşay, 2013; Karaman, 2013) ve bazı değişkenlerle sosyal beceri arasındaki ilişki (Köyceğiz, 2017; Kılınç, 2016; Alkış, 2015; Yener Öztürk, 2014; Erten, 2012) konularının ağırlıkta olduğu görülmüştür.

Yaşanılan ihmal ve istismarın gelişim alanları ve sosyal beceriler üzerindeki etkisine ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde; Kendall-Tackett ve Eckenrode

(1996) tarafından yapılan bir araştırmada, ihmalin antisosyal davranışlarla olan ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmada sadece ihmal edilen, hem ihmal hem istismar (fiziksel ve cinsel) edilen ve hiç ihmal veya istismar edilmemiş çocuklar karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, beş yaş grubunun her birinde sadece ihmal edilen grupta okulda disiplinsizlik sorunları diğer gruplara göre daha fazla bulunmuş; okuldaki disiplin problemlerinin daha sonraki yaşamda antisosyal ve şiddetli davranışlarda artışa neden olacağı üzerinde durulmuştur. Ayrıca sadece ihmal ile hem ihmal hem de istismarın birlikte görüldüğü çocuklarda ortaokuldaki akademik performansın düşüşü artmıştır.

Dubowitz, Papas, Black ve Starr (2002) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen bir araştırmada büyüme geriliği tanısı konmuş otuz altı çocuğun gelişimleri ve ihmal düzeyleri, çocuklar  ve beş yaşlarında iken değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 3 yaşındaki çocuklarda psikolojik ihmal ile artan içselleştirme ve dışa dönük davranış sorunları ile anlamlı derecede ilişki olduğu, herhangi bir ihmal yaşantısı olan tüm beş yaş grubu çocuklarda ise hem davranış problemleri hem de bilişsel gelişimde gerilik olduğu tespit edilmiştir.

Hildyard ve Wolfe 2002 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırmada kötü muamelenin en yaygın biçimi olan ocuk ihmalinin çocukların gelişimini nasıl etkilediğini vurgulamayı amaçlamışlardır. Araştırma  gelişim dönemine (bebeklik öncesi, okul öncesi, ergenlik çağındaki gençler ve yetişkinler) ve büyük gelişim süreçlerine (bilişsel, sosyal-duygusal ve davranışsal) göre düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda ocuk ihmallerinin çocukların bilişsel, sosyo-duygusal ve davranışsal gelişimlerine ciddi, zararlı kısa ve uzun vadeli etkileri olabileceği sonucuna varılmıştır. Bağlanma ve ilgili teorilerle uyumlu olarak, yaşamın erken dönemlerinde görülen ihmal, daha sonraki gelişim için özellikle zararlıdır. Dahası, ihmal, pek çok alanda, özellikle çocukluk ve erken ergenlik döneminde fiziksel tacizden benzersiz etkilerle bağlantılıdır. Fiziksel olarak istismara uğrayan çocuklara kıyasla, ihmal edilen çocuklar daha ciddi bilişsel ve akademik açıklar, sosyal çekilme ve sınırlı akran etkileşimleri ve (dışsallaştırmaya karşıt olarak) içselleştirmeye sahiptirler.

Knutson, DeGarmo ve Reid (2004) uzunlamasına yaptđđı bir araştırmada, birinci sınıfta ihmale uğrayan çocukların beşinci sınıftaki sosyal davranışlarını incelemiş; birinci

sınıftaki ihmalin, beşinci sınıftaki antisosyal davranışlar ile anlamlı derecede ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Navalta, Polcari, Webster, Boghossian ve Teicher (2006) ise çocukluğunda cinsel istismara uğramış 26 üniversite öğrencisinde görülen nöropsikolojik sorunların, uğradıkları istismar ile nispeten bağlantılı olduğunu bulmuşlardır.

Can Özcan (2010) ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim görmekte olan 434 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmasında, öğrencilerin karşılaştıkları istismar ve ihmal durumları, etkileyen faktörler ve istismar ve ihmalin çocuklar üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkilerini değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların istismar ve ihmale uğrama durumları ile fiziksel şikayetleri arasında bir ilişki bulunamamış; buna karşın istismar ve ihmalle karşılaşma durumunun çocukların psikolojik durumlarını (olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite) oldukça etkilediği belirlenmiştir. Aynı şekilde Pişi (2013) tarafından yapılan bir çalışmada istismar ve ihmale maruz kalan çocukların psiko-sosyal özellikleri incelenmiştir. Verilerin Ankara Atatürk Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde kalan yetmiş kız çocuk ile mülakatlar aracılığıyla toplandığı çalışmada ergenlik dönemindeki içe kapanık kişilik özelliği sergileyen çocuklar arasında evden kaçma, eğitimlerini yarıda bırakma, sigara, madde ve alkol kullanma, çalışma ve parçalanmış aile oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca çocukların içinde buldukları durumdan dolayı yoğun kaygı ve korku duyguları yaşadığı, karşı cinse yönelik olumsuz duygulara sahip oldukları ve suçluluk duyguları yaşadıkları tespit edilmiştir. Son olarak Bozgün ve Pekdoğan (2017) öğretmen adaylarının çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında katılımcıların çocukluk çağı istismar yaşantıları ile şu anki sosyal becerileri arasında negatif yönlü anlamsız bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmacılar bu bulguyu, öğrencilerin yaşının artmasıyla çocukluk çağı istismar yaşantılarının azalmasına ve çocukluk döneminden üniversiteye başlama zamanlarına kadar geçen sürede çocukluk dönemindeki istismar yaşantılarının etkisinden kurtulmuş olabileceklerine bağlamışlardır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren, örneklem, verilerin toplanması, veri toplama araçları, uygulama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Okul öncesi eğitimine devam eden 5-6 yaş çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalcı davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada genel tarama modellerinden biri olan ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır.

Karasar'ın (2014) sınıflandırmasına göre çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel yargıya varmak amacı ile evrenin tamamı ya da ondan alınacak örneklem üzerinde çalışma yapmayı uygun bulan genel tarama modellerinin altında yer alan ilişkiyel tarama modelinde, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığı araştırılmakta olup, değişkenler arasında ilişki olması durumunda da bu ilişkinin derecesi belirlenmeye çalışılmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren

Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim öğretim yılı döneminde İstanbul ilinin Beşiktaş, Kağıthane, Gaziosmanpaşa, Sultangazi ve Şişli ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ilkokul ve ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 5-6 yaş arası çocuklar ve onların ebeveynleri oluşturmuştur.

3.2.2. Örneklem

Araştırma bu genel evren içinden tesadüfi yöntemle seçilen örneklem üzerinden sınıanmıştır. Çalışama iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan Çok Boyutlu İhmalcı Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun geçerlik güvenirlik çalışmalarının gerçekleştirildiği ve anne-babaların ihmalcı davranış düzeylerinin birbirleriyle ve

demografik özellikleriyle karşılaştırıldığı birinci aşama 1314 ebeveyn ile yürütülmüştür. Çocukların sosyal beceri düzeylerinin demografik özelliklere göre karşılaştırıldığı ve çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerin ihmalci davranış düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği ikinci aşama ise 465 öğrenci ile yürütülmüştür. Çalışmanın gerçekleştirildiği okulların listesi Ek 2’de yer almaktadır.

Araştırmanın birinci aşamasında yer alan ebeveynlerin demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 3.1’de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Özellikler	Anne		Baba	
	f	%	f	%
Yaş				
21-25 yaş	27	3,7	-	-
26-30 yaş	154	21,2	38	6,5
31-40 yaş	457	62,9	370	62,9
41 yaş ve üstü	88	12,1	180	30,6
Çalışma Durumu				
Çalışmıyor	484	66,7	25	4,3
Çalışıyor	238	32,8	549	93,4
Emekli	4	,6	14	2,4
Eğitim Düzeyi				
Okuryazar değil	7	1,0	-	-
Okuryazar	26	3,6	28	4,8
İlkokul	143	19,7	124	21,1
Ortaokul	109	15,0	91	15,5
Lise	234	32,2	182	31,0
Üniversite	174	24,0	141	24,0
Yüksek Lisans/Doktora	33	4,5	22	3,7
Gelir Düzeyi				
Alt	210	28,9	181	30,8
Orta	316	43,5	247	42,0
Üst	200	27,5	160	27,2
Toplam	726	55,3	588	44,7

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 1314 ebeveynin 726’sını (%55,3) anneler, 588’ini (%44,7) babalar oluşturmaktadır. Ebeveynlerin yaş aralıklarına göre dağılımlarına bakıldığında her iki grupta da 31-40 yaş aralığındaki ebeveynlerin en yüksek yüzdeye (%62,9) sahip oldukları görülmektedir. Annelerin %21,2’si 26-30 yaş aralığında, babaların %30,6’sı 41 yaş ve üstüdür. Annelerin %66,7’si herhangi bir işte

çalışmıyorken babaların %93,4'ü (f=549) bir işte çalışmaktadır. Ebeveynlerin büyük çoğunluğu lise mezunudur (Anne %32,2; Baba %31). Ebeveynlerin gelir düzeylerine bakıldığında en fazla orta gelir düzeyine sahip anne (%43,5) ve babaların (%42) oldukları görülmektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasında yer alan öğrencilerin demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 3.2'de gösterilmektedir.

Tablo 3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Demografik Özellikler	f	%
Cinsiyet		
Kız	221	47,5
Erkek	244	52,5
Toplam	465	100
Kardeş Sayısı		
Tek Çocuk	138	29,7
Bir Kardeş	240	51,6
İki Kardeş	70	15,1
Üç veya daha fazla	17	3,7
Aile Sırası		
Birinci Çocuk	269	57,8
İkinci Çocuk	159	34,2
Üçüncü Çocuk	34	7,3
Dördüncü veya sonraki	3	,6
Anne Yaş		
21-25 yaş	19	4,1
26-30 yaş	100	21,5
31-40 yaş	293	63,0
41 yaş ve üstü	53	11,4
Baba Yaş		
26-30 yaş	32	6,9
31-40 yaş	293	63,0
41 yaş ve üstü	140	30,1
Anne Eğitim Düzeyi		
Okuryazar	16	3,4
İlkokul	101	21,7
Ortaokul	67	14,4
Lise	150	32,3
Üniversite	111	23,9
Yüksek Lisans/Doktora	20	4,3

Tablo 3.2'nin devamı

Baba Eğitim Düzeyi		
Okuryazar	20	4,3
İlkokul	97	20,9
Ortaokul	74	15,9
Lise	143	30,8
Üniversite	115	24,7
Yüksek Lisans/Doktora	16	3,4
Anne Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	313	67,3
Çalışıyor	152	32,7
Baba Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	19	4,1
Çalışıyor	434	93,3
Emekli	12	2,6
Gelir Düzeyi		
Alt	153	32,9
Orta	173	37,2
Üst	139	29,9

Tablo 3.2'de görüldüğü araştırmanın ikinci aşamasına 221'i (%47,5) kız, 244'ü (%52,5) erkek olmak üzere toplam 465 çocuk katılmıştır. Çocukların kardeş sayılarına göre dağılımlarına bakıldığında bir kardeşi olan çocukların 240 (%51,6), tek çocuk olanların ise 138 (%29,7) kişi oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların %57,8'i ailenin ilk çocuğudur. Çocukların annelerinin ve babaların yaş aralıklarına göre dağılımlarına bakıldığında 31-40 yaş arası anne ve babaların (%63) çoğunlukta oldukları görülmektedir. Annelerdeki en düşük yaş aralığı 21-25 iken babalarda en düşük yaş aralığı 26-30'dur. Anne ve babaların eğitim düzeylerine bakıldığında lise mezunu ebeveynler en fazla yüzdelerle sahiptir (Anne %32,3; Baba %30,8). Her iki ebeveynde de bu sıralamayı sırayla üniversite (Anne %23,9; Baba 24,7) ve ilkokul (Anne %21,7; Baba 20,9) mezunu ebeveynler izlemektedir. Annelerin %67,3'ü bir işte çalışmıyorken babaların %93,3'ü bir işte çalışmaktadır. Ailelerin gelir düzeylerine göre yapılan analizlerde ise ailelerin 153'ü (%32,9) alt, 173'ü (%37,2) orta, 139'u (%29,9) üst gelir düzeyine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması bölümünde veri toplama araçları ve bu araçları kullanarak uygulamanın nasıl yapıldığı hakkında bilgi verilmiştir.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, örneklemin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu (Ek 3), çocukların sosyal beceri düzeylerini belirlemek amacıyla Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2) - Sosyal Beceri Ölçeği, anne ve babaların ihmalci davranış düzeylerini belirlemek amacıyla Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu (Multidimensional Neglectful Behavior Scale-Parent Report)'nun 5-9 yaş versiyonu ve Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun kriter geçerliği çalışması için Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRO) kullanılmıştır.

3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada anne-babaların ve çocukların demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ve ebeveynlere uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ile çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş sayısı, çocuğun ailedeki sırası, ailenin gelir düzeyi, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, annenin yaşı, babanın eğitim düzeyi, babanın çalışma durumu ve babanın yaşı hakkında bilgiler toplanmıştır.

3.3.1.2. Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2) – Sosyal Beceri Ölçeği

“Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behaviour Scale/PKBS-2)” 3-6 yaş arası çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarını ölçmek amacıyla 1994 yılında Kenneth W.Merrell tarafından geliştirilmiştir. 2003 yılında tekrar gözden geçirilerek düzenlenen ölçek toplam 76 maddeden oluşmaktadır (Özbey, 2009). PKBS-2, “Sosyal Beceri Ölçeği” ve “Problem Davranış Ölçeği” olmak üzere birbirinden bağımsız iki ölçekten oluşmaktadır. Sosyal Beceri ölçeğinde 34 madde (Sosyal İşbirliği, Sosyal Etkileşim, Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri) bulunmaktadır. “Hiç, Nadiren, Bazen, Sıklıkla” seçeneklerini içeren 4'lü likert tipli bir ölçektir (Merrell, 1994).

Ölçeğin Türkiye’deki geçerlik ve güvenirlik çalışmasını Alisinanoğlu ve Özbey (2009) gerçekleştirmiştir. Geçerlik güvenirlik çalışması sonuçlarına göre, Sosyal Beceri Ölçeği’nin birinci faktörünün Cronbach Alfa değeri .92, ikinci faktörünün Cronbach Alfa değeri .88, üçüncü faktörünün Cronbach Alfa değeri .88, Sosyal Beceri Ölçeği’nin toplam Cronbach Alfa değeri ise .94 olarak saptanmıştır. Ölçek Türkçe formunda 23 maddeden (“Sosyal İşbirliği Becerileri” alt boyutunda 11, “Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri” alt boyutunda 8, “Sosyal Etkileşim” alt boyutunda 4 madde) oluşmaktadır ve ölçekten alınabilecek en yüksek puan 92 en düşük puan ise 23’dür. Toplam puanın yüksek olması çocukların sosyal becerilerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Özbey, 2012).

Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2)-Sosyal Beceri Ölçeği Örnek Maddeler:

Madde 2: İşbirliği yapar.

Madde 12: Farklı çocuklarla oyun oynar.

Madde 23: Başka çocuklara şefkat gösterir.

Bu çalışmada PKBS-2’nin “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin kullanımı için gerekli izin 31 Ocak 2017 tarihinde Doç. Dr. Saide Özbey’den e-mail yoluyla alınmıştır.

3.3.1.3. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (Multidimensional Neglectful Behaviour Scale-Parent Report)

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği (Multidimensional Neglectful Behavior Scale-MNBS) 1995-2004 yılları arasında farklı araştırmacılar tarafından, farklı yaş grubu çocuklar, yetişkinler ve ebeveynler için geliştirilmiş altı farklı formdan oluşan çok boyutlu bir ihmal ölçeğidir (Straus, 2004). MNBS, 4’lü likert (hiçbir zaman, bazen, sık sık, her zaman) tipli bir ölçektir (Kaufman (Kantor, Holt ve Straus, 2004). Ölçeğin tüm formları aşağıda sıralanan çocuk ihtiyaçlarının ne dereceye kadar ihmal edildiğini ölçmektedir (Straus, 2004):

- Fiziksel İhtiyaçlar; yiyecek, giyecek, barınma, tıbbi bakım vb.
- Duygusal İhtiyaçlar; sevgi, arkadaşlık, destek vb.

- Denetim İhtiyaçları; çocuğun nerede olduğunu bilme, çocuğun arkadaşlarını tanıma, sınır belirleme vb.
- Bilişsel İhtiyaçlar; çocukla birlikte oyun oynama, kitap okuma, ödevlerine yardımcı olma vb.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (Multidimensional Neglectful Behaviour Scale-Parent Report / MNBS-P) Kaufman Kantor, Holt ve Straus tarafından 2004 yılında, 0-15 yaş arası çocukları olan ebeveynler için geliştirilmiş kişisel bildirim dayanan bir ölçektir. Üç gelişim periyodunu kapsar (Doğum-4 yıl 11 Ay, 5-9 Yaş, 10-15 Yaş) ve her form, belirtilen yaş gruplarının gelişimlerine özel maddeler içermektedir (Holt, Straus ve Kaufman Kantor, 2004). Bu çalışmada ölçeğin ebeveyn formunun 5-9 yaş periyodu kullanılmıştır. Bu ölçek 39 madde ve 4 alt boyuttan (Bilişsel İhmal, Duygusal İhmal, Fiziksel İhmal, Denetim İhmali) oluşmaktadır. Ayrıca ölçekte Alkol ile ilgili 2, Terk ile ilgili 2 ve Şiddet ile ilgili 3 madde bulunmaktadır. Ölçek toplamda 46 maddedir (Kaufman Kantor, Straus ve Holt, 2004). Bu çalışmada ölçekte yer alan “Alkol” ile ilgili maddeler İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından izin alınmadığı için kullanılamamıştır.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) çocukların ihtiyaçlarının son 6 ay içerisinde anne veya babaları tarafından ne sıklıkta ihmal edildiğini niceliksel olarak ölçmektedir. Davranışların niteliksel bir değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Ölçeğin birden fazla puanlama türü mevcuttur. Bunlardan biri en genel prosedür olan toplam puan almadır. Bu puanlamada her alt boyut ve ölçeğin toplamı için ayrı puanlamalar yapılır (Straus, Kinard ve Williams, 1995). Ölçekte ters kodlanan maddeler vardır. Ölçeğin orijinal Ebeveyn Formu’nun geçerlik analizleri Kaufman Kantor ve diğerleri tarafından düşük gelir düzeyindeki 327 kişi ile, ölçek ile çocuk ihmali konusunda bireysel ve ailesel risk faktörlerine ilişkin çeşitli ölçme araçları arasındaki korelasyon değerleri incelenerek gerçekleştirilmiştir (akt. Beyazıt, 2017). Yapılan analizlerde toplam ihmal puanları ile ebeveyn depresyonu ($r=0.17$, $p<.05$), aile içi şiddet ($r=0.10$, $p<.05$), sosyal destekten yoksunluk ve algılanan stres ($r=0.19$, $p<.01$) ve aile yaşamında stres ($r=0.17$, $p<.01$) faktörleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir (akt. Beyazıt, 2017). Ölçeğin kısa formu Holt, Straus ve Kaufman Kantor (2004) tarafından oluşturulmuştur. Ölçek 5-9 yaş grubu için

9 maddeyi içermektedir. Ölçeğin uzun formu ile kısa formu arasındaki korelasyon katsayılarının .42 ile .76 arasında (5-9 yaş versiyonu için .55 ile .48) olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin kriter geçerliği çalışmaları için kullanılan Çatışma Taktikleri Ölçeği'nin ihmal puanları ile Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği'nin uzun formu ($r = .25, p < .01$) ve kısa formu ($r = .09, p < .05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı korelasyon değerleri tespit edilmiştir (Holt, Straus ve Kaufman Kantor, 2004).

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Örnek Maddeler:

Madde 4: Çocuğuma kendisini sevdiğimi söylerim.

Madde 14: Çocuğumla birlikte kitap okurum.

Madde 22: Çocuğumun okulda yaşadığı sorunları umursamam.

Madde 27: Çocuğumun düzenli banyo yapmasını sağlarım.

Bu araştırmada Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun uzun versiyonunun 5-9 yaş periyodu, Türkçe çevirisi bulunmadığı için Türkçeye adaptasyonu ve geçerlik güvenirlik analizleri yapılarak kullanılmıştır. Ölçeğin bu tez çalışmasında kullanımı için gerekli izin 9 Ocak 2017 tarihinde e-mail yoluyla, ölçeğin yazarlarından olan Prof. Dr. Glenda Kaufman Kantor'dan alınmıştır.

3.3.1.4. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ)

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ) ebeveynin çocuğunu kabul etme ve reddetme davranışlarına ait algılarını ölçmektedir. Bu araştırmada “Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği (MNBS-P)’nin kriter geçerliği çalışmasında kullanılmıştır. 1980 yılında Rohner, Savedra ve Granum tarafından 60 madde olarak geliştirilen ölçek ilk kez 1988 yılında Polat ve Sunar tarafından Türkçeye çevrilmiş; ardından 1993 yılında Anjel ve Erkman tarafından geri çeviri işlemleri yapılmıştır (Uçar Çubuk, 2013). Ölçeğin kısa formu ise Rohner Araştırma Yayınları tarafından 2002 yılında oluşturulmuş, 2004 yılında ise revizyonu yapılmıştır. Ölçek Türkçeye 2012 yılında M. Selenga Gürmen tarafından çevrilmiştir. Ebeveyn EKRÖ kısa formu 24 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin “Sıcaklık-sevgi” alt boyutu (8 madde) sıcaklık, sevgi ve şefkatin yer aldığı ebeveyn tutumlarını ölçmektedir. “Düşmanlık-saldırganlık” alt boyutu (6 madde) çocuğa karşı hissedilen kızgınlık, nefret, kötü niyet gibi duyguları ölçmektedir. “Kayıtsızlık-ihmal” alt boyutu (6 madde) ebeveynin çocuğa karşı ilgisiz, kayıtsız olma

durumunu ölçmektedir. “Ayrışmamış red” alt boyutu (4 madde) ise red davranışlarının ortada olmamasına karşın çocuğun kendisini sevmeyen, istenmeyen veya reddedilmiş gibi hissetmesine neden olabilecek tutumları ölçmektedir (Rohner ve Ali, 2016). Ölçek ‘hemen hemen her zaman doğru’, ‘bazen doğru’, ‘nadiren doğru’ ve ‘hiçbir zaman doğru değil’ seçenekleri olan dört dereceli likert tipi bir ölçektir (Uçar Çubuk, 2013). Ülkemizdeki geçerlik güvenirlik çalışması Batıgün, Dedeler ve Akün (2015) tarafından yapılmıştır. Anne EKRÖ Kısa Formun Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .95, Baba EKRÖ Kısa Formun Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ise .94 olarak bulunmuştur (akt. Işık, 2016).

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Örnek Maddeler:

Madde 4: Hak etmediği zamanlar da bile çocuğuma vururum.

Madde 5: Çocuğumu büyük bir baş belası olarak görürüm.

Madde 11: Çocuğum yardım istediği zaman ilgi göstermem.

Madde 24: Çocuğuma karşı yumuşak ve iyi kalpliyimdir.

Bu çalışmada ölçeğin kısa formu kullanılmıştır. Ölçeğin kullanımı için gerekli ödeme Ronald ve Nancy Rohner Merkezi (Ronald and Nancy Rohner Center)’ne yapılmış, kullanım lisansı 25 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.

3.3.2. Uygulama

Araştırmanın uygulanması için gerekli izinler alındıktan ve örneklem belirlendikten sonra, belirlenen okul öncesi eğitim kurumlarına gidilerek okul müdürleriyle konuşulmuş, kendilerine çalışmanın nasıl yapılacağı hakkında bilgi verilmiştir. Ölçeklerden Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunun çocukların ebeveynleri tarafından, Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin ise çocukların öğretmenleri tarafından doldurulması gerektiği belirtilmiştir. Veriler 29 Mart 2017- 23 Haziran 2017 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Türkçeye adaptasyonu ve geçerlik güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bunun için önce Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot çalışmaya katılan anne babalar ile

araştırmacı yüzyüze uygulama gerçekleştirmiştir. Uygulama sırasında ölçek maddelerinde yer alan bazı olumsuz ifadeler ile sıklık belirten ifadeler (Her zaman, Sık Sık, Bazen, Hiçbir Zaman) arasında uyumsuzluk yaşandığı ve ebeveynlerin maddeleri yanıtlamakta güçlük çektikleri görülmüştür. Bu sebeple ifadeler “Benim için her zaman doğru-Benim için sıklıkla doğru-Benim için bazen doğru-Benim için hiçbir zaman doğru değil” şeklinde değiştirilmiş ve farklı bir grupla yeniden yüzyüze uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamaya katılan anne-babalar ifadeleri yanıtlamakta bir sorun yaşamamışlardır. Bu işlemin ardından Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRO) hem anne hem babalar için ayrı formlar olacak şekilde öğretmenler aracılığı ile ailelere gönderilmiş, bir süre sonra geri gelen formlar öğretmenlerden toplanmıştır. Ölçeğin geçerlik güvenirlik analizlerinin ardından çalışmanın ikinci aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında Türkçe’ye uyarlanan ÇBİDÖ-E ve Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeği öğretmenler tarafından araştırmaya katılan her bir çocuk için ayrı ayrı doldurulmuştur. Öğretmenlerin Sosyal Beceri Ölçeğini dikkat ve samimiyetle cevaplamaları üzerinde önemle durulmuş olup ölçekler bir süre sonra tüm öğretmenlerden toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın istatistiksel analizleri SPSS 24.0 paket programı ve LISREL 8.72 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu’nun Türkçeye uyarlama çalışmaları yapılarak açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiş ve analizler neticesinde gerekli maddeler ölçekten elenmiştir. Ardından ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik analizleri, ayırt edicilik analizleri, test-tektar test güvenirliği analizi ve kriter geçerliği analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda 35 maddelik geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmiştir. Demografik özellikler açısından ÇBİDÖ-E’den elde edilen puanların çocukların cinsiyetlerine göre T-testi; çocukların kardeş sayılarına, çocukların ailedeki sıralarına, ailenin gelir düzeyine, anne-babaların eğitim düzeylerine, anne-babaların çalışma durumlarına ve anne-babaların yaş

aralıklarına göre ise ANOVA testi ve gruplar arası farklılaşmalar için LSD Testi hesaplamaları yapılmıştır.

İkinci aşamada Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeğinden elde edilen puanların çocukların cinsiyetlerine göre T-testi; çocukların kardeş sayılarına, çocukların ailedeki sıralarına, ailenin gelir düzeyine, anne-babaların eğitim düzeylerine, anne-babaların çalışma durumlarına ve anne-babaların yaş aralıklarına göre ise ANOVA testi ve gruplar arası farklılaşmalar için LSD Testi hesaplamaları yapılmıştır. Ardından Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) puanları ile Sosyal Beceri Ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki ilişkiye ait korelasyon analizleri yapılarak ebeveynlerin ihmalci davranışları ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Kişisel bilgi formundan elde edilen bilgiler ışığında, boşanmış anne-babaların verileri, anne ve/veya babası öz olmayan çocukların verileri, herhangi bir engelle ve/veya kronik bir hastalığa sahip çocukların verileri ve eksik doldurulmuş formlardaki veriler analizlere dahil edilmemiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular yer almaktadır. Bölümde ilk olarak Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye adaptasyonu ve geçerlik güvenirlik analizlerine yer verilmiştir. Bu amaçla ölçeğin dilsel eşdeğerlik analizi, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, Cronbach Alfa güvenirlik analizleri, ayırt edicilik analizleri, test-tektar test güvenirliği analizi ve kriter geçerliği analizi yapılmıştır. Ardından ebeveynlerin Türkçeye uyarlanan ölçekten aldıkları puanlar ile çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların demografik verilere (çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş sayısı, çocuğun ailedeki sırası, ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın yaş aralıkları, anne ve babanın çalışma durumları, anne ve babanın eğitim düzeyleri) göre karşılaştırılması sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. Bölümde son olarak çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerinin ÇBİDÖ-E'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen korelasyon analizlerine yer verilmiştir.

4.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Bu bölümde Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (Multidimensional Neglectful Behavior Scale Parent Form) Türkçeye adaptasyonu ile geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin gerçekleştirilen analizlere yer verilecektir.

4.1.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu

Araştırmanın bu bölümünde ölçek ilk olarak Türk kültürüne uyarlanmıştır. Başka kültürlerde geliştirilen bir ölçeğin kendi kültürümüze uyarlamadaki ilk adımı, iyi bir çevirinin gerçekleştirilmesi olmalıdır (Savaşır, 1994). Araştırmada çocukların anne ve babalarının ihmalci davranış düzeylerini tespit etmek amacıyla kullanılan orijinali İngilizce (Multidimensional Neglectful Behavior Scale Parent Report) olan ölçek 2 İngilizce öğretmen, 1 alan öğretmeni, 1 alan akademisyeni ve 1 yeminli tercüman

tarafından Türkçeye çevrilmiş, toplanan çeviriler araştırmacı ve danışman tarafından ortak bir çeviri metnine dönüştürülmüştür. Elde edilen Türkçe çeviri iki dilbilimci tarafından kontrol edildikten sonra gerekli yazım ve noktalama işareti düzeltmeleri yapılarak 1 yeminli tercüman, 1 alan akademisyeni ve 1 İngilizce öğretmeni tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Çevrilen ölçeğin son hali ile orijinal ölçek karşılaştırılarak maddeler arasında anlam farklılığı olup olmadığı kontrol edilerek, anlam farklılığı olmadığına karar verilmiş ve böylece ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçeğin ismi “Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E)” olarak kararlaştırılmıştır.

Çeviri işleminin ardından ilk şekli verilen ölçek ile pilot bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bunun için ölçek, araştırmacı gözleminde 22 veliye uygulanmış, anlaşılmayan cümlelerin olup olmadığı konusunda velilerden dönütler alınmıştır. Bu işlemin ardından, yüklemi olumsuz biten cümlelerin anlaşılmasında güçlük yaşandığı tespit edilmiştir. Araştırmacı “Her zaman- Sık Sık- Bazen- Hiçbir zaman” şeklinde olan likert ölçeğin ifadelerini “Benim için – Her zaman doğru, Sıklıkla doğru, Bazen doğru, Hiçbir zaman doğru değil” şeklinde değiştirerek farklı 20 veliyle yeni bir uygulama gerçekleştirmiştir. İfadelerin değişimi ile birlikte maddelerin anlaşılabilirliğinin sağlandığı neticesine varılmıştır.

Ölçeğin Türkçeye adaptasyonunun son aşaması olarak, İngilizce ve Türkçe formlar iki dilli 36 kişilik (18 Anne, 18 Baba) bir gruba iki hafta arayla uygulanmıştır. Uygulamalardan elde edilen puanlar ile madde ve ölçek toplam puanları arasında korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca aynı uygulamaların puanları arasında t-testi analizleri gerçekleştirilmiştir. Dilsel eşdeğerlik analizi sonuçları Tablo 4.1’de gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Dilsel Eşdeğerlik Analizi Sonuçları

	Türkçe Ölçek		İngilizce Ölçek		r	p	t	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss				
s1	2,1111	,82038	2,0000	,75593	,645	,00	1,000	,324
s2	1,3889	,59894	1,3056	,52478	,702	,00	1,139	,263
s3	2,0833	,84092	2,1667	,73679	,715	,00	-,828	,413
s4	1,2500	,43916	1,2778	,65949	,641	,00	-,329	,744
s5	1,6944	,66845	1,8889	,66667	,499	,00	-1,745	,090
s6	2,2778	,77868	2,2222	,83190	,652	,00	,495	,624
s7	1,4444	,55777	1,6667	,71714	,595	,00	-2,256	,080
s8	2,0556	,92410	1,9444	,86005	,867	,00	1,435	,160
s9	1,5278	,73625	1,3889	,64488	,757	,00	1,303	,201
s10	1,8056	,82183	1,6667	,67612	,806	,00	1,711	,096
s11	2,6667	,75593	2,4167	,84092	,809	,00	3,000	,065
s12	1,5833	,60356	1,6389	,54263	,574	,00	-,627	,535
s13	2,4722	,81015	2,2500	,84092	,744	,00	2,256	,060
s14	2,1111	,91894	2,0556	,95452	,742	,00	,495	,624
s15	2,2778	1,00317	2,1389	,89929	,811	,00	1,405	,169
s16	1,8056	,74907	1,5556	,73463	,825	,00	3,416	,342
s17	1,4444	,69465	1,4167	,69179	,874	,00	,298	,768
s18	1,1111	,31873	1,1811	,31873	,719	,00	-1,670	,667
s19	1,0833	,28031	1,2233	,28031	,636	,00	-,654	,780
s20	1,0000	,54000	1,3278	,26667	,765	,00	-1,000	,324
s21	1,0000	,67000	1,6700	,25742	,674	,00	-2,763	,452
s22	1,0278	,16667	1,0556	,33333	,874	,00	-1,000	,324
s23	1,2222	,48469	1,1111	,39841	,608	,00	1,673	,103
s24	1,0833	,28031	1,0278	,16667	,761	,00	1,435	,160
s25	1,6944	,85589	1,5833	,87423	,818	,00	1,276	,210
s26	1,0000	,67450	1,0833	,28031	,774	,00	-1,784	,083
s27	1,1667	,37796	1,0278	,16667	,576	,00	1,963	,058
s28	1,2778	,56625	1,4778	,51331	,612	,00	-,678	,069
s29	1,1389	,35074	1,0556	,23231	,604	,00	1,784	,083
s30	1,1111	,52251	1,0833	,50000	,948	,00	1,000	,324
s31	1,8333	,43500	1,8611	,86694	,862	,00	-,329	,744
s32	1,3333	,58554	1,4167	,64918	,827	,00	-1,357	,183
s33	2,4444	,48086	2,5000	1,02817	,900	,00	-,702	,487
s34	1,1667	,69693	1,0556	,23231	,774	,00	1,435	,160
s35	1,3333	,53452	1,3056	,52478	,747	,00	,442	,661
s36	1,4444	,55777	1,5556	,73463	,766	,00	-1,071	,291
s37	1,0000	,59000	1,4700	,65800	,874	,00	-1,846	,067
s38	1,0278	,16667	1,0556	,23231	,797	,00	-1,000	,324
s39	1,2500	,84092	1,3500	,84092	,874	,00	-,673	,069
s40	1,1944	,52478	1,2944	,52478	,896	,00	-,840	,783
s41	1,0833	,28031	1,0278	,16667	,761	,00	1,435	,160
s42	1,2500	,50000	1,1389	,35074	,611	,00	1,673	,103
s43	1,2778	,51331	1,1389	,35074	,573	,00	1,963	,058
s44	1,0833	,50000	1,5400	,67000	,674	,00	1,000	,324
Toplam	67,4722	9,96418	65,0278	8,90100	,797	,00	3,395	,342

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi ölçeğin orijinali (\bar{X} =65,02, Ss=8,90) ve Türkçe toplam puanları (\bar{X} =67,47, Ss= 9,96) arasında oldukça yüksek korelasyon değeri elde edilmiştir

($r=,797$; $p<,01$). Korelasyon katsayısının mutlak değeri olarak 0.70-1.00 arasında olması yüksek düzeyde bir ilişki olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Yine ölçeğin iki uygulamasından elde edilen toplam puanlar arasındaki puan farklılığının anlamlı olup olmadığına ilişkin gerçekleştirilen t-testi analizinde anlamsız sonuç elde edilmiştir ($t=3,395$, $p>,05$). Ölçeğin tüm maddelerinin uygulamalardan elde edilen puanlar arasında ,01 düzeyinde anlamlı şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Maddelerin puanları arasındaki farklılıkların anlamlılığına ilişkin gerçekleştirilen t-testi analizlerinde hiç bir madde için anlamlı sonuç elde edilememiştir. Tüm bu değerler ölçeğin Türkçe ve İngilizce formlarının eşit formlar olduğunu göstermektedir.

4.1.2. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Türkçeye adaptasyonu sağlanan ölçeğin, yapı geçerliğini sınamak amacıyla sırasıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri (DFA) gerçekleştirilmiştir. Geçerliğin test edilmesi, doğrudan ölçülebilen-gözlenebilen ve doğrudan ölçülemeyen gizil değişkenler olmak üzere, temelde iki değişken üzerine kurulan yapının veri tarafından sınanması mantığına dayanmaktadır (Erkorkmaz, Etikan, Demir, Özdamar ve Sanisoğlu, 2013).

Açımlayıcı faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkiye dayanarak çok sayıdaki değişkeni daha az sayıdaki değişkene indirebilen çok değişkenli bir analiz tekniğidir. Faktör analizi, değişkenler arasında ilişki olduğu varsayımına dayanır ve örnek sayısının ideal olarak değişken sayısının 10 katı olması istenir (Nunnally ve Bemstein, 1994; akt. İslamoğlu ve Alınacı, 2013). Araştırmada toplanan verilerin faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığını örnekleme yeterliliği değerleriyle karar vermek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) (Örnekleme Yeterliliği İstatistiği) ve Barlett's Test of Sphericity (Barlett Küresellik Testi) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.2. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun KMO ve Barlett's Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,847
	Approx. Chi-Square	11874,204
Bartlett's Test of Sphericity	df	946
	Sig.	,000

Barlett's testinin sonucunun anlamlı olması ($p=,000$) incelenecek değişkenler arasında yeterli oranda ilişki olduğunu göstermektedir. Yine benzer şekilde değişkenler arasında korelasyonların faktör analizi için uygunluğunu test eden KMO değerinin ,847 olması bize verilerin faktör analize uygunluğunun mükemmel olduğunu göstermektedir (Tablo 4.2). KMO örnekleme yeterliğinin kabul edilebilir en alt sınırı 0,50'dir ve 0,80 ve yukarısı mükemmel tahmin edilebilirlik olarak yorumlanır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013).

Faktör oluşturma yöntemlerinden bir tanesi faktörleri öz değerlerine göre (Based on Eigenvalue) oluşturmaktır. Varsayılan değer olarak, öz değeri 1 ve üzerinde olan faktörler seçilir. Ancak araştırmacı, test sonuçlarına göre bu değeri kendisi değiştirebilir (İslamoğlu ve Alnaçık, 2013). İyi bir faktöriyel çözümlemede en az sayıda faktör ile en yüksek varyansın açıklanması beklenir. Tablo 4.3'de faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktörlerin başlangıçta ve döndürme işleminden sonra açıkladığı varyans miktarları görülmektedir.

Tablo 4.3. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Faktör ve Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	%of Variance	Cumulative %	Total	%of Variance	Cumulative %	Total	%of Variance	Cumulative %
1	6,168	14,018	14,018	6,168	14,018	14,018	4,524	20,281	20,281
2	3,153	7,167	21,185	3,153	7,167	21,185	3,547	17,342	37,623
3	2,069	4,702	25,887	2,069	4,702	25,887	3,320	17,276	54,899
4	1,849	4,203	30,090						
5	1,442	3,278	33,368						
6	1,425	3,238	36,606						
7	1,225	2,784	39,390						
8	1,175	2,671	42,060						
9	1,139	2,589	44,649						
10	1,072	2,436	47,085						
11	1,043	2,372	49,457						
12	1,014	2,306	51,763						
13	,986	2,241	54,004						
14	,951	2,162	56,166						
15	,935	2,125	58,291						
16	,930	2,114	60,405						
17	,899	2,043	62,448						
18	,877	1,994	64,442						
19	,864	1,963	66,405						
20	,826	1,878	68,283						
21	,793	1,802	70,084						
22	,772	1,755	71,839						
23	,749	1,702	73,541						
24	,747	1,698	75,240						
25	,729	1,656	76,895						
26	,716	1,627	78,523						
27	,693	1,575	80,097						
28	,677	1,538	81,635						
29	,654	1,486	83,121						
30	,650	1,477	84,598						
31	,636	1,446	86,045						
32	,606	1,377	87,421						
33	,579	1,315	88,736						
34	,573	1,303	90,039						
35	,539	1,224	91,264						
36	,528	1,201	92,464						
37	,511	1,161	93,625						
38	,496	1,128	94,753						
39	,478	1,086	95,839						
40	,464	1,053	96,893						
41	,442	1,005	97,898						
42	,407	,925	98,823						
43	,347	,788	99,610						
44	,171	,390	100,000						

Yapılan analizde öz değeri 1 ve üzeri olan fazla sayıda faktörün oluşması ve orijinal ölçeğin 4 ana alt boyuttan oluşması sebebiyle faktör sayısını azaltmak amacıyla öz değeri 2 ve üzerinde olan faktörler seçilmiştir. Tablo 4.3’de görüldüğü gibi öz değeri 2 ve üzeri olan 3 faktör elde edilmiştir. Birinci faktör toplam varyansın %20,281’ini,

ikinci faktör %17,342'sini, üçüncü faktör ise toplam varyansın %17,276'sını açıklamaktadır. Ölçeğin tamamının toplam varyansın %54,899'sini açıkladığı görülmektedir. Toplam varyansın %50-75'ini açıklayan bir analiz geçerli bir analiz olarak kabul edilir (Çakır, 2014).

Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması, birlikte bir yapıyı-kavramı-faktörü ölçtüğü anlamına gelir. Faktör yük değerlerinin, 0,40 ya da daha yüksek olması seçim için iyi bir ölçüdür. Ancak uygulamada az sayıda madde için bu sınır değer 0,30'a kadar inebilir (Çakır, 2014).

Tablo 4.4. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Maddelerinin Faktör Ağırlık Değerleri

	Component		
	1	2	3
s12	,657		
s10	,648		
s14	,601		
s5	,597		
s13	,568		
s16	,564		
s1	,493		
s9	,484		
s2	,471		
s3	,442		
s17	,433		
s11	,402		
s4	,400		
s27		,748	
s28		,735	
s29		,653	
s25		,598	
s15		,474	
s23		,469	
s35		,450	
s6		,420	
s32		,350	
s34			,635
s30			,546
s41			,522
s19			,503
s22			,481
s39			,462
s44			,457
s24			,442
s42			,386
s40			,385
s43			,376
s38			,361
s26			,339

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a Rotation converged in 5 iterations.

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi Varimax dik döndürme yöntemi kullanılarak yapılan analizde birinci faktör 13 madde, ikinci faktör 9 madde ve üçüncü faktör 13 maddeden oluşmaktadır. 0,35'den yüksek faktör yüklerine sahip değişkenlerin ölçekte yer almasına karar verilmiş; sadece ,339 yük değerine sahip 26. madde araştırmacıların kararıyla ölçekte bırakılmıştır. Bu doğrultuda İstanbul örnekleminde yerel değerler tarafından çocuk ihmali olarak değerlendirilmeyen 7, 8, 18, 20, 21, 31, 33, 36 ve 37. madde olmak üzere toplam 9 madde ölçekten çıkarılmıştır. Analiz sonucunda 3 alt boyutlu 35 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir.

Faktör analizi uygulamasındaki son aşama elde edilen faktörlerin isimlendirilmesidir. Faktörlerin isimlendirilmesi en zor aşama olarak görülebilir (Güriş ve Astar, 2014; s.369). İlgisiz değişkenlerin bir faktörde toplanması durumunda elde edilen sonuçlara göre maddelerin ağırlıklı olarak yığıldıkları faktörler dikkate alınarak, maddelerin ifade ettikleri anlama göre isimlendirme yapılır (Güriş ve Astar, 2014). Elde edilen alt boyutlar incelendiğinde, ölçeğin orijinalinde bilişsel ihmal (5. madde) ve duygusal ihmal (16. madde) alt boyutunda bulunan 2 madde dışındaki tüm maddelerin 1. faktörde toplandığı görülmektedir. Bu sebeple 1. faktör “Bilişsel-Duygusal İhmal” boyutu olarak isimlendirilmiştir. 5. ve 16. maddeler, analiz sonucunda 2. faktörde yer almışlardır. Orijinal ölçekte fiziksel ihmal boyutunda yer alan 5 madde ve denetim ihmali boyutunda yer alan 2 madde de ikinci faktörde toplanmışlardır. Faktördeki maddeler incelendiğinde bu alt boyutun “Fiziksel İhmal” olarak isimlendirilmesi uygun görülmüştür. Üçüncü faktörde yer alan maddeler incelendiğinde ise bu alt boyutun “Denetim İhmali” olarak isimlendirilmesi uygun bulunmuştur.

Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre belirlenen faktörler arasında yeterli düzeyde ilişkinin olup olmadığını, hangi değişkenlerin hangi faktörlerle ilişkili olduğunu, faktörlerin birbirinden bağımsız olup olmadığını ve faktörlerin modeli açıklamakta yeterli olup olmadığını sınamak için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılır (Özdamar, 2004; akt. Erkorkmaz ve diğerleri, 2013, s.211). Bu amaçlarla araştırmada açımlayıcı faktör analizi sonuçları doğrulayıcı faktör analiziyle test edilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi çalışmasında Kovaryans matrisi ve maksimum likelihood: ML kestirim yöntemi kullanılmıştır. Yapılan ilk doğrulayıcı faktör analizlerindeki modifikasyon önerileri doğrultusunda Fiziksel İhmal alt boyutundaki 28. ile 29.

maddeler ve Denetim İhmalî alt boyutundaki 42. ile 43. maddeler arasında modifikasyon yapılmasına karar verilmiştir. Bu maddelerin aynı alt ölçeğe ait olması ve dolayısıyla benzer özellikleri ölçmeye yönelmeleri nedeniyle söz konusu maddeler arasında modifikasyon önerilmiş olabilir. Yapılan modifikasyonlar neticesinde modele ilişkin uyum iyiliği indeksleri kullanılmış ve Ki-kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness), X^2/sd değeri, Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI), Standartlaştırılmış Kök Artık Kareler Ortalaması (Standardized Root Mean Square Residual, SRMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) uyum indeksleri incelenmiştir. Elde edilen iyi uyum indeksleri Tablo 4.5’de gösterilmektedir.

Tablo 4.5. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Doğrulayıcı Faktör Analizi Model Uyum Endeksleri

	X^2	df	X^2/df	CFI	GFI	AGFI	RMSEA	SRMR	NFI	NNFI
ÇBİDÖ-E	2369.52	555	4,2	0.92	0.91	0,89	0.05	0.052	0.90	0,92

X^2 istatistiği evren kovaryans matrisi ile örneklem kovaryans matrisinin uyumuna bakar ve matrisler arasında fark olduğu anlamına geldiği için test sonucunun anlamlı çıkması istenmeyen bir sonuçtur (Munro, 2005; Şimşek, 2007; akt. Çapık, 2014, s.199). Ancak Ki-kare istatistiği örneklem büyüklüğünden çok çabuk etkilendiği için örneklemden daha az etkilenen Ki-kare/serbestlik (X^2/df) derecesinden yararlanır. Bu değer 5 değerinden küçük ise modelin kabul edilebilir uyum iyiliğine sahip olduğu, 3 değerinden daha küçük ise modelin mükemmel bir uyuma sahip olduğu kabul edilir (Yavuz Konokman ve Yanpar Yelken, 2015). Çalışmada kurulan modellerin gözlenen yapıya uygun olduğunu Ki-kare/serbestlik derece işlemi sonuçlarının 5 değerinden küçük çıkmasına ($X^2/df=4,2$) dayanarak söylenebilir. Modelin mevcut verilere uyumunu test etmek için Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (Comparative Fit Index; CFI) , Karekök Artığı (RMSEA) ve Standardize Ortalama Karekök Artığı (SRMR) model uyum indeksleri kullanılmıştır. RMSEA değerleri 0,05’ten düşük olanların uyum gösterdiği kabul edilirken, 0,05 ile 0,08 arasındaki değerler de kabul edilebilirdir (Çapık, 2014; s.199). CFI değerlerinin 0,9’un üzerinde olması değerlerin kabul edilebilir bir uyum endeksi oluşturduğunu göstermektedir (Erkorkmaz ve diğerleri, 2013; s.216). Analiz

sonuçlarına göre CFI değeri 0,92 ile iyi uyum, RMSEA değeri ise 0.05 ile mükemmel uyumu göstermektedir. Bentler ve Bonnett (1980) tarafından önerilen ve dezavantaj örnek hacminden etkilenmekte olan NFI, ilgili modelin ki-kare değerinin, en kötü durum ki-kare istatistiği olarak ifade edilen en kötü durum senaryosundan daha düşük olan derecesini gösterir (Byrne, 2010; Kaplan, 2000; akt. Erkorkmaz ve diğerleri, 2013, s.215). NFI 0-1 aralığında değer alır ve 1'e yaklaştıkça iyi uyumu gösterir. 0,95 mükemmel uyumu gösterirken, 0,90 ve üzerindeki değerler kabul edilebilir bir uyum göstergesidir (Erkorkmaz ve diğerleri, 2013, s. 215). Modelin NFI değeri 0,90, NNFI değeri ise 0,92 ile kabul edilebilir uyum göstermektedir. GFI değeri, modelin örneklemdeki kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü gösterir (Waltz, Streikland ve Lenz, 2010; akt. Çaplık, 2014, s.200). 0 ile 1 arasında değer alır. İyi değerler 0,90 ve üzerinde olarak düşünülürken, Monte Carlo çalışmaları 0,95 değerinin modelin veriye iyi uyum göstermesinde daha iyi bir kriter olduğunu göstermektedir (Schermelleh, Moosbrugger, Müller, 2003; Vieira, 2011; Hooper, Coughlan, Mullen, 2008; akt. Erkorkmaz ve diğerleri, 2013; s.214). Araştırmadaki modelin GFI değeri 0,91 ile kabul edilebilir uyumu göstermektedir. AGFI ise gözlenen değişken sayısına göre modelin serbestlik derecesi için GFI değerini düzeltmektedir ve 0,90 üzerindeki AGF değerleri içim iyi uyumdan bahsedilmektedir. Ayrıca 0,85'den büyük değerler de kabul edilebilir uyum değerleridir (Raykov, Marcoulides, 2001; Schermelleh, Moosbrugger, Müller, 2003; Vieira, 2011; akt. Erkorkmaz ve diğerleri, 2013, s.2014). Araştırmadaki modelin AGFI değeri 0,89 ile kabul edilebilir uyum göstermektedir (Tablo 4.5).

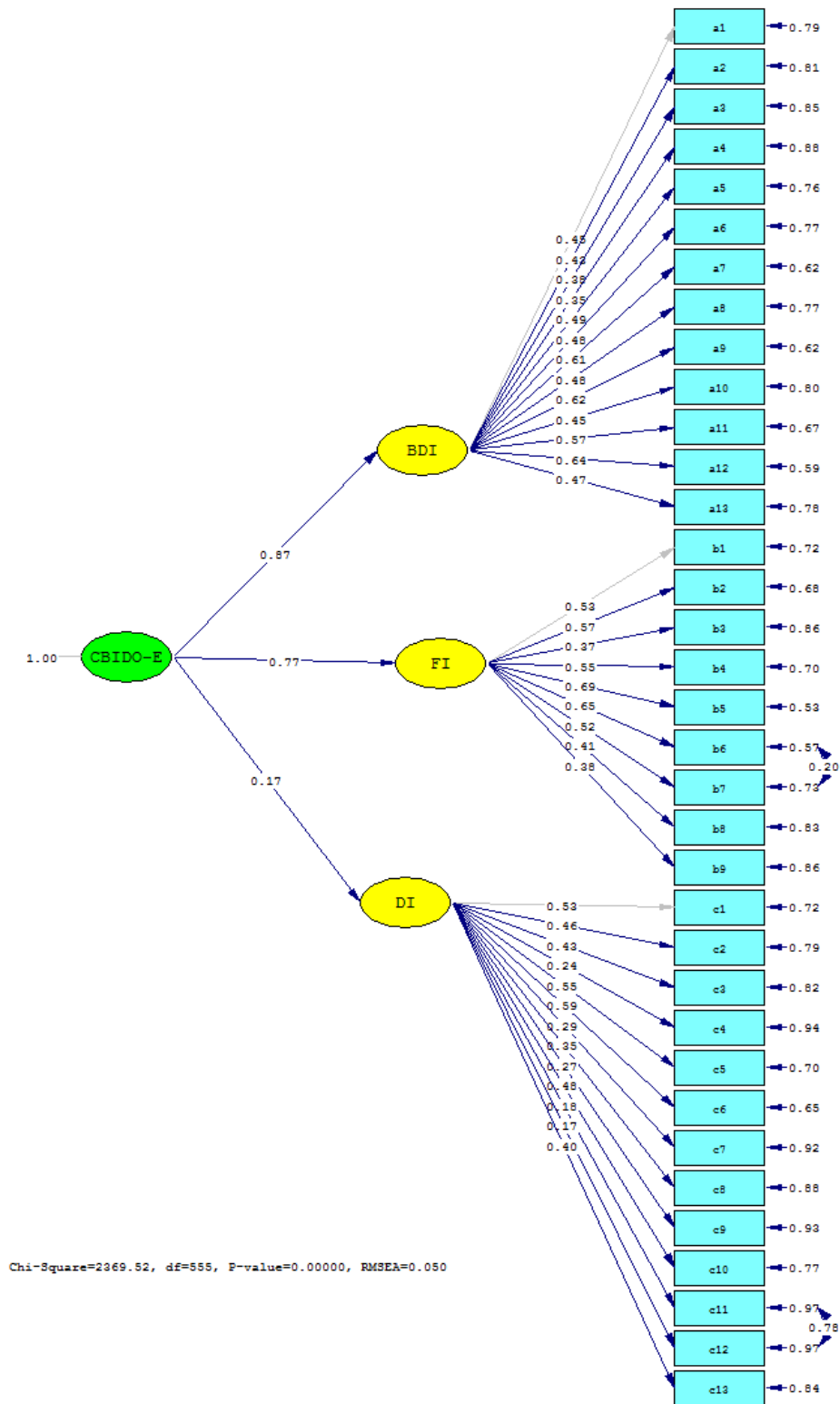
Uygulamadan elde edilen iyi uyum indeksleri ve mükemmel-kabul edilebilir uyum ölçütleri Tablo 4.6'de gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Doğrulayıcı Faktör Analizi Betimsel Tablosu

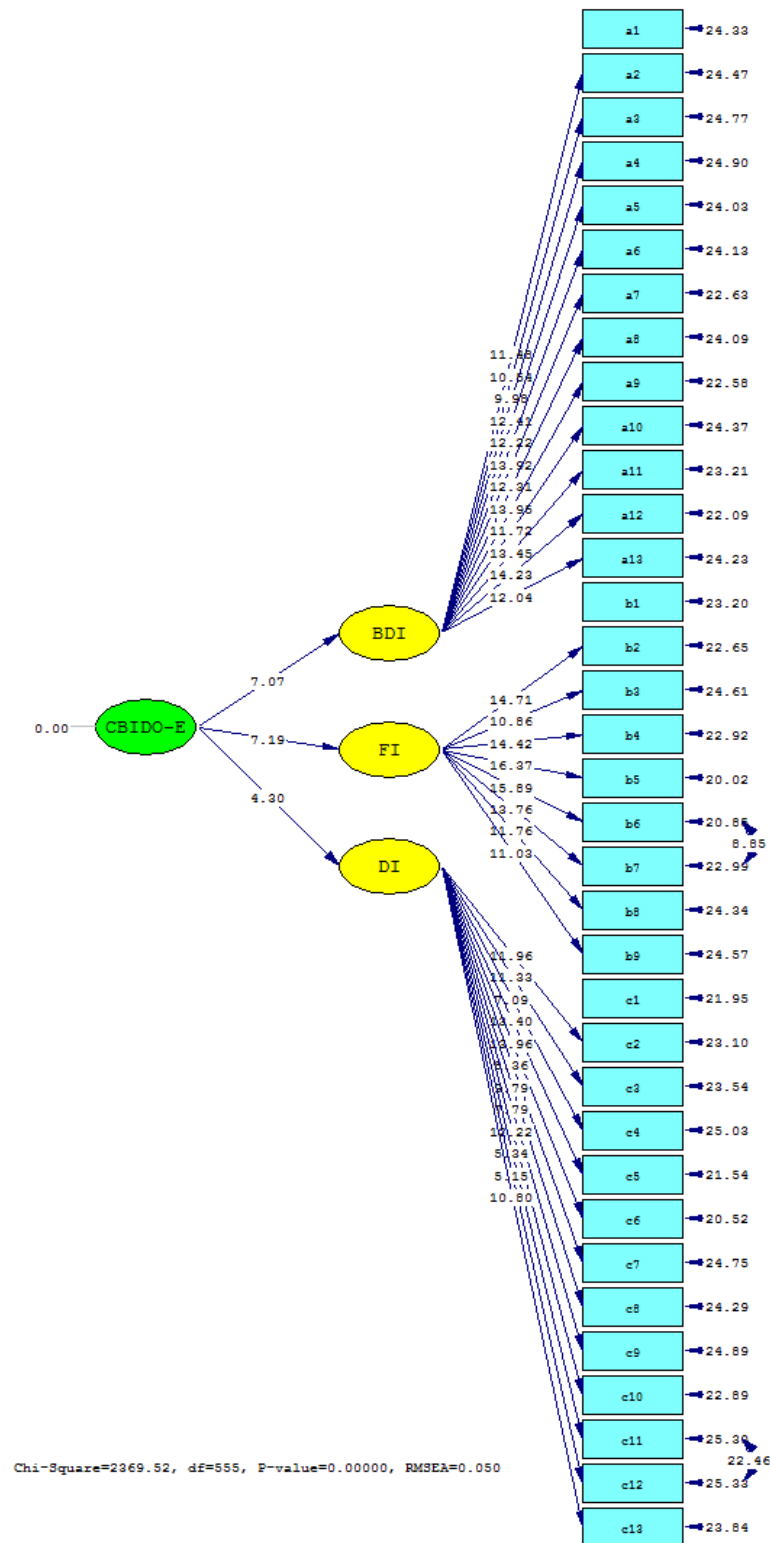
İndeks	Mükemmel Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Araştırma Bulgusu	Sonuç
X^2/df	$0 \leq X^2/df \leq 3$	$3 \leq X^2/df \leq 5$	4,2	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	$,00 \leq RMSEA \leq ,05$	$,05 \leq RMSEA \leq ,10$	0,05	Mükemmel uyum
GFI	$,95 \leq GFI \leq 1,00$	$,90 \leq GFI \leq ,95$	0,91	Kabul edilebilir uyum
AGFI	$,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$,90 \leq AGFI \leq ,85$	0,89	Kabul edilebilir uyum
CFI	$,95 \leq CFI \leq 1,00$	$,90 \leq CFI \leq ,95$	0,92	Kabul edilebilir uyum
SRMR	$,00 \leq SRMR \leq ,05$	$,05 \leq SRMR \leq ,08$	0,052	Mükemmel uyum
NFI	$,95 \leq NFI \leq 1,00$	$,90 \leq NFI \leq ,95$	0,90	Kabul edilebilir uyum
NNFI	$,95 \leq NNFI \leq 1,00$	$,90 \leq NNFI \leq ,95$	0,92	Kabul edilebilir uyum

Tablo 4.6 incelendiğinde önerilen modifikasyonlardan sonra gerçekleştirilen 2. düzey (second order) DFA sonucunda, ölçekteki 3 alt boyutlu 35 maddelik modelin elde edilen veriye iyi uyum gösterdiği ve ÇBİDÖ-E örtük değişkenini anlamlı bir biçimde açıkladığı görülmüştür.

Elde edilen modele ilişkin DFA Standart Değerler Yol Diyagramı Şekil 4.1’de, DFA T Değerleri Diyagramı ise Şekil 4.2’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) DFA Standart Değerler Yol Diyagramı

Şekil 4.2. Çok Boyutlu İhmalcı Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E)
DFA T Değerleri Diyagramı

Örtük değişkenler ile gözlenen değişkenler arasındaki standardize edilmiş katsayıların Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutu için 0,64 ile 0,35 arasında, Fiziksel İhmal alt boyutu için 0,69 ile 0,37 arasında, Denetim İhmali alt boyutu için 0,59 ile 0,17 arasında değiştiği (Şekil 4.1); ayrıca tüm maddelerin örtük değişkenleri açıklamada manidar T değeri verdiği (Şekil 4.2) görülmüştür.

Doğrulayıcı faktör analizlerinin ardından, elde edilen ölçeğin toplam ve alt boyutlarının iç tutarlık güvenirlik katsayılarını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına Tablo 4.7.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Toplam ve Alt Boyutlarının Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Cronbach Alfa	Madde Sayıları
ÇBİDÖ-E Toplam	,827	35
Bilişsel-Duygusal İhmal	,801	13
Fiziksel İhmal	,784	9
Denetim İhmali	,745	13

Tablo 4.7'de görüldüğü gibi Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunun Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ,801, Fiziksel İhmal alt boyutunun güvenirlik katsayısı ,784, Denetim İhmali alt boyutunun güvenirlik katsayısı ,745'dir. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ,827'dir. Güvenirlik katsayısının 0,7 ile 0,9 arasında olması test sonucunun iyi derecede güvenilir olduğunu gösterir (Güriş ve Astar, 2014). Bu durumda elde edilen tüm faktörlerin güvenirliklerinin iyi derecede olduğu söylenebilir.

Elde edilen ölçeğin madde toplam, madde kalan ve madde elendiğinde Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı değerleri Tablo 4.8'de yer almaktadır.

Tablo 4.8. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Madde Kalan Madde Toplam ve Madde Elendiğinde Cronbach Alfa Güvenirlilik Analizi Sonuçları

	N	\bar{X}	Ss	Madde-Kalan		Madde-Toplam		Madde Elendiğinde Cronbach Alfa Değerleri
				r	p	r	P	
s1	1312	2,1542	,78120	,350	.01	,419(**)	.01	,821
s2	1312	1,3773	,61772	,357	.01	,411(**)	.01	,822
s3	1312	1,9787	,94365	,314	.01	,399(**)	.01	,823
s4	1312	1,1867	,47134	,266	.01	,310(**)	.01	,824
s5	1312	1,7797	,74893	,384	.01	,448(**)	.01	,820
s6	1312	1,8979	,90271	,428	.01	,501(**)	.01	,818
s9	1312	1,3041	,54936	,371	.01	,418(**)	.01	,822
s10	1312	1,6936	,77569	,481	.01	,540(**)	.01	,817
s11	1312	2,3674	1,02111	,399	.01	,485(**)	.01	,820
s12	1311	1,6117	,70081	,437	.01	,493(**)	.01	,819
s13	1312	2,5152	,88279	,368	.01	,444(**)	.01	,821
s14	1312	2,4428	,96693	,497	.01	,568(**)	.01	,815
s15	1312	1,8209	,93858	,448	.01	,522(**)	.01	,818
s16	1312	1,6372	,78083	,521	.01	,578(**)	.01	,816
s17	1312	1,3788	,64814	,355	.01	,412(**)	.01	,821
s19	1312	1,1502	,55610	,265	.01	,317(**)	.01	,824
s22	1311	1,2395	,70700	,498	.01	,266(**)	.01	,826
s23	1312	1,3399	,78136	,264	.01	,337(**)	.01	,824
s24	1312	1,3003	,68195	,245	.05	,308(**)	.01	,825
s25	1312	1,5389	,86018	,387	.01	,460(**)	.01	,820
s26	1312	1,1174	,44183	,330	.01	,174(**)	.01	,825
s27	1312	1,3209	,69865	,418	.01	,475(**)	.01	,819
s28	1312	1,2477	,58879	,429	.01	,477(**)	.01	,820
s29	1312	1,1997	,53816	,390	.01	,436(**)	.01	,821
s30	1312	1,1540	,60313	,217	.05	,274(**)	.01	,825
s32	1312	1,8712	,90056	,381	.01	,457(**)	.01	,820
s34	1312	1,1768	,61197	,219	.05	,278(**)	.01	,825
s35	1312	1,2256	,55321	,312	.01	,362(**)	.01	,823
s38	1312	1,2081	,60647	,217	.05	,275(**)	.01	,825
s39	1312	1,3270	,89865	,469	.01	,257(**)	.01	,828
s40	1312	1,4970	,88723	,232	.05	,121(**)	.01	,833
s41	1312	1,2309	,67029	,222	.05	,286(**)	.01	,825
s42	1312	1,5175	,74293	,210	.05	,281(**)	.01	,826
s43	1312	1,4238	,68345	,225	.05	,290(**)	.01	,825
s44	1312	1,2226	,69157	,348	.01	,216(**)	.01	,827
Toplam	1312	53,4534	9,88589					

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun madde kalan ve madde toplam değerleri incelendiğinde ölçeğin 24, 30, 34, 38, 40, 41, 42 ve 43. maddelerinin madde-kalan değerleri ,05 düzeyinde, diğer tüm maddelerin ,01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Madde-toplam korelasyon değerlerine

bakıldığında tüm maddelerin ,01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Madde çıkarıldığında ölçeğin Cronbach's Alpa güvenilirlik katsayı değerlerine bakıldığında 39. ve 40. Maddeler hariç hiçbir madde için bu güvenilirlik katsayısının yükselmediği görülmektedir. 39. ve 40. maddelerin madde toplam madde kalan katsayılarının anlamlı olması nedeniyle bu maddeler ölçekten çıkarılmamıştır. Bu sonuçlar ÇBİDÖ-E'nin her bir maddesinin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeğinin Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunda yer alan maddelerin güvenilirlik analizi sonuçlarına Tablo 4.10'de yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Bilişsel-Duygusal İhmal Alt Boyutunun Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde Elendiğinde Aritmetik Ortalama Değerleri	Madde Elendiğinde Varyans Değerleri	Toplam Cronbach Alfa Değerleri	Madde Elendiğinde Cronbach Alfa Değerleri
1	21,2750	26,256	,407	,790
2	22,0519	27,302	,378	,793
3	21,4507	25,898	,347	,798
4	22,2437	28,348	,309	,798
5	21,6494	26,113	,450	,787
9	22,1268	27,446	,414	,791
10	21,7380	25,146	,563	,777
11	21,0626	25,042	,395	,795
12	21,8189	25,705	,553	,779
13	20,9160	25,520	,428	,789
14	20,9855	24,198	,525	,779
16	21,7922	25,146	,557	,777
17	22,0504	27,077	,389	,792

Tablo 4.9'da görüldüğü gibi Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunda yer alan maddelerin hiç biri madde elendiğinde ölçeğin Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunun toplam güvenilirlik katsayısını artırmamaktadır. Bu sonuçlar ÇBİDÖ-E'nin Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunun her bir maddesinin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeğinin Fiziksel İhmal alt boyutunda yer alan maddelerin güvenilirlik analizi sonuçlarına Tablo 4.10'da yer verilmiştir.

Tablo 4.10. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Fiziksel İhmal Alt Boyutunun Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde Elendiğinde Aritmetik Ortalama Değerleri	Madde Elendiğinde Varyans Değerleri	Toplam Cronbach- Alfa Değerleri	Madde Elendiğinde Cronbach Alfa Değerleri
6	11,5648	12,516	,425	,744
15	11,6418	12,226	,448	,751
23	12,1227	13,531	,531	,748
25	11,9238	12,409	,478	,724
27	12,1418	12,598	,597	,757
28	12,2149	13,206	,682	,765
29	12,2630	13,784	,493	,768
32	11,5915	13,021	,440	,770
35	12,2370	14,308	,542	,755

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi Fiziksel İhmal alt boyutunda yer alan maddelerin hiç biri madde elendiğinde ölçeğin Fiziksel İhmal alt boyutunun toplam güvenirlilik katsayısını artırmamaktadır. Bu sonuçlar ÇBİDÖ-E’nin Fiziksel İhmal alt boyutunun her bir maddesinin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeğinin Denetim İhmali alt boyutunda yer alan maddelerin güvenirlilik analizi sonuçlarına Tablo 4.11’de yer verilmiştir.

Tablo 4.11. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Denetim İhmali Alt Boyutunun Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde Elendiğinde Aritmetik Ortalama Değerleri	Madde Elendiğinde Varyans Değerleri	Toplam Cronbach Alfa Değerleri	Madde Elendiğinde Cronbach Alfa Değerleri
19	15,4134	15,282	,477	,737
22	15,3242	14,896	,536	,730
24	15,2647	15,125	,410	,693
26	15,4462	16,229	,426	,735
30	15,4096	15,047	,689	,737
34	15,3867	14,721	,454	,736
38	15,3577	15,667	,552	,721
39	15,2365	14,278	,616	,740
40	15,0664	14,767	,546	,698
41	15,3326	14,784	,487	,737
42	15,0458	14,813	,426	,743
43	15,1396	15,048	,523	,754
44	15,3410	14,994	,428	,743

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi Denetim İhmali alt boyutunda yer alan maddelerden 43. madde hariç hiç biri madde elendiğinde ölçeğin Denetim İhmali alt boyutunun toplam güvenirlilik katsayısını artırmamaktadır. 43. maddenin alt boyut toplam ve toplam ölçek madde kalan-madde toplam-madde elendiğinde güvenirlilik değerlerine bakıldığında

maddenin güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu sebeple 43. maddenin ölçekten çıkarılması gerekmemektedir. Bu sonuçlar ÇBİDÖ-E'nin Denetim İhmalci alt boyutunun her bir maddesinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunda yer alan maddelerin ayırt ediciliklerini analiz etmek amacıyla gerçekleştirilen hesaplamalara Tablo 4.12'de yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Madde Ayırt Edicilik Analizi Sonuçları

	N	Alt Çeyrek		Üst Çeyrek		Karşılaştırma Sonuçları		
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
s1	435	1,3034	,46028	3,0253	,15718	-73,836	870	,000
s2	435	1,1419	,43685	1,5977	,71938	-11,315	870	,000
s3	435	1,4737	,77363	2,3931	,95495	-15,625	870	,000
s4	435	1,0938	,34916	1,2759	,55337	-5,812	870	,000
s5	435	1,4783	,65147	2,1034	,78044	-12,844	870	,000
s6	435	1,5973	,79436	2,2276	,96059	-10,561	870	,000
s9	435	1,1373	,37023	1,4253	,64100	-8,128	870	,000
s10	435	1,3776	,62571	2,0506	,84364	-13,383	870	,000
s11	435	2,0824	,99659	2,6644	1,01259	-8,554	870	,000
s12	435	1,3303	,56820	1,8690	,76431	-11,806	870	,000
s13	435	2,2654	,93751	2,7931	,80805	-8,900	870	,000
s14	435	2,1350	,96145	2,8299	,89727	-11,032	870	,000
s15	435	1,5080	,81164	2,1793	1,00919	-10,826	870	,000
s16	435	1,3021	,59069	1,9678	,84998	-13,436	870	,000
s17	435	1,2403	,54134	1,5448	,75268	-6,861	870	,000
s19	435	1,1236	,54883	1,2138	,65310	-2,209	870	,027
s22	435	1,2311	,71622	1,3226	,80248	-1,775	870	,036
s23	435	1,2471	,70599	1,3977	,82333	-2,899	870	,004
s24	435	1,2586	,70999	1,3908	,72092	-2,729	870	,006
s25	435	1,3524	,73530	1,6966	,96952	-5,907	870	,000
s26	435	1,1213	,50359	1,1402	,46153	-,579	870	,563
s27	435	1,2082	,57480	1,4598	,83424	-5,186	870	,000
s28	435	1,1053	,37453	1,3724	,72428	-6,846	870	,000
s29	435	1,1167	,42580	1,2690	,63233	-4,172	870	,000
s30	435	1,1533	,61467	1,1862	,65098	-,767	870	,443
s32	435	1,6911	,86642	2,0736	,95720	-6,187	870	,000
s34	435	1,1716	,62832	1,2483	,72669	-1,666	870	,096
s35	435	1,1533	,48540	1,3057	,61535	-4,062	870	,000
s38	435	1,2059	,62711	1,5506	,65410	-1,028	870	,024
s39	435	1,3341	,91774	1,6586	,93085	-,392	870	,045
s40	435	1,5950	,97363	1,4874	,87553	1,716	870	,037
s41	435	1,2128	,65176	1,3057	,75644	-1,944	870	,052
s42	435	1,5126	,72501	1,9885	,81651	-1,452	870	,047
s43	435	1,3982	,63665	1,5057	,75705	-2,271	870	,023
s44	435	1,2288	,73434	1,6851	,76299	-1,109	870	,026
Toplam	435	47,8687	7,34934	59,7995	9,87188	-20,196	870	,000

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun geçerlilik analizleri çerçevesinde gerçekleştirilen madde ayırt edicilik hesaplamalarına bakıldığında alt ve üst çeyrek grupları arasındaki t-testi analizlerinde; 19, 22, 38, 39, 40, 41, 42, 43 ve 44. maddelerde ,05 düzeyinde, geri kalan maddelerde ise ,01 düzeyinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 4.12). 26, 30 ve 34. maddelerin ayırt edicilikleri anlamlı çıkmamıştır. Ancak bu maddelerin güvenilirlik kat sayılarının yüksek çıkması ve ölçeğin alt boyutlarının ayırt edicilikleri hesaplamalarında ayırt edicilik değerlerinin anlamlı çıkmaları sebebiyle maddeler ölçekten çıkarılmamıştır. Bu durumda ölçekte bulunan maddelerin geçerli ayırt ediciliklere sahip oldukları söylenebilir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeğinin Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunda yer alan maddelerin ayırt edicilik hesaplamaları sonuçlarına Tablo 4.13’de yer verilmiştir.

Tablo 4.13. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Bilişsel-Duygusal İhmal Alt Boyutunun Madde Ayırt Edicilik Hesaplamaları

	N	Alt Çeyrek		Üst Çeyrek		Karşılaştırma Sonuçları		
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
s1	435	1,3002	,45889	3,0253	,15718	-74,156	868	,000
s2	435	1,1425	,43774	1,5977	,71938	-11,273	868	,000
s3	435	1,4759	,77474	2,3931	,95495	-15,557	868	,000
s4	435	1,0943	,34990	1,2759	,55337	-5,785	868	,000
s5	435	1,4759	,65200	2,1034	,78044	-12,871	868	,000
s9	435	1,1356	,36870	1,4253	,64100	-8,170	868	,000
s10	435	1,3770	,62618	2,0506	,84364	-13,371	868	,000
s11	435	2,0805	,99328	2,6644	1,01259	-8,586	868	,000
s12	435	1,3318	,56907	1,8690	,76431	-11,749	868	,000
s13	435	2,2713	,93571	2,7931	,80805	-8,803	868	,000
s14	435	2,1379	,96210	2,8299	,89727	-10,970	868	,000
s16	435	1,3034	,59170	1,9678	,84998	-13,380	868	,000
s17	435	1,2345	,53470	1,5448	,75268	-7,011	868	,000
Toplam	435	20,3542	4,38644	28,9448	5,13071	-26,490	868	,000

Tablo 4.13’de görüldüğü gibi Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutu madde ayırt edicilik hesaplamalarına bakıldığında alt ve üst çeyrek grupları arasındaki t-testi analizlerinde tüm maddelerde ,01 düzeyinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre bu alt boyutta yer alan maddelerin ayırt ediciliklerinin çok iyi olduğu söylenebilir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Fiziksel İhmal alt boyutunda yer alan maddelerin ayırt edicilik hesaplamaları sonuçlarına Tablo 4.14’te yer verilmiştir.

Tablo 4.14. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Fiziksel İhmal Alt Boyutunun Madde Ayırt Edicilik Hesaplamaları

	N	Alt Çeyrek		Üst Çeyrek		Karşılaştırma Sonuçları		
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
s6	435	1,5908	,79044	2,2276	,96059	-10,676	868	,000
s15	435	1,5057	,80998	2,1793	1,00919	-10,856	868	,000
s23	435	1,2368	,68997	1,3977	,82333	-3,124	868	,002
s25	435	1,3494	,73567	1,6966	,96952	-5,949	868	,000
s27	435	1,2092	,57594	1,4598	,83424	-5,155	868	,000
s28	435	1,1057	,37532	1,3724	,72428	-6,818	868	,000
s29	435	1,1149	,42462	1,2690	,63233	-4,218	868	,000
s32	435	1,6874	,86066	2,0736	,95720	-6,258	868	,000
s35	435	1,1517	,48476	1,3057	,61535	-4,101	868	,000
Toplam	435	11,9517	2,9433	14,9816	4,62807	-11,522	868	,000

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Fiziksel İhmal alt boyutunun madde ayırt edicilik hesaplamalarına bakıldığında alt ve üst çeyrek grupları arasındaki t-testi analizlerinde; tüm maddelerde ,01 düzeyinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre bu alt boyutta yer alan maddelerin ayırt ediciliklerinin çok iyi olduğu söylenebilir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Denetim İhmali alt boyutunda yer alan maddelerin ayırt edicilik hesaplamaları sonuçlarına Tablo 4.15'te yer verilmiştir.

Tablo 4.15. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Denetim İhmali Alt Boyutunun Madde Ayırt Edicilik Hesaplamaları

	N	Alt Çeyrek		Üst Çeyrek		Karşılaştırma Sonuçları		
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
s19	435	1,1241	,55002	1,2138	,65310	-2,190	868	,029
s22	435	1,2322	,71770	1,3226	,80248	-1,750	868	,040
s24	435	1,2598	,71140	1,3908	,72092	-2,698	868	,007
s26	435	1,1218	,50468	1,3402	,46153	-,561	868	,037
s30	435	1,1471	,60066	1,2862	,65098	-,920	868	,038
s34	435	1,1724	,62966	1,3483	,72669	-1,646	868	,040
s38	435	1,2069	,62840	1,4506	,65410	-1,004	868	,015
s39	435	1,3356	,91957	1,5586	,93085	-,366	868	,014
s40	435	1,5931	,97548	1,6874	,87553	1,683	868	,043
s41	435	1,2092	,65106	1,3057	,75644	-2,018	868	,044
s42	435	1,4126	,72589	1,5885	,81651	-1,448	868	,048
s43	435	1,3977	,63717	1,5057	,75705	-2,277	868	,023
s44	435	1,2299	,73587	1,4851	,76299	-1,086	868	,038
Toplam	435	16,4161	3,73416	17,3779	4,32940	-3,507	868	,000

Tablo 4.15'te görüldüğü gibi Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formunun Denetim İhmali alt boyutunun madde ayırt edicilik hesaplamalarına bakıldığında alt ve üst çeyrek grupları arasındaki t-testi analizlerinde; 24. maddede ,01 düzeyinde, geri kalan maddelerde ise ,05 düzeyinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre bu alt boyutta yer alan maddelerin ayırt ediciliklerinin iyi olduğu söylenebilir.

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) güvenilirlik analizleri çerçevesinde gerçekleştirilen Test-Tekrar Test analizi sonuçlarına Tablo 4.16'da yer verilmiştir.

Tablo 4.16. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Test Tekrar Test Analizi Sonuçları

	1. Uygulama		2. Uygulama		r	p	t	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss				
s1	2,3158	,84166	2,0789	,88169	,585	.01	1,857	,071
s2	1,5000	,76229	1,5263	,68721	,413	.01	-,206	,838
s3	1,7895	,96304	1,8947	,98061	,491	.01	-,662	,512
s4	1,2368	,43085	1,2105	,52802	,206	.05	,227	,822
s5	2,0263	,82156	1,8158	,76601	,437	.01	1,539	,132
s6	1,9737	1,05233	1,9211	,99679	,642	.00	,374	,711
s9	1,2895	,56511	1,4211	,72154	,290	.04	-1,044	,303
s10	1,8158	,83359	1,6579	,78072	,440	.01	1,138	,262
s11	2,7368	,97770	2,6842	1,06809	,824	.00	,529	,600
s12	1,8158	,80052	1,6579	,74530	,390	.05	1,138	,262
s13	2,5789	,82631	2,3158	,87318	,414	.01	1,762	,086
s14	2,6842	,77478	2,5263	,97916	,510	.00	1,098	,279
s15	1,7632	,94252	1,7632	1,02494	,724	.00	,000	1,000
s16	1,7895	,84335	1,7105	,86705	,469	.00	,552	,584
s17	1,5526	,82846	1,3947	,59455	,533	.00	1,356	,183
s19	1,1842	,69185	1,1316	,52869	,819	.00	,813	,422
s22	1,3947	,88652	1,2632	,72351	,634	.00	1,152	,257
s23	1,1579	,59395	1,3421	,78072	,521	.00	-1,641	,109
s24	1,3158	,66191	1,4474	,86046	,505	.00	-1,044	,303
s25	1,3158	,73907	1,4211	,91921	,555	.00	-,813	,422
s26	1,0526	,22629	1,0789	,48666	,339	.04	-,298	,767
s27	1,2632	,68514	1,3947	,78978	,752	.00	-1,534	,133
s28	1,3421	,70811	1,1579	,49464	,690	.00	2,217	,063
s29	1,2895	,65380	1,2105	,57694	,694	.00	1,000	,324
s30	1,3947	,94553	1,4474	1,05772	,548	.00	-,339	,737
s32	2,1579	1,05334	2,0000	,90045	,655	.00	1,183	,244
s34	1,2368	,75101	1,2105	,70358	,977	.00	1,000	,324
s35	1,2368	,58974	1,1316	,47483	,465	.00	1,160	,254
s38	1,3684	,78572	1,2368	,63392	,743	.00	1,534	,133
s39	1,3158	,87318	1,2368	,81983	,799	.00	,902	,373
s40	1,6053	1,00107	1,4737	,89252	,548	.00	,896	,376
s41	1,3684	,85174	1,4211	,94816	,472	.00	-,349	,729
s42	1,2895	,73182	1,1316	,34257	,360	.03	1,233	,225
s43	1,2632	,60109	1,1579	,36954	,295	.04	1,071	,291
s44	1,3158	,77478	1,2105	,57694	,250	.04	,726	,473
Toplam	55,7368	13,3288	53,6842	14,27738	,858	.00	1,708	,096

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunu test-tekrar test güvenilirliği analiz çalışması amacıyla ölçek 38 veliye (20 Anne, 18 Baba) iki hafta arayla uygulanmıştır. Test-tekrar test güvenilirlik analizleri kapsamında uygulamalarda elde edilen puanlar arasında korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Yine aynı puanların arsasındaki farklılıkların anlamlılığı t-testi analizi ile incelenmiştir. Ölçeğin iki uygulama sonucunda elde edilen toplam puanları arasında oldukça yüksek korelasyon değeri elde edilmiştir ($r=858$, $p<,01$). Belirtilen korelasyon değerlerine madde bazında bakıldığında 7 maddenin (4,9,12, 26, 42, 43, 44) uygulamalarda elde edilen değerleri arasında. 05 düzeyinde, diğer tüm maddelerin ise ,01 düzeyinde anlamlı korelasyon katsayıları tespit edilmiştir. Ölçeğin aynı gruba iki hafta arayla uygulamaları sonucunda elde edilen ölçek toplam ortalama puan değerleri arasındaki farklılığın anlamlılığını test etmek için gerçekleştirilen t-testi analiz sonucunda elde edilen t değerinin anlamsız olduğu görülmektedir ($t=1,708$, $p<,05$). Aynı analizlerin madde bazındaki sonuçlarına baktığımızda hiçbir madde için anlamlı t-testi sonucunun elde edilmediği görülmektedir. Tüm bu bulgular ölçeğin aynı gruba birinci ve ikinci uygulama sonuçlarının oldukça benzer değerlere sahip olduğunu yansıtmaktadır (Tablo 4.16).

Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) toplam ve alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısı değerlerini hesaplamak amacıyla gerçekleştirilen Pearson Korelasyon analizi sonuçlarına tablo 4.17’de yer verilmiştir.

Tablo 4.17. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Toplam ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayısı Değerleri

		Bilişsel-Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal	Denetim İhmali
Fiziksel İhmal	Pearson Correlation	,645(**)		
Denetim İhmali	Pearson Correlation	,490(**)	,542(**)	
Toplam	Pearson Correlation	,829(**)	,764(**)	,604(**)

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 4.17 incelendiğinde ÇBİDÖ-E’nin toplam puanının Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutuyla olan korelasyon katsayısı değerinin $r=,829$ ($p<0,01$), Fiziksel İhmal alt boyutuyla olan korelasyon katsayısı değerinin $r=,764$ ($p<0,01$), Denetim İhmali ile olan korelasyon katsayısı değerinin $r=,604$ ($p<0,01$) olduğu görülmektedir. Bilişsel Duygusal

İhmal alt boyutunun Fiziksel İhmal alt boyutuyla olan korelasyon değeri $r=,645$ ($p<0,01$), Denetim İhmali alt boyutuyla olan korelasyon değeri ise $r=,490$ ($p<0,01$)'dir. Fiziksel İhmal alt boyutu ile Denetim İhmali alt boyutlarının korelasyon katsayısı ise $r=,542$ ($p<0,01$)'dir. Ölçeğin tüm alt boyutları hem kendi aralarında hem de ölçek toplam puanlarıyla istatistiksel olarak anlamlı korelasyon katsayısı değerlerine sahiptir.

Son olarak elde edilen Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formunun kriter geçerliği analizlerini gerçekleştirmek amacıyla Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ) kullanılmıştır. Ölçeklerin toplam ve alt boyutlarının ortalama ve standart sapma değerlerine Tablo 4.18'de yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	N	Min	Max	\bar{X}	Ss
ÇBİDÖ-E Toplam	1300	35,00	96,00	53,3772	9,85813
Bilişsel-Duygusal İhmal	1300	13,00	46,00	23,3510	5,46130
Fiziksel İhmal	1300	9,00	32,00	13,4169	3,98786
Denetim İhmali	1300	13,00	43,00	16,6031	4,17194
EKRÖ Toplam	1300	24,00	57,00	29,5000	5,05086
EKRÖ Kayıtsızlık-İhmal	1300	6,00	18,00	8,0100	2,29986
EKRÖ Sıcaklık-Sevgi	1300	8,00	22,00	9,1762	1,85516
EKRÖ Düşmanlık Saldırganlık	1300	6,00	20,00	7,8708	2,01616
EKRÖ Ayırışmamış Red	1300	4,00	12,00	4,4431	,99761
Toplam	1300				

Tablo 4.18'de görüldüğü gibi ÇBİDÖ-E puanı aritmetik ortalama değeri $\bar{X}=53,37$ ve standart sapma değeri $Ss=9,85$, EKRÖ puanı aritmetik ortalama değeri $\bar{X}=29,50$, standart sapma değeri $Ss=5,05$ 'dir. ÇBİDÖ-E'den en yüksek toplam 96 puan, en düşük 35 puan, EKRÖ ölçeğinden ise en yüksek 57, en düşük 24 puan alınmıştır.

Son olarak ölçeğin kriter geçerliğini analizleri yapılmıştır. Literatürde bir ihmal ölçeğinin bulunmamasından kaynaklı olarak kriter geçerliğinde kullanılacak ölçeğin karar verilmesinde araştırmacılar zorluk yaşamıştır. Kriter geçerliği analizi için Ebeveyn Kabul Red ölçeğinin seçilmesinin sebebi ölçeklerdeki bazı maddelerin birbirleriyle uyumlu olması ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeğinin alt boyutlarından birinin Kayıtsızlık-İhmal olmasıdır. Kriter geçerliği analizleri sonuçlarına Tablo 4.19'da yer verilmiştir.

Tablo 4.19. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu ile Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Tablosu

		ÇBİDÖ-E Toplam	Bilişsel- Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal	Denetim İhmali
EKRÖ Toplam	Pearson Correlation	,481(**)	,398(**)	,258(**)	,369(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000
	N	1300	1300	1300	1300
EKRÖ Kayıtsızlık-İhmal	Pearson Correlation	,437(**)	,346(**)	,259(**)	,332(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000
	N	1300	1300	1300	1300
EKRÖ Sıcaklık-Sevgi	Pearson Correlation	,413(**)	,372(**)	,304(**)	,198(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000
	N	1300	1300	1300	1300
EKRÖ Düşmanlık-Saldırganlık	Pearson Correlation	,240(**)	,201(**)	,044	,264(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,112	,000
	N	1300	1300	1300	1300
EKRÖ Ayrışmamış Red	Pearson Correlation	,173(**)	,117(**)	,055(*)	,200(**)
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,048	,000
	N	1300	1300	1300	1300

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Toplam puanı ile Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Toplam ($r=,481$, $p<0,01$), Bilişsel-Duygusal İhmal ($r=,398$, $p<0,01$), Fiziksel İhmal ($r=,258$, $p<0,01$) ve Denetim İhmali ($r=,369$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı korelasyon değerleri tespit edilmiştir. Ayrıca Ebeveyn Kabul Red Ölçeğinin Kayıtsızlık-İhmal alt boyutu ile Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun Toplam ($r=,437$, $p<0,01$), Bilişsel-Duygusal İhmal ($r=,346$, $p<0,01$), Fiziksel İhmal ($r=,259$, $p<0,01$) ve Denetim İhmali ($r=,332$, $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı korelasyon değerleri tespit edilmiştir. İki ölçeğin kullanım amaçlarının farklı olduğu göz önüne alındığında elde edilen korelasyon değerlerinin iyi olduğu düşünülmektedir.

Geçerlik güvenirlik çalışmaları sonucunda elde edilen değerler, 35 madde ve 3 alt boyut olarak Türkçeye uyarlanan ölçeğin psikometrik özellikleri bakımından kullanılabilir nitelikte olduğunu göstermektedir. Elde edilen ölçeğin geçerlik analizlerine kanıt olması amacıyla, anne ve babaların ölçekten aldıkları puanlar bazı demografik özelliklere göre karşılaştırılmıştır.

4.2. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) puanları ile çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş sayısı, çocuğun ailedeki sırası, ailenin gelir düzeyi, annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi ve annenin çalışma durumu arasındaki ilişkiye yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) puanlarının çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin gerçekleştirilen t-testi sonuçları Tablo 4.20’de gösterilmiştir.

Tablo 4.20. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p																																
ÇBİDÖ-E Toplam	Kız	335	49,84	7,541	722	-2,115	,035																																
	Erkek	389	51,10	8,384				Bilişsel- Duygusal İhmal	Kız	335	21,40	4,676	722	-2,461	,014	Erkek	389	22,26	4,748	Fiziksel İhmal	Kız	335	11,75	2,368	722	-1,69	,086	Erkek	389	12,09	2,954	Denetim İhmali	Kız	335	16,68	4,183	722	-1,720	,858
Bilişsel- Duygusal İhmal	Kız	335	21,40	4,676	722	-2,461	,014																																
	Erkek	389	22,26	4,748				Fiziksel İhmal	Kız	335	11,75	2,368	722	-1,69	,086	Erkek	389	12,09	2,954	Denetim İhmali	Kız	335	16,68	4,183	722	-1,720	,858	Erkek	389	16,74	4,344								
Fiziksel İhmal	Kız	335	11,75	2,368	722	-1,69	,086																																
	Erkek	389	12,09	2,954				Denetim İhmali	Kız	335	16,68	4,183	722	-1,720	,858	Erkek	389	16,74	4,344																				
Denetim İhmali	Kız	335	16,68	4,183	722	-1,720	,858																																
	Erkek	389	16,74	4,344																																			

Araştırmaya katılan annelerin ihmalci davranış düzeylerinin çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen t-testi analiz sonucunda ÇBİDÖ-E toplam puanı ($t=-2,115$, $p<,05$) ve bilişsel-duygusal ihmal alt puanları ($t=-2,461$, $p<,05$) için istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilmiştir. Annelerin erkek çocuklarına yönelik ihmal ölçeği puanlarının ($\bar{X}=51,10$) kız çocuklarına göre ($\bar{X}=49,84$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Fiziksel ihmal ve Denetim ihmali alt boyutları için anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Ancak her alt boyutta erkek çocukların ortalamalarının, kız çocukların ortalamalarından daha yüksek olduğu (Fiziksel İhmal kız $\bar{X}=11,75$, erkek $\bar{X}=12,09$; Denetim İhmali kız $\bar{X}=16,68$, erkek $\bar{X}=16,74$) görülmektedir (Tablo 4.20).

4.2.2. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

İkiden fazla bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel analiz yöntemine tek yönlü varyans analizi (ANOVA) denir. Bu analizde grupların varyanslarının eşitliği test edilmelidir. Buradaki fark ANOVA yapılabilmesi için grupların varyanslarının homojen yani eşit olması şartı aranır. Levene testi sonucunun anlamlılık düzeyi $p > ,05$ durumlarında ANOVA yapılabilmesi için gerekli ön şart sağlanmış demektir. Yani homojenlik sağlanmıştır. $p < ,05$ durumunda ise grup varyansları homojen değildir denir ve alternatif olarak Welch ve Brown-Forsythe testleri uygulanır. İki test arasında Welch testi daha güçlü olup daha sık kullanılır (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2013).

Tablo 4.21. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	1,964	3	719	,118
Bilişsel-Duygusal İhmal	2,435	3	719	,064
Fiziksel İhmal	,846	3	719	,469
Denetim İhmali	13,250	3	719	,056

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların kardeş sayılarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında hem test toplam puanlarının hem de alt boyut puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.21). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p > ,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.22. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Tek Çocuk	219	48,85	7,187	11,690	,000	1-2
	Bir Kardeş	358	50,38	7,940			1-3
	İki Kardeş	113	52,58	8,448			1-4
	Üç veya fazla	33	56,21	8,947			2-3
	Toplam	723	50,21	8,947			2-4
Bilişsel -Duygusal İhmal	Tek Çocuk	219	20,90	4,465	8,142	,000	1-2
	Bir Kardeş	358	21,86	4,545			1-3
	İki Kardeş	113	23,23	5,352			1-4
	Üç veya fazla	33	23,76	4,684			2-3
	Toplam	723	21,87	4,731			3-4
Fiziksel İhmal	Tek Çocuk	219	11,91	2,548	,843	,471	
	Bir Kardeş	358	11,89	2,801			
	İki Kardeş	113	11,92	2,493			
	Üç veya fazla	33	12,67	3,276			
	Toplam	723	11,94	2,703			
Denetim İhmali	Tek Çocuk	219	16,04	3,429	8,918	,000	1-3
	Bir Kardeş	358	16,63	4,008			1-4
	İki Kardeş	113	17,42	4,794			2-4
	Üç veya fazla	33	19,79	7,541			3-4
	Toplam	723	16,72	4,270			

Annelerin ihmalcı davranış düzeylerinin çocuklarının kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ toplam puanları ($f=11,690$, $p<,01$) ve bilişsel-duygusal ihmali ($f=8,142$, $p<,01$) ile denetim ihmali ($f=8,918$, $p<,01$) alt boyutları arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda çocukların sahip oldukları kardeş sayısının arttıkça annelerin sergilediği ihmalcı davranışların arttığı görülmektedir. İhmal toplam puanlarında tek çocuk ($\bar{X}=48,85$) ile bir kardeş ($\bar{X}=50,38$) - iki kardeş ($\bar{X}=52,58$) ve üç veya daha çok kardeş ($\bar{X}=56,21$) arasında tek çocuk olanların lehine bir sonuç çıkmıştır. Fiziksel ihmali alt boyutu için anlamlı sonuç elde edilememiştir (Tablo 4.22).

4.2.3. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların çocukların ailedeki sıralarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.24'de gösterilmiştir.

Tablo 4.23. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	1,267	3	720	,285
Bilişsel- Duygusal İhmal	1,163	3	720	,323
Fiziksel İhmal	2,798	3	720	,059
Denetim İhmali	8,337	3	720	,000

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların ailedeki sıralarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında hem test toplam puanlarının hem de Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyut ile Fiziksel İhmal alt boyut puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.23). Ancak Denetim İhmali alt boyutunun homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle Denetim İhmali alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.24. Annelerin ÇBİDÖ-E Denetim İhmali Alt Boyut Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Robust Testi Sonuçları

	Statistic(a)	df1	df2	Sig.	
Denetim İhmali	Welch	5,672	3	27,354	,027
	Brown-Forsythe	4,177	3	12,691	,041

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.24'te görüldüğü gibi ölçeğin denetim ihmali alt boyutunun Welch ($p < ,05$) ve Brown-Forsythe ($p < ,05$) testi sonuçları anlamlı sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.25. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	1. çocuk	408	50,06	7,621			1-3
	2. çocuk	245	50,30	8,259			1-4
	3. çocuk	64	53,47	8,543	5,209	,001	2-3
	4. veya sonraki	7	57,43	10,675			2-4
	Toplam	724	50,51	8,024			
Bilişsel- Duygusal İhmal	1. çocuk	408	21,60	4,675			
	2. çocuk	245	21,95	4,667			
	3. çocuk	64	23,09	5,270	2,127	,095	
	4. veya sonraki	7	23,29	3,684			
	Toplam	724	21,86	4,731			
Fiziksel İhmal	1. çocuk	408	11,88	2,519			
	2. çocuk	245	11,96	2,945			
	3. çocuk	64	11,97	2,618	,915	,433	
	4. veya sonraki	7	13,57	4,577			
	Toplam	724	11,94	2,702			
Denetim İhmali	1. çocuk	408	16,58	3,846			1-3
	2. çocuk	245	16,39	4,171			1-4
	3. çocuk	64	18,41	5,591	5,998	,000	2-3
	4. veya sonraki	7	20,57	10,097			2-4
	Toplam	724	16,71	4,267			

Annelerin ihmalci davranış düzeylerinin çocukların ailedeki sıralarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ-E toplam puanları ($f=5,209$, $p<,01$) ve Denetim İhmali ($f=5,998$, $p<,01$) alt boyutları arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda ölçek toplam ve denetim ihmali alt boyutunda 1. çocuk ($\bar{X}=50,06$) ile 3. çocuk ($\bar{X}=53,47$) ve 4 veya daha fazla çocuklar ($\bar{X}=57,43$) arasında, 2. çocuk ($\bar{X}=50,30$) ile 3. çocuk ($\bar{X}=53,47$) ve 4 veya daha fazla çocuklar ($\bar{X}=57,43$) arasında farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle çocuk sayısı arttıkça çocukların ihmal edilme düzeylerinin arttığı söylenebilir. Bilişsel-Duygusal İhmal ile Fiziksel İhmal alt boyutları için anlamlı sonuç elde edilememiştir. Ancak her iki alt boyutta da çocuğun ailedeki sırası arttıkça ihmal ortalama puanlarının da arttığı görülmektedir (Tablo 4.25).

4.2.4. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların ailenin gelir düzeyine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.26’da gösterilmiştir.

Tablo 4.26. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	6,582	2	721	,001
Bilişsel-Duygusal İhmal	1,240	2	721	,290
Fiziksel İhmal	1,163	2	721	,313
Denetim İhmali	18,280	2	721	,000

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının ailenin gelir düzeyine göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyut ile Fiziksel İhmal alt boyut puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.26). Ancak ölçek Toplam ve Denetim İhmali alt boyutunun homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle Denetim İhmali alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.27. Annelerin ÇBİDÖ-E Toplam ve Denetim İhmali Alt Boyut Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Robust Testi Sonuçları

		Statistic(a)	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	Welch	11,648	2	426,819	,000
	Brown-Forsythe	13,465	2	607,857	,000
Denetim İhmali	Welch	27,686	2	420,266	,000
	Brown-Forsythe	33,522	2	520,086	,000

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.27’de görüldüğü gibi ölçeğin hem toplam hem de denetim ihmali alt boyutunun Welch ($p<,01$) ve Brown-Forsythe ($p<,01$) testi sonuçları anlamlı sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.28. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Alt	207	52,95	9,010	13,797	,000	1-2
	Orta	317	49,55	7,472			1-3
	Üst	200	49,53	7,255			
	Toplam	724	50,51	8,024			
Bilişsel -Duygusal İhmal	Alt	207	22,36	4,868	1,579	,207	
	Orta	317	21,68	4,786			
	Üst	200	21,65	4,480			
	Toplam	724	21,86	4,731			
Fiziksel İhmal	Alt	207	11,94	2,974	5,675	,004	2-3
	Orta	317	11,62	2,644			
	Üst	200	12,44	2,420			
	Toplam	724	11,94	2,702			
Denetim İhmali	Alt	207	18,65	5,227	35,100	,000	1-2
	Orta	317	16,25	3,651			1-3
	Üst	200	15,45	3,291			2-3
	Toplam	724	16,71	4,267			

Tablo 4.28’de görüldüğü gibi annelerin ihmalci davranış düzeylerinin ailenin gelir düzeyine göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ-E toplam puanları ($f=13,797$, $p<,01$), fiziksel ihmal ($f=5,675$, $p<,01$) ile denetim ihmali ($f=35,100$, $p<,01$) alt boyutları arasındaki puan farkları istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda toplam ihmal puanlarında alt gelir düzeyi ($\bar{X}=52,95$) ile orta ($\bar{X}=49,55$) ve üst ($\bar{X}=49,53$) gelir düzeyi arasında orta ve üst gruptakilerin lehine sonuçlar çıktığı görülmektedir. Orta ve üst gelir düzeyine sahip aileler arasında ise anlamlı sonuç çıkmamıştır. Denetim ihmali alt boyutunda alt ekonomik grup ($\bar{X}=18,65$), orta ($\bar{X}=16,25$) ve üst ($\bar{X}=15,45$) ekonomik gruba göre; orta ekonomik grup ise üst ekonomik gruba göre daha fazla ihmalci davranışlar göstermektedir. Fiziksel ihmal boyutunda ise üst ekonomik kesimdeki anneler ($\bar{X}=12,44$) orta ekonomik kesimdeki annelere ($\bar{X}=11,62$) göre daha fazla ihmalci davranışlar göstermektedir. Bilişsel Duygusal İhmal alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilemese de ailenin ekonomik düzeyi yükseldikçe annelerin ihmalci davranış puanlarının azaldığı (alt $\bar{X}=18,65$; orta $\bar{X}=16,25$; üst $\bar{X}=15,45$) görülmektedir.

4.2.5. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların annelerin eğitim düzeylerine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.33'de gösterilmiştir.

Tablo 4.29. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	4,770	6	715	,000
Bilişsel-Duygusal İhmal	,822	6	715	,553
Fiziksel İhmal	3,328	6	715	,003
Denetim İhmali	10,877	6	715	,000

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının eğitim düzeylerine göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutu puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.29). Ancak ölçek Toplam, Fiziksel İhmal ve Denetim İhmali alt boyutlarının homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle Ölçek Toplam, Fiziksel İhmal ve Denetim İhmali alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.30. Annelerin ÇBİDÖ-E Toplam, Fiziksel İhmal ve Denetim İhmali Alt Boyut Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Robust Testi Sonuçları

		Statistic(a)	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	Welch	4,830	6	64,364	,000
	Brown-Forsythe	5,702	6	173,318	,000
Fiziksel İhmal	Welch	4,118	6	63,790	,001
	Brown-Forsythe	2,341	6	73,056	,040
Denetim İhmali	Welch	12,230	6	66,314	,000
	Brown-Forsythe	13,982	6	132,145	,000

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi ölçeğin hem toplam hem de denetim ihmali alt boyutunun Welch ve Brown-Forsythe testi sonuçları $p < ,01$ düzeyinde anlamlı; Fiziksel İhmal alt boyutunun ise Welch testi $p < ,01$, Brown-Forsythe testi $p < ,05$ düzeyinde sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir

Tablo 4.31. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Okuryazar değil	7	55,86	6,914	6,128	,000	1-5
	Okuryazar	25	54,48	9,070			1-6
	İlkokul	139	53,19	9,727			1-7
	Ortaokul	108	50,54	7,111			2-4
	Lise	234	49,41	7,348			2-5
	Üniversite	176	49,31	6,701			2-6
	Yüksek Lisans/Doktora	33	48,58	9,059			2-7
	Toplam	722	50,48	7,992			3-4
Bilişsel- Duygusal İhmal	Okuryazar değil	7	27,57	5,593	2,657	,015	3-5
	Okuryazar	25	23,16	4,741			4-5
	İlkokul	139	21,99	5,157			4-6
	Ortaokul	108	22,35	4,446			4-7
	Lise	234	21,66	4,673			5-6
	Üniversite	176	21,36	4,314			1-7
	Yüksek Lisans/Doktora	33	21,79	5,516			
	Toplam	722	21,87	4,738			
Fiziksel İhmal	Okuryazar değil	7	11,86	3,761	2,938	,008	3-5
	Okuryazar	25	12,08	3,068			4-5
	İlkokul	139	12,17	3,561			4-6
	Ortaokul	108	11,06	1,959			4-7
	Lise	234	11,80	2,330			5-6
	Üniversite	176	12,35	2,479			
	Yüksek Lisans/Doktora	33	12,18	3,056			
	Toplam	722	11,92	2,695			
Denetim İhmali	Okuryazar değil	7	16,43	2,225	14,845	,000	2-4
	Okuryazar	25	19,24	6,457			2-5
	İlkokul	139	19,04	5,482			2-6
	Ortaokul	108	17,12	4,048			2-7
	Lise	234	15,95	3,517			3-4
	Üniversite	176	15,61	2,926			3-5
	Yüksek Lisans/Doktora	33	14,61	1,968			3-6
	Toplam	722	16,69	4,223			3-7

Annelerin ihmalci davranış düzeylerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucunda ÇBİDÖ-E toplam puanları ($f=6,128$, $p<,01$), bilişsel-duygusal ihmal ($f=2,657$, $p<,01$), fiziksel ihmal ($f=2,928$, $p<,01$) ve denetim ihmali ($f=14,845$, $p<,01$) alt boyutları arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi

sonucunda toplam ihmal puanlarında annelerin eğitim düzeyleri arttıkça ihmalci davranış düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Toplam İhmal boyutunda okuryazar olmayan anneler ($\bar{X}=55,86$), lise ($\bar{X}=49,41$) - üniversite ($\bar{X}=49,31$) - yüksek lisans/doktora ($\bar{X}=48,58$) mezunu annelere göre; okuryazar olan anneler ($\bar{X}=54,48$), ortaokul ($\bar{X}=50,54$) – lise – üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu annelere göre; ilkokulu mezunu anneler ($\bar{X}=53,19$) ortaokul – lise – üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu annelere göre daha çok ihmalci davranışlar göstermektedir. Aynı şekilde Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutunda okuryazar olmayan anneler ($\bar{X}=27,57$) en yüksek ihmal puanlarına sahiptir. Fiziksel ihmal alt boyutunda ise ilkokul ($\bar{X}=12,17$) ve lise mezunu ($\bar{X}=11,80$) anneler arasında anlamlı sonuç çıktığı, lise mezunu annelerin ilkokul mezunu annelere göre daha az ihmalci davranış gösterdikleri görülmektedir. Ancak ortaokul mezunu anneler ($\bar{X}=11,06$) lise ($\bar{X}=11,80$) - üniversite ($\bar{X}=12,35$) ve yüksek lisans/doktora mezunu ($\bar{X}=12,18$) annelere göre daha az ihmalci davranış göstermekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Denetim ihmal alt boyutunda ise okuryazar annelerden itibaren eğitim düzeyi yükseldikçe ihmalci davranış puanlarının azaldığı görülmektedir (Tablo 4.31).

4.2.6. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların annelerin çalışma durumlarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.33'te gösterilmiştir.

Tablo 4.32. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	3,498	2	721	,031
Bilişsel-Duygusal İhmal	2,142	2	721	,118
Fiziksel İhmal	,191	2	721	,826
Denetim İhmali	11,269	2	721	,000

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çalışma durumlarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında, Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyut ile Fiziksel İhmal alt boyut

puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.32). Ancak Ölçek Toplam ve Denetim İhmali alt boyutunun homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle Ölçek Toplam ve Denetim İhmali alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.33. Annelerin ÇBİDÖ-E Denetim İhmali Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Robust Testi Sonuçları

		Statistic(a)	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	Welch	5,646	2	8,062	,029
	Brown-Forsythe	6,472	2	13,629	,011
Denetim İhmali	Welch	18,343	2	12,439	,000
	Brown-Forsythe	30,533	2	618,177	,000

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.33’de görüldüğü gibi ölçeğin toplam puanının Welch testi sonucu $p < ,05$ düzeyinde, Brown-Forsythe testi sonucu $p < ,01$ düzeyinde anlamlı sonuç vermiştir. Denetim ihmali alt boyutunun Welch ve Brown-Forsythe testi sonuçlarının her ikisi de $p < ,01$ düzeyinde anlamlı sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.34. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Çalışmıyor	481	51,22	8,313	5,584	,004	1-2
	Çalışıyor	239	49,14	7,253			
	Emekli	4	48,25	7,182			
	Toplam	724	50,51	8,024			
Bilişsel -Duygusal İhmal	Çalışmıyor	481	22,18	4,846	3,201	,041	1-2
	Çalışıyor	239	21,25	4,432			
	Emekli	4	20,75	5,679			
	Toplam	724	21,86	4,731			
Fiziksel İhmal	Çalışmıyor	481	11,78	2,783	2,463	,086	
	Çalışıyor	239	12,25	2,515			
	Emekli	4	12,00	2,582			
	Toplam	724	11,94	2,702			
Denetim İhmali	Çalışmıyor	481	17,26	4,676	12,083	,000	1-2
	Çalışıyor	239	15,64	3,070			
	Emekli	4	15,50	,577			
	Toplam	724	16,71	4,267			

Annelerin ihmali davranış düzeylerinin çalışma durumlarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ toplam puanları ($f=5,584$,

$p < ,01$), bilişsel-duygusal ihmal ($f=3,201$, $p < ,05$) ile denetim ihmali ($f=12,083$, $p < ,01$) alt boyutları arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda çalışan annelerin toplam (çalışan $\bar{X}=49,14$; çalışmayan $\bar{X}=51,22$) - bilişsel duygusal (çalışan $\bar{X}=49,14$; çalışmayan $\bar{X}=51,22$) ve denetim ihmali (çalışan $\bar{X}=15,64$; çalışmayan $\bar{X}=17,26$) alt boyutlarda çalışmayan annelere göre daha az ihmalcı davranış sergiledikleri görülmektedir. Fiziksel ihmal alt boyutu için istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilememiştir ($p > ,05$) (Tablo 4.34).

4.2.7. Annelerin Çok Boyutlu İhmalcı Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Annelerin Çok Boyutlu İhmalcı Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların annelerin yaş aralıklarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.35’de gösterilmiştir.

Tablo 4.35. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	,374	3	720	,772
Bilişsel-Duygusal İhmal	,276	3	720	,843
Fiziksel İhmal	2,679	3	720	,046
Denetim İhmali	1,065	3	720	,363

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının annelerin yaş aralıklarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında hem toplam hem de Bilişsel-Duygusal İhmal ve Denetim İhmali alt boyut puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.35). Ancak Fiziksel İhmal alt boyutunun homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle Fiziksel İhmal alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.36. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Robust Testi Sonuçları

		Statistic(a)	df1	df2	Sig.
Fiziksel İhmal	Welch	2,738	3	103,320	,047
	Brown-Forsythe	3,270	3	203,121	,022

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.36’da görüldüğü gibi ölçeğin fiziksel ihmal alt boyutunun Welch ($p<,05$) ve Brown-Forsythe ($p<,05$) testi sonuçları anlamlı sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.37. Annelerin ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	21-25 yaş	27	51,33	8,897	2,739	,042	3-4
	26-30 yaş	152	51,22	7,688			
	31-40 yaş	456	49,90	8,050			
	41 yaş ve üstü	89	52,21	7,948			
	Toplam	724	50,51	8,024			
Bilişsel- Duygusal İhmal	21-25 yaş	27	22,15	5,289	1,584	,192	
	26-30 yaş	152	22,50	4,519			
	31-40 yaş	456	21,58	4,724			
	41 yaş ve üstü	89	22,13	4,899			
	Toplam	724	21,86	4,731			
Fiziksel İhmal	21-25 yaş	27	11,78	2,423	3,189	,023	2-4
	26-30 yaş	152	11,61	2,279			3-4
	31-40 yaş	456	11,91	2,736			
	41 yaş ve üstü	89	12,70	3,138			
	Toplam	724	11,94	2,702			
Denetim İhmali	21-25 yaş	27	17,41	3,876	2,213	,085	
	26-30 yaş	152	17,12	4,557			
	31-40 yaş	456	16,41	4,086			
	41 yaş ve üstü	89	17,38	4,672			
	Toplam	724	16,71	4,267			

Annelerin ihmalci davranış düzeylerinin yaş aralıklarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucunda ÇBİDÖ toplam puanları ($f=2,739$, $p<,05$) ve Fiziksel İhmal ($f=3,189$, $p<,05$) alt boyutu arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda ÇBİDÖ Toplam puanlarda 31-40 yaş arası anneler ($\bar{X}=49,90$) ile 41 yaş ve üstü ($\bar{X}=52,21$) anneler arasında; Fiziksel ihmal alt boyutunda ise 26-30 yaş arası ($\bar{X}=11,61$) ve 31-40 yaş arası ($\bar{X}=16,41$) anneler ile 41 yaş ve üstü ($\bar{X}=17,38$) anneler arasında

farklılaşma olduğu görülmektedir. İki ihmal türünde de annelerin yaş aralıkları arttıkça ihmal düzeyi artmıştır. Toplam ihmal ve Fiziksel ihmal alt boyutunda 41 yaş ve üstü annelerin daha fazla ihmalci davranış gösterdikleri söylenebilir (Tablo 4.37).

4.3. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) puanları ile çocuğun cinsiyeti, sahip olduğu kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, babanın yaşı, babanın eğitim düzeyi, babanın çalışma durumu ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) puanlarının çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin gerçekleştirilen t-testi sonuçları Tablo 4.38'de gösterilmiştir.

Tablo 4.38. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
ÇBİDÖ-E Toplam	Kız	267	56,57	10,719	584	-1,353	,177
	Erkek	319	57,75	10,460			
Bilişsel-Duygusal İhmal	Kız	267	24,67	5,736	584	-2,066	,039
	Erkek	319	25,65	5,646			
Fiziksel İhmal	Kız	267	15,15	4,507	584	-,447	,655
	Erkek	319	15,32	4,487			
Denetim İhmali	Kız	267	16,74	4,708	584	-,124	,901
	Erkek	319	16,79	4,115			

Araştırmaya katılan babaların ihmalci davranış düzeylerinin çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen t-testi analiz sonucunda yalnızca bilişsel-duygusal ihmal alt puanı ($t=-2,066$, $p<,05$) için istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilmiştir. Babaların erkek çocuklarına yönelik ihmal ölçeği puanlarının ($\bar{X}=25,65$) kız çocuklarına göre ($\bar{X}=24,67$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre erkek çocukların kız çocuklarına göre babaları tarafından

daha fazla ihmalci davranışa maruz kaldıkları söylenebilir. Ölçek Toplam ve Fiziksel ihmal alt boyutu ile Denetim ihmali alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilemese de erkek çocukların aritmetik ortalama puanlarının kız çocuklarının puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4.38).

4.3.2. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formundan aldıkları puanların çocukların kardeş sayılarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.39'da gösterilmiştir.

Tablo 4.39. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	,428	3	581	,733
Bilişsel-Duygusal İhmal	,427	3	581	,733
Fiziksel İhmal	1,973	3	581	,117
Denetim İhmali	1,825	3	581	,141

* The mean difference is significant at the .05 level.

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların kardeş sayılarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında hem toplam hem de tüm alt boyut puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.39). Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.40. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Tek Çocuk	169	55,83	10,110			1-3
	Bir Kardeş	300	56,94	10,664			2-3
	İki Kardeş	91	59,92	10,956	3,454	,016	
	Üç veya fazla	25	59,52	9,883			
	Toplam	585	57,19	10,588			
Bilişsel-Duygusal İhmal	Tek Çocuk	169	24,28	5,328			1-2
	Bir Kardeş	300	25,35	5,842			1-3
	İki Kardeş	91	26,38	5,719	2,863	,036	
	Üç veya fazla	25	25,12	5,783			
	Toplam	585	25,19	5,703			
Fiziksel İhmal	Tek Çocuk	169	15,15	4,319			
	Bir Kardeş	300	15,05	4,418			
	İki Kardeş	91	15,80	5,062	,880	,451	
	Üç veya fazla	25	15,96	4,467			
	Toplam	585	15,24	4,497			
Denetim İhmali	Tek Çocuk	169	16,39	4,393			1-3
	Bir Kardeş	300	16,54	3,964			1-4
	İki Kardeş	91	17,74	5,531	3,414	,017	
	Üç veya fazla	25	18,44	4,011			
	Toplam	585	16,76	4,394			

Babaların ihmalci davranış düzeylerinin çocuklarının sahip oldukları kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ-E toplam puanları ($f=3,454$, $p<,05$), bilişsel-duygusal ihmal ($f=2,863$, $p<,05$) ile denetim ihmali ($f=3,414$, $p<,05$) alt boyutları arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda toplam ihmal boyutunda tek çocukların ($\bar{X}=55,83$) ile iki kardeşi olan çocuklara göre ($\bar{X}=59,92$); bir kardeşi olanların ise ($\bar{X}=56,94$) iki kardeşi olanlara göre ($\bar{X}=59,92$) daha az ihmalci davranışlara maruz kaldıkları görülmektedir. Genel olarak çocukların sahip oldukları kardeş sayısı arttıkça babaların sergilediği ihmalci davranışların arttığı söylenebilir. Fiziksel ihmal alt boyutu için istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilememiştir (Tablo 4.40).

4.3.3. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların çocuğun ailedeki sıralarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.41’de gösterilmiştir.

Tablo 4.41. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	,054	3	582	,984
Bilişsel-Duygusal İhmal	,119	3	582	,949
Fiziksel İhmal	,720	3	582	,541
Denetim İhmali	,888	3	582	,447

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların ailedeki sıralarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında hem toplam hem de tüm alt boyut puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.41). Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.42. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çocukların Ailedeki Sıralarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
ÇBİDÖ-E Toplam	1. çocuk	335	56,97	10,600	2,325	,074
	2. çocuk	198	56,68	10,528		
	3. çocuk	47	61,04	10,344		
	4. veya sonraki	6	58,50	9,975		
	Toplam	586	57,21	10,586		
Bilişsel-Duygusal İhmal	1. çocuk	335	25,10	5,690	1,993	,114
	2. çocuk	198	24,99	5,604		
	3. çocuk	47	27,09	5,967		
	4. veya sonraki	6	23,67	6,282		
	Toplam	586	25,20	5,703		
Fiziksel İhmal	1. çocuk	335	15,17	4,466	,850	,467
	2. çocuk	198	15,12	4,406		
	3. çocuk	47	16,23	5,117		
	4. veya sonraki	6	15,50	3,728		
	Toplam	586	15,24	4,493		
Denetim İhmali	1. çocuk	335	16,70	4,141	1,588	,191
	2. çocuk	198	16,57	4,669		
	3. çocuk	47	17,72	4,990		
	4. veya sonraki	6	19,33	2,160		
	Toplam	586	16,77	4,391		

Babaların ihmalci davranış düzeylerinin çocuğun ailedeki sıralarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda hiçbir alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilememiştir (Tablo 4.42).

4.3.4. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların ailenin gelir düzeyine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.43'te gösterilmiştir.

Tablo 4.43. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	9,083	2	583	,000
Bilişsel-Duygusal İhmal	2,043	2	583	,131
Fiziksel İhmal	3,146	2	583	,064
Denetim İhmali	13,144	2	583	,000

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının ailenin gelir düzeyine göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutu ile ($p>,05$) Fiziksel ihmal alt boyutu ($p>,05$) puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.43). Ancak Ölçek toplam ve Denetim İhmali alt boyutunun homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir ($p<,01$). Bu nedenle Ölçek Toplam ve Denetim İhmali alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.44. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Robust Testi Sonuçları

		Statistic(a)	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	Welch	7,627	2	359,094	,001
	Brown-Forsythe	7,774	2	515,170	,000
Denetim İhmali	Welch	22,126	2	367,696	,000
	Brown-Forsythe	21,203	2	476,841	,000

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.44'te görüldüğü gibi ölçeğin Toplam ve Denetim ihmali alt boyutunun Welch ($p<,01$) ve Brown-Forsythe ($p<,01$) testi sonuçları anlamlı sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.45. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Alt	180	59,40	12,031	7,809	,000	1-2
	Orta	246	57,11	9,974			1-3
	Üst	160	54,91	9,238			2-3
	Toplam	586	57,21	10,586			
Bilişsel-Duygusal İhmal	Alt	180	25,75	6,067	2,138	,119	
	Orta	246	25,28	5,709			
	Üst	160	24,48	5,210			
	Toplam	586	25,20	5,703			
Fiziksel İhmal	Alt	180	15,32	4,873	,425	,654	
	Orta	246	15,36	4,414			
	Üst	160	14,96	4,174			
	Toplam	586	15,24	4,493			
Denetim İhmali	Alt	180	18,33	5,086	20,175	,000	1-2
	Orta	246	16,47	4,420			1-3
	Üst	160	15,47	2,670			2-3
	Toplam	586	16,77	4,391			

Babaların ihmalcı davranış düzeylerinin ailenin gelir düzeyine göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ toplam puanları ($f=7,809$, $p<,01$) ve denetim ihmali ($f=20,175$, $p<,01$) alt boyutları arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda toplam ihmali puanlarında alt gelir düzeyine sahip kesim ($\bar{X}=12,031$) ile orta ($\bar{X}=9,974$) ve üst ($\bar{X}=9,238$) gelir düzeyine sahip kesim arasında orta ve üst gruptakilerin lehine sonuçlar çıktığı görülmektedir. Denetim ihmali alt boyutunda ise alt ekonomik grup ($\bar{X}=5,086$), orta ($\bar{X}=4,420$) ve üst ($\bar{X}=2,670$) ekonomik gruba göre; orta ekonomik grup ise üst ekonomik gruba göre daha fazla ihmalcı davranışlar göstermektedir. Bilişsel Duygusal İhmal alt boyutu ile Fiziksel İhmal alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilememiştir. Ancak Bilişsel Duygusal İhmal alt boyutu puanlarının ailenin gelir düzeyi yükseldikçe düştüğü görülmektedir. Fiziksel ihmali alt boyutunda ise alt gelir düzeyine sahip babaların fiziksel ihmali ortalama puanlarının üst gelir düzeyine sahip babalara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4.45).

4.3.5. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların babaların eğitim düzeylerine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.46'da gösterilmiştir.

Tablo 4.46. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	2,709	5	579	,020
Bilişsel-Duygusal İhmal	1,524	5	579	,180
Fiziksel İhmal	1,765	5	579	,118
Denetim İhmali	6,327	5	579	,000

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının eğitim düzeylerine göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutu ile ($p>,05$) Fiziksel ihmal alt boyutu ($p>,05$) puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.46). Ancak Ölçek toplam ve Denetim İhmali alt boyutunun homojenlik testinden anlamlı sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle Ölçek Toplam ve Denetim İhmali alt boyutu için Welch ve Brown-Forsythe Testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.47. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre Robust Testi Sonuçları

		Statistic(a)	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	Welch	2,603	5	116,696	,019
	Brown-Forsythe	2,824	5	286,439	,017
Denetim İhmali	Welch	5,351	5	115,591	,000
	Brown-Forsythe	6,262	5	253,296	,000

a Asymptotically F distributed.

Tablo 4.47'de görüldüğü gibi ölçeğin Toplam ve Denetim ihmali alt boyutunun Welch ($p<,01$) ve Brown-Forsythe ($p<,01$) testi sonuçları anlamlı sonuç vermiştir. Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.48. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Okuryazar	26	59,35	9,351			2-4
	İlkokul	124	59,70	12,127			2-5
	Ortaokul	89	57,30	10,888			
	Lise	182	56,65	10,313	2,720	,019	
	Üniversite	142	55,23	9,196			
	Yüksek Lisans/ Doktora	22	57,23	9,909			
	Toplam	585	57,19	10,586			
Bilişsel- Duygusal İhmal	Okuryazar	26	26,62	4,579			
	İlkokul	124	26,15	6,213			
	Ortaokul	89	24,79	5,898			
	Lise	182	25,08	5,634	1,633	,149	
	Üniversite	142	24,44	5,203			
	Yüksek Lisans/ Doktora	22	25,50	6,209			
	Toplam	585	25,19	5,699			
Fiziksel İhmal	Okuryazar	26	14,50	3,992			
	İlkokul	124	15,26	5,020			
	Ortaokul	89	15,27	4,389			
	Lise	182	15,37	4,474	,356	,879	
	Üniversite	142	15,01	4,292			
	Yüksek Lisans/ Doktora	22	15,95	3,873			
	Toplam	585	15,23	4,488			
Denetim İhmali	Okuryazar	26	18,23	4,836			1-4
	İlkokul	124	18,30	5,557			1-5
	Ortaokul	89	17,25	4,756			1-6
	Lise	182	16,19	3,727	6,384	,000	2-4
	Üniversite	142	15,77	3,336			2-5
	Yüksek Lisans/ Doktora	22	15,77	3,250			2-6
	Toplam	585	16,77	4,392			3-5

Babaların ihmalci davranış düzeylerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda ÇBİDÖ-E toplam puanları ($f=2,720$, $p<,05$) ve denetim ihmali ($f=6,384$, $p<,01$) alt boyutu arasındaki puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasında kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda toplam ihmal puanlarında ilkokul mezunu babaların ($\bar{X}=59,70$) lise ($\bar{X}=56,65$) ve üniversite ($\bar{X}=55,23$) mezunu olanlara göre daha fazla ihmalci davranış gösterdikleri söylenebilir. Denetim ihmali alt boyutunda ise okuryazar ($\bar{X}=18,23$) ve ilkokul mezunu ($\bar{X}=18,30$) babaların lise ($\bar{X}=16,19$) - üniversite ($\bar{X}=15,77$) - yüksek lisans/doktora ($\bar{X}=15,77$) mezunu babalara göre daha fazla ihmalci davranışlar gösterdikleri söylenebilir. Ortaokul mezunu ($\bar{X}=17,25$) babalar ise üniversite mezunu

($\bar{X}=15,77$) babalara göre daha fazla ihmalci davranışlar göstermektedir denilebilir. Genel olarak ihmal toplam ve denetim ihmali alt boyutunda babaların eğitim düzeyleri arttıkça ihmalci davranışları azalmaktadır. Babaların eğitim düzeyleri Bilişsel Duygusal İhmal ve Fiziksel İhmal alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermemiştir (Tablo 4.48).

4.3.6. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların babaların çalışma durumlarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.49'da gösterilmiştir.

Tablo 4.49. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	,092	2	583	,912
Bilişsel-Duygusal İhmal	,024	2	583	,976
Fiziksel İhmal	,279	2	583	,757
Denetim İhmali	4,277	2	583	,214

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çalışma durumlarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu ($p>,05$) görülmektedir (Tablo 4.49). Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.50. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Çalışma Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
ÇBİDÖ-E Toplam	Çalışmıyor	25	61,56	10,705	2,218	,110	
	Çalışıyor	547	57,03	10,520			
	Emekli	14	56,71	12,054			
	Toplam	586	57,21	10,586			
Bilişsel-Duygusal İhmal	Çalışmıyor	25	25,80	5,612	1,333	,265	
	Çalışıyor	547	25,24	5,703			
	Emekli	14	22,86	5,723			
	Toplam	586	25,20	5,703			
Fiziksel İhmal	Çalışmıyor	25	16,68	4,534	1,474	,230	
	Çalışıyor	547	15,16	4,477			
	Emekli	14	15,79	4,917			
	Toplam	586	15,24	4,493			
Denetim İhmali	Çalışmıyor	25	19,08	6,576	4,414	,013	1-2
	Çalışıyor	547	16,63	4,224			
	Emekli	14	18,07	5,076			
	Toplam	586	16,77	4,391			

Babaların ihmalci davranış düzeylerinin çalışma durumlarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda yalnızca denetim ihmali alt boyutunda ($f=4,414$, $p<,05$) istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda çalışan babaların ($\bar{X}=16,63$) çalışmayan babalara ($\bar{X}=19,08$) göre daha az ihmalci davranış sergiledikleri görülmektedir. Emekli olan babaların aritmetik ortalama puanlarının ise çalışan babalardan daha yüksekken, çalışmayan babalardan daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Ölçek toplam ve Fiziksel ile Bilişsel Duygusal ihmal alt boyutları puanlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilememiştir. Ancak toplam ve alt boyutlarda çalışan babaların ortalama puanlarının çalışmayan babalardan daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4.50).

4.3.7. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların babaların yaş aralıklarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.51’de gösterilmiştir.

Tablo 4.51. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
ÇBİDÖ-E Toplam	2,952	2	582	,063
Bilişsel-Duygusal İhmal	1,646	2	582	,194
Fiziksel İhmal	2,675	2	582	,070
Denetim İhmali	,061	2	582	,941

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının yaş aralıklarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu ($p>,05$) görülmektedir (Tablo 4.51). Bu durumda ANOVA testi gerçekleştirilebilir.

Tablo 4.52. Babaların ÇBİDÖ-E Puanlarının Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
ÇBİDÖ-E Toplam	26-30 yaş	36	60,39	13,385	1,712	,181
	31-40 yaş	368	57,04	10,284		
	41 yaş ve üstü	181	56,99	10,527		
	Toplam	585	57,23	10,583		
Bilişsel-Duygusal İhmal	26-30 yaş	36	27,03	6,876	2,121	,121
	31-40 yaş	368	25,21	5,528		
	41 yaş ve üstü	181	24,90	5,723		
	Toplam	585	25,22	5,689		
Fiziksel İhmal	26-30 yaş	36	16,33	5,398	1,216	,297
	31-40 yaş	368	15,12	4,339		
	41 yaş ve üstü	181	15,29	4,608		
	Toplam	585	15,25	4,495		
Denetim İhmali	26-30 yaş	36	17,03	4,088	,092	,912
	31-40 yaş	368	16,72	4,410		
	41 yaş ve üstü	181	16,80	4,441		
	Toplam	585	16,76	4,394		

Babaların ihmalci davranış düzeylerinin yaş aralıklarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda hiçbir alt boyutta anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Ancak toplam ve tüm alt boyutlar bazında bakıldığında 26-30 yaş arası babaların ortalama puanlarının diğer yaş aralıklarına göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4.52).

4.4. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan (ÇBİDÖ-E) Aldıkları Puanların Toplam ve Alt Boyutlara Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde anne ve babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların toplam ve alt boyutlar bazında karşılaştırma bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 4.53. Annelerin ve Babaların ÇBİDÖ-E Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

	\bar{X}	N	Ss	Sd	t	p
ÇBİDÖ Anne	50,3929	560	8,30755	559	-15,667	,000
ÇBİDÖ Baba	57,2821	560	10,51597			
Bilişsel-Duygusal İhmal Anne	21,9000	560	4,90270	559	-13,252	,000
Bilişsel-Duygusal İhmal Baba	25,2536	560	5,68807			
Fiziksel İhmal Anne	11,8554	560	2,76228	559	-17,260	,000
Fiziksel İhmal Baba	15,2964	560	4,49663			
Denetim İhmali Anne	16,6375	560	4,26690	559	-,506	,613
Denetim İhmali Baba	16,7321	560	4,29915			

Araştırmaya katılan anne ve babaların ihmalci davranış düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik gerçekleştirilen t-testi analiz sonucunda ÇBİDÖ-E Anne ve Baba toplam puanları ($t=-15,667$, $p<,01$), Bilişsel-Duygusal İhmal Anne ve Baba alt boyut puanları ($t=-13,252$, $p<,01$) ve Fiziksel İhmal Anne ve Baba alt boyut puanları ($t=-17,260$, $p<,01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Annelerin ÇBİDÖ-E toplam puanlarının ($\bar{X}=50,3929$) babalara göre ($\bar{X}=57,2821$), annelerin Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutundan aldıkları puanların ($\bar{X}=21,9000$) babaların bu alt boyuttan aldıkları puanlara ($\bar{X}=25,2536$) göre ve annelerin Fiziksel İhmal alt boyutundan aldıkları puanların ($\bar{X}=11,8554$) babaların bu alt boyuttan aldıkları puanlara göre ($\bar{X}=15,2964$) daha düşük olduğu görülmektedir. Denetim ihmali alt boyutu için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak ortalama puanlara bakıldığında yine babaların ($\bar{X}=16,6375$) annelere göre ($\bar{X}=16,7321$) daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 4.53).

4.5. Çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2)-Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeği puanları ile çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş sayısı, çocuğun ailedeki sırası, ailenin gelir düzeyi, anne-babanın yaşı, anne-babanın eğitim düzeyi ve anne-babanın çalışma durumu arasındaki ilişkiye yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.5.1. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin gerçekleştirilen t-Testi sonuçları Tablo 4.54'te gösterilmiştir.

Tablo 4.54. Çocukların Sosyal Becerileri Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Sosyal Beceri Toplam	Kız	221	82,39	8,982	3,335	,001
	Erkek	244	79,20	11,400		
Sosyal İşbirliği Becerileri	Kız	221	41,36	3,606	4,345	,000
	Erkek	244	39,50	5,349		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Kız	221	26,96	4,534	,724	,469
	Erkek	244	26,64	4,840		
Sosyal Etkileşim Becerileri	Kız	221	14,08	2,628	3,829	,000
	Erkek	244	13,05	3,089		

Araştırmaya katılan çocukların sosyal beceri düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen t-testi analiz sonucunda Sosyal Beceri Toplam puanlarıyla ($t=3,335$, $p<,01$) Sosyal İşbirliği Becerileri ($t=4,345$, $p<,01$) ve Sosyal Etkileşim Becerileri ($t=3,829$, $p<,01$) alt boyut puanları için istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilmiştir. Kızların sosyal beceri toplam ($\bar{X}=82,39$) ve Sosyal İşbirliği alt boyutuyla ($\bar{X}=41,36$) sosyal etkileşim alt boyutlarında ($\bar{X}=14,08$) erkeklere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul alt boyutunda ise kızlar ile erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak ortalama puanlara bakıldığında kızların ortalama puanlarının ($\bar{X}=26,96$) erkeklerin ortalama puanlarından ($\bar{X}=26,64$) daha yüksek olduğu

görülmektedir. Bu durumda kızların sosyal becerilerinin erkeklere göre daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir (Tablo 4.54).

4.5.2. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların kardeş sayılarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.55’de gösterilmiştir.

Tablo 4.55. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	,131	3	460	,942
Sosyal İşbirliği Becerileri	,495	3	460	,686
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	,696	3	460	,555
Sosyal Etkileşim Becerileri	,560	3	460	,642

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının kardeş sayılarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.55). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.56. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
Sosyal Beceri Toplam	Tek Çocuk	138	79,89	10,333	,805	,491
	Bir Kardeş	239	81,43	10,628		
	İki Kardeş	70	80,04	10,170		
	Üç veya fazla	17	79,71	9,796		
	Toplam	464	80,70	10,438		
Sosyal İşbirliği Becerileri	Tek Çocuk	138	39,83	4,879	,899	,442
	Bir Kardeş	239	40,62	4,685		
	İki Kardeş	70	40,56	4,373		
	Üç veya fazla	17	40,59	4,583		
	Toplam	464	40,38	4,694		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Tek Çocuk	138	26,50	4,516	,815	,486
	Bir Kardeş	239	27,11	4,847		
	İki Kardeş	70	26,29	4,635		
	Üç veya fazla	17	26,65	4,286		
	Toplam	464	26,79	4,697		
Sosyal Etkileşim Becerileri	Tek Çocuk	138	13,57	2,895	1,302	,273
	Bir Kardeş	239	13,69	2,848		
	İki Kardeş	70	13,20	3,096		
	Üç veya fazla	17	12,47	3,393		
	Toplam	464	13,54	2,924		

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda Sosyal Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç çıkmadığı görülmektedir. Ancak ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda bir kardeşi olan çocukların sosyal beceri puan ortalamalarının en yüksek değere sahip olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4.56).

4.5.3. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailedeki Sıralarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların ailedeki sıralarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.57’de gösterilmiştir.

Tablo 4.57. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailedeki Sıralarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	,726	3	461	,537
Sosyal İşbirliği Becerileri	1,783	3	461	,150
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	,478	3	461	,698
Sosyal Etkileşim Becerileri	1,708	3	461	,165

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının ailedeki sıralarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.57). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.58. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailedeki Sıralarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
Sosyal Beceri Toplam	1. çocuk	269	80,71	10,574	,628	,597
	2. çocuk	159	81,15	9,959		
	3. çocuk	34	79,21	11,475		
	4. veya sonraki	3	75,00	12,767		
	Toplam	465	80,72	10,434		
Sosyal İşbirliği Becerileri	1. çocuk	269	40,20	4,906	1,776	,151
	2. çocuk	159	40,86	4,121		
	3. çocuk	34	40,03	5,054		
	4. veya sonraki	3	35,67	7,767		
	Toplam	465	40,38	4,692		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	1. çocuk	269	26,81	4,683	,475	,700
	2. çocuk	159	26,97	4,648		
	3. çocuk	34	25,94	5,158		
	4. veya sonraki	3	26,00	3,606		
	Toplam	465	26,79	4,695		
Sosyal Etkileşim Becerileri	1. çocuk	269	13,71	2,870	,729	,535
	2. çocuk	159	13,32	2,950		
	3. çocuk	34	13,24	3,276		
	4. veya sonraki	3	13,33	1,528		
	Toplam	465	13,54	2,921		

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin ailedeki sıralarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda Sosyal Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç çıkmadığı görülmektedir (Tablo 4.58).

4.5.4. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların ailenin gelir düzeyine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.59'da gösterilmiştir.

Tablo 4.59. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	2,322	2	462	,099
Sosyal İşbirliği Becerileri	1,334	2	462	,264
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	3,023	2	462	,060
Sosyal Etkileşim Becerileri	2,146	2	462	,118

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının ailenin gelir düzeyine göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.59). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.60. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
Sosyal Beceri Toplam	Alt	153	79,24	11,123	3,178	,043	1-3
	Orta	173	80,74	10,511			
	Üst	139	82,31	9,333			
	Toplam	465	80,72	10,434			
Sosyal İşbirliği Becerileri	Alt	153	40,03	5,014	,915	,401	
	Orta	173	40,39	4,907			
	Üst	139	40,77	4,002			
	Toplam	465	40,38	4,692			
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Alt	153	25,93	5,069	5,364	,005	1-3
	Orta	173	26,81	4,640			
	Üst	139	27,72	4,158			
	Toplam	465	26,79	4,695			
Sosyal Etkileşim Becerileri	Alt	153	13,28	3,042	,242	,290	
	Orta	173	13,54	2,972			
	Üst	139	13,82	2,709			
	Toplam	465	13,54	2,921			

Çocukların sosyal beceri ölçeği puanları ile ailenin gelir düzeyinin karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda çocukların Sosyal Beceri Toplam ($f=3,178$, $p<,05$) ve Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri alt boyutu puanları ($f=5,364$, $p<,01$) ile ailelerin gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda her iki faktörde de üst gelir düzeyindeki ailelere sahip çocukların beceri puanları ile alt gelir düzeyine sahip ailelere sahip çocukların beceri puanları arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. İki durumda da üst -ekonomik düzeydeki çocukların beceri puanları daha yüksektir (Sosyal Beceri Toplam üst $\bar{X}=82,31$, Sosyal Beceri Toplam alt $\bar{X}=79,24$; Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri üst $\bar{X}=27,72$, Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri alt $\bar{X}=25,93$). Bununla birlikte Sosyal Etkileşim ve Sosyal İşbirliği Becerileri alt boyutlarında, alt gelir düzeyindeki ailelere sahip çocukların puan ortalamalarının orta ve üst gelir düzeyindeki ailelere sahip çocukların puan ortalamalarından daha düşük olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4.60).

4.5.5. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların annelerinin eğitim düzeylerine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.61’de gösterilmiştir.

Tablo 4.61. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	2,581	5	458	,056
Sosyal İşbirliği Becerileri	3,116	5	458	,389
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	1,134	5	458	,341
Sosyal Etkileşim Becerileri	2,284	5	458	,545

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının annelerin eğitim düzeylerine göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.61). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt

boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.62. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
Sosyal Beceri Toplam	Okuryazar	16	79,81	12,528		
	İlkokul	100	80,42	9,711		
	Orta Okul	67	78,09	12,716		
	Lise	150	81,62	10,100	1,318	,255
	Üniversite	111	81,47	9,625		
	Yüksek Lisans/Doktora	20	82,10	8,404		
	Toplam	464	80,77	10,371		
Sosyal İşbirliği Becerileri	Okuryazar	16	39,13	5,726		
	İlkokul	100	40,64	3,999		
	Orta Okul	67	39,37	5,731		
	Lise	150	40,79	4,588	1,218	,300
	Üniversite	111	40,35	4,678		
	Yüksek Lisans/Doktora	20	41,00	3,434		
	Toplam	464	40,40	4,681		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Okuryazar	16	26,94	5,013		
	İlkokul	100	26,44	4,768		
	Orta Okul	67	25,57	5,304		
	Lise	150	27,12	4,577	1,603	,158
	Üniversite	111	27,41	4,299		
	Yüksek Lisans/Doktora	20	27,20	4,086		
	Toplam	464	26,81	4,678		
Sosyal Etkileşim Becerileri	Okuryazar	16	13,75	2,955		
	İlkokul	100	13,34	2,945		
	Orta Okul	67	13,15	3,500		
	Lise	150	13,71	2,907	,589	,709
	Üniversite	111	13,71	2,499		
	Yüksek Lisans/Doktora	20	13,90	2,490		
	Toplam	464	13,56	2,897		

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda Sosyal Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç çıkmadığı görülmektedir (Tablo 4.62).

4.5.6. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların babalarının eğitim düzeylerine göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.63'te gösterilmiştir.

Tablo 4.63. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	2,646	5	459	,223
Sosyal İşbirliği Becerileri	1,708	5	459	,131
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	2,141	5	459	,360
Sosyal Etkileşim Becerileri	3,039	5	459	,410

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.63). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.64. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
Sosyal Beceri Toplam	Okuryazar	20	80,80	10,788	2,446	,033	2-4
	İlkokul	97	78,30	12,081			2-5
	Orta Okul	74	79,07	11,132			
	Lise	143	82,37	9,459			
	Üniversite	115	81,40	9,309			
	Yüksek Lisans/Doktora	16	83,19	9,488			
	Toplam	465	80,72	10,434			
Sosyal İşbirliği Becerileri	Okuryazar	20	41,05	3,776	1,751	,122	
	İlkokul	97	39,79	5,172			
	Orta Okul	74	39,34	5,227			
	Lise	143	41,04	4,478			
	Üniversite	115	40,57	4,296			
	Yüksek Lisans/Doktora	16	40,69	3,979			
	Toplam	465	40,38	4,692			
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Okuryazar	20	26,35	5,470	3,044	,010	2-4
	İlkokul	97	25,61	5,353			2-5
	Orta Okul	74	26,14	4,812			2-6
	Lise	143	27,57	4,195			3-4
	Üniversite	115	27,05	4,324			3-6
	Yüksek Lisans/Doktora	16	28,75	4,139			
	Toplam	465	26,79	4,695			
Sosyal Etkileşim Becerileri	Okuryazar	20	13,40	2,817	1,278	,272	
	İlkokul	97	12,90	3,454			
	Orta Okul	74	13,59	3,105			
	Lise	143	13,76	2,806			
	Üniversite	115	13,77	2,460			
	Yüksek Lisans/Doktora	16	13,75	2,543			
	Toplam	465	13,54	2,921			

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının babaların eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda çocukların Sosyal Beceri Toplam ($f=2,446$, $p<,05$) ve Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri alt boyutu puanları ($f=3,044$, $p<,01$) ile babaların eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda her iki faktörde de ilkokul mezunu babalar ile lise ve üniversite mezunu babalar arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul beceri alt boyutunda ilkokul mezunu babalar ($\bar{X}=25,61$) ile yüksek lisans/doktora mezunu ($\bar{X}=28,75$) babalar, ortaokul mezunu babalar ($\bar{X}=13,59$) ile lise

(\bar{X} =13,76) ve yüksek lisans/doktora mezunu (\bar{X} =28,75) babalar arasında da puan farklılıkları vardır. İki durumda da babaların eğitim düzeyleri arttıkça çocukların sosyal beceri puanlarının arttığı görülmektedir (Tablo 4.64).

4.5.7. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların annelerinin çalışma durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan t-testi analizi sonuçları Tablo 4.65'te gösterilmiştir.

Tablo 4.65. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	t	p
Sosyal Beceri Toplam	Çalışmıyor	313	80,70	10,910	-,039	,969
	Çalışıyor	152	80,74	9,412		
Sosyal İşbirliği Becerileri	Çalışmıyor	313	40,50	4,827	,741	,459
	Çalışıyor	152	40,15	4,408		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Çalışmıyor	313	26,72	4,929	-,492	,623
	Çalışıyor	152	26,95	4,181		
Sosyal Etkileşim Becerileri	Çalışmıyor	313	13,49	3,040	-,539	,590
	Çalışıyor	152	13,64	2,665		

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin annelerinin çalışma durumlarına göre gerçekleştirilen t-testi sonucunda Sosyal Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç çıkmadığı görülmektedir. Ancak Sosyal Beceri Toplam (çalışan \bar{X} =80,74; çalışmayan \bar{X} =80,70) ve Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri (çalışan \bar{X} =26,95; çalışmayan \bar{X} =26,72) alt boyutu ile Sosyal Etkileşim (çalışan \bar{X} =13,64; çalışmayan \bar{X} =13,49) alt boyutlarında çalışan annelerin çocuklarının ortalama puanlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4.65).

4.5.8. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların babalarının çalışma durumlarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.66'da gösterilmiştir.

Tablo 4.66. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	,361	2	462	,697
Sosyal İşbirliği Becerileri	,677	2	462	,508
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	1,051	2	462	,350
Sosyal Etkileşim Becerileri	,009	2	462	,991

Çocukların Sosyal Beceri ölçeğinden aldıkları puanlarının babaların çalışma durumlarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.66). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.67. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babaların Çalışma Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
Sosyal Beceri Toplam	Çalışmıyor	19	77,42	10,705	1,073	,343
	Çalışıyor	434	80,82	10,446		
	Emekli	12	82,08	9,385		
	Toplam	465	80,72	10,434		
Sosyal İşbirliği Becerileri	Çalışmıyor	19	39,05	5,093	,912	,402
	Çalışıyor	434	40,42	4,688		
	Emekli	12	41,08	4,144		
	Toplam	465	40,38	4,692		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	Çalışmıyor	19	25,53	4,880	,812	,445
	Çalışıyor	434	26,83	4,719		
	Emekli	12	27,42	3,315		
	Toplam	465	26,79	4,695		
Sosyal Etkileşim Becerileri	Çalışmıyor	19	12,84	2,930	,564	,569
	Çalışıyor	434	13,57	2,923		
	Emekli	12	13,58	2,968		
	Toplam	465				

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin babalarının çalışma durumlarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analiz sonucunda Sosyal Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç çıkmadığı görülmektedir. Ancak ölçek toplam ve tüm alt boyutlarında çalışmayan babaların çocuklarının en düşük ortalama puanları aldıkları; en yüksek puan ortalamasının ise emekli babaların çocuklarına ait oldukları görülmektedir (Tablo 4.67).

4.5.9. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların annelerinin yaş aralıklarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.68'de gösterilmiştir.

Tablo 4.68. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	2,115	3	461	,098
Sosyal İşbirliği Becerileri	,759	3	461	,518
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	2,458	3	461	,062
Sosyal Etkileşim Becerileri	3,446	3	461	,077

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının annelerin yaş aralıklarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.68). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p > ,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.69. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annelerinin Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p	LSD
Sosyal Beceri Toplam	21-25 yaş	19	77,16	11,955	1,303	,273	
	26-30 yaş	100	81,33	10,540			
	31-40 yaş	293	80,46	10,594			
	41 yaş ve üstü	53	82,26	8,486			
	Toplam	465	80,72	10,434			
Sosyal İşbirliği Becerileri	21-25 yaş	19	38,74	5,332	1,020	,383	
	26-30 yaş	100	40,76	5,123			
	31-40 yaş	293	40,39	4,634			
	41 yaş ve üstü	53	40,21	3,840			
	Toplam	465	40,38	4,692			
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	21-25 yaş	19	25,79	4,541	,948	,417	
	26-30 yaş	100	26,73	4,506			
	31-40 yaş	293	26,72	4,876			
	41 yaş ve üstü	53	27,68	4,018			
	Toplam	465	26,79	4,695			
Sosyal Etkileşim Becerileri	21-25 yaş	19	12,63	3,905	2,887	,035	1-4
	26-30 yaş	100	13,84	2,647			3-4
	31-40 yaş	293	13,34	2,984			
	41 yaş ve üstü	53	14,38	2,475			
	Toplam	465	13,54	2,921			

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının annelerinin yaş aralıklarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucunda çocukların Sosyal Etkileşim Becerileri alt boyutu puanları ($f=2,887$, $p<,05$) ile annelerin yaş aralıkları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar olduğu görülmektedir. Elde edilen farkların hangi gruplar arasından kaynaklandığını tespit etmek için gerçekleştirilen LSD post-hoc analizi sonucunda 21-25 yaş arası annelerin puanları ile ($\bar{X}=12,63$) 41 yaş ve üstü annelerin ($\bar{X}=14,38$) puanları ile, 31-40 yaş aralığındaki annelerin çocuklarının sosyal etkileşim puanları ($\bar{X}=13,34$) ile 41 yaş ve üstü annelerin çocuklarının sosyal etkileşim becerileri puanları ($\bar{X}=14,38$) arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. İki durumda da annelerin yaş aralıkları arttıkça çocukların sosyal etkileşim puanlarının arttığı söylenebilir. Bununla birlikte, sosyal beceri toplam ve alt boyutlar bazında da yaş grubu en düşük olan 21-25 yaş arası annelerin çocuklarının beceri puanlarının diğer yaş aralıklarındaki annelerin çocuklarına göre en düşük olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4.69).

4.5.10. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanların babalarının yaş aralıklarına göre homojen olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan homojenlik testi sonuçları Tablo 4.70’te gösterilmiştir.

Tablo 4.70. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Yaş Aralıklarına Göre Homojenlik Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Sosyal Beceri Toplam	1,080	2	462	,340
Sosyal İşbirliği Becerileri	3,939	2	462	,520
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	,178	2	462	,837
Sosyal Etkileşim Becerileri	,818	2	462	,442

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının babaların yaş aralıklarına göre normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla yapılan homojenlik testi (Levene Statistic) sonuçlarına bakıldığında tüm alt boyutlar ve ölçek toplam puanlarının normal olduğu görülmektedir (Tablo 4.70). Levene testi sonuçlarının hem test toplam hem de alt boyutlarında ($p>,05$) anlamsız olduğunu, dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği ve ANOVA testine uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 4.71. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babalarının Yaş Aralıklarına Göre ANOVA Sonuçları

		N	\bar{X}	Ss	f	p
Sosyal Beceri Toplam	26-30 yaş	32	78,84	11,862	,598	,550
	31-40 yaş	293	80,96	10,059		
	41 yaş ve üstü	140	80,64	10,888		
	Toplam	465	80,72	10,434		
Sosyal İşbirliği Becerileri	26-30 yaş	32	39,09	5,607	2,699	,068
	31-40 yaş	293	40,74	4,424		
	41 yaş ve üstü	140	39,94	4,950		
	Toplam	465	40,38	4,692		
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	26-30 yaş	32	26,31	4,693	,233	,792
	31-40 yaş	293	26,78	4,600		
	41 yaş ve üstü	140	26,94	4,912		
	Toplam	465	26,79	4,695		
Sosyal Etkileşim Becerileri	26-30 yaş	32	13,44	3,435	,591	,554
	31-40 yaş	293	13,44	2,923		
	41 yaş ve üstü	140	13,76	2,799		
	Toplam	465	13,54	2,921		

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin babaların yaş aralıklarına göre karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucunda Sosyal Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç çıkmadığı görülmektedir. Ancak toplam ve tüm alt boyutlarda en düşük yaş aralığı olan 26-30 yaş grubu babaların çocuklarının sosyal beceri puanlarının diğer yaş aralıklarındaki babaların çocuklarına kıyasla en düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4.71).

4.6. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanları ile Anne ve Babalarının Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Bu kısımda çocukların Sosyal Beceri Ölçeği puanları ile anne ve babalarının Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) puanları arasındaki korelasyon değerlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.72. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	\bar{X}	Ss	N
Sosyal Beceri Toplam	80,72	10,434	465
Sosyal İşbirliği Becerisi	40,38	4,692	465
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerisi	26,79	4,695	465
Sosyal Etkileşim Becerisi	13,54	2,921	465

Çalışmaya katılan çocukların sosyal beceri puanlarına bakıldığında, Sosyal Beceri Ölçeği toplam puanlarının ortalama değeri $\bar{X}=80,72$ ve standart sapma değerinin ise $Ss=10.434$ olduğu görülmektedir. Aynı çocukların Sosyal İşbirliği Becerisi alt boyutu puanlarının ortalaması $\bar{X}=40,38$, standart sapması $Ss=4,692$, Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri alt boyutu puanlarının ortalaması $\bar{X}=26,79$, standart sapması $Ss=4,695$, Sosyal Etkileşim alt boyutu puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,54$, standart sapması ise $Ss=2,921$ 'dir (Tablo 4.72).

Tablo 4.73. Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	\bar{X}	Ss	N
Anne İhmal Toplam	50,31	8,365	465
Anne Bilişsel-Duygusal İhmal	21,71	4,965	465
Anne Fiziksel İhmal	11,85	2,690	465
Anne Denetim İhmali	16,74	4,323	465

Tablo 4.73'te görüldüğü gibi çalışmaya katılan çocukların annelerinin ÇBİDÖ-E Toplam puanlarının ortalama değeri $\bar{X}=50,31$ ve standart sapma değeri $Ss=8,365$ 'tir. Annelerin Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=21,71$, standart sapması $Ss=4,965$, Fiziksel İhmal alt boyutu puanlarının ortalaması $\bar{X}=11,85$, standart sapması $Ss=2,690$, Denetim İhmali alt boyutu puanların ortalaması ise $\bar{X}=16,74$, standart sapması $Ss=4,323$ 'tür.

Tablo 4.74. Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	\bar{X}	Ss	N
Baba İhmal Toplam	59,56	10,864	465
Baba Bilişsel-Duygusal İhmal	25,19	5,758	465
Baba Fiziksel İhmal	15,36	4,582	465
Baba Denetim İhmali	19,01	4,003	465

Tablo 4.74'te görüldüğü gibi çalışmaya katılan çocukların babalarının ÇBİDÖ-E Toplam puanlarının ortalama değeri $\bar{X}=59,56$ ve standart sapma değeri $Ss=10,864$ 'tür. Babaların Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=25,19$, standart sapması $Ss=5,758$, Fiziksel İhmal alt boyutu puanlarının ortalaması $\bar{X}=15,36$, standart sapması $Ss=4,582$, Denetim İhmali alt boyutu puanların ortalaması ise $\bar{X}=19,01$, standart sapması $Ss=4,003$ 'tür.

Çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin ihmalci davranış düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda elde edilen korelasyon katsayı değerleri Tablo 4.75'de gösterilmektedir.

Tablo 4.75. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanları ile Annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayı Değerleri

		ÇBİDÖ-E Toplam	Bilişsel- Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal	Denetim İhmali
Sosyal Beceri Toplam	r	-,137(**)	-,098(*)	-,129(**)	-,072
	p	,003	,034	,005	,120
Sosyal İşbirliği Becerileri	r	-,111(*)	-,072	-,115(*)	-,061
	p	,016	,120	,013	,192
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	r	-,096(*)	-,080	-,092(*)	-,037
	p	,038	,086	,048	,422
Sosyal Etkileşim Becerileri	r	-,157(**)	-,107(*)	-,128(**)	-,101(*)
	p	,001	,021	,006	,030
Toplam	N	465	465	465	465

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerinin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı değerlerinin yer aldığı Tablo 4.75’de görüldüğü gibi çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Toplam puanları ile annelerinin ÇBİDÖ-E Toplam puanları ($r=-.137$, $p<.01$) ve Bilişsel-Duygusal İhmal alt boyutuyla ($r=-.098$, $p<.05$) Fiziksel İhmal alt boyutu ($r=-.129$, $p<.01$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte çocukların Sosyal Etkileşim Becerileri puanlarının, annelerin ÇBİDÖ-E Toplam ($r=-.157$, $p<.01$), Bilişsel-Duygusal İhmal ($r=-.107$, $p<.05$), Fiziksel İhmal ($r=-.128$, $p<.01$) ve Denetim İhmali ($r=-.101$, $p<.05$) alt boyut puanları ile negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda annelerin ÇBİDÖ-E’den aldıkları toplam puanlar ile çocukların Sosyal İşbirliği Becerileri ($r=-.111$, $p<.05$) ve Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri ($r=-.096$, $p<.05$) alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında da istatistiksel olarak negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Çocukların sosyal beceri düzeyleri ile babalarının ihmalci davranış düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda elde edilen katsayı değerleri Tablo 4.76’da verilmektedir.

Tablo 4.76. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği Puanları ile Babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayısı Değerleri

		ÇBİDÖ-E Toplam	Bilişsel- Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal	Denetim İhmali
Sosyal Beceri Toplam	r	-,051	-,063	,023	-,073
	p	,274	,176	,626	,114
Sosyal İşbirliği Becerileri	r	-,013	-,026	,058	-,064
	p	,779	,571	,211	,168
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri	r	-,049	-,065	,009	-,048
	p	,295	,162	,851	,298
Sosyal Etkileşim Becerileri	r	-,083	-,078	-,027	-,081
	p	,075	,093	,567	,079
Toplam	N	465	465	465	465

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ile babalarının Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı değerlerinin yer aldığı Tablo 4.76'da görüldüğü gibi babaların ihmalci davranış düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye adaptasyonu ve geçerlik güvenirlik çalışmalarına ilişkin sonuç ve tartışmalara, annelerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların demografik özelliklere göre karşılaştırılmasına ilişkin sonuç ve tartışmalara, babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların demografik özelliklere göre karşılaştırılmasına ilişkin sonuç ve tartışmalara, çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği-Sosyal Beceri Ölçeğinden elde ettikleri puanların demografik özelliklere göre karşılaştırılmasına ilişkin sonuç ve tartışmalara ve son olarak çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanları ile anne ve babalarının Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanları arasındaki ilişkiye ait sonuç ve tartışmalara yer verilmiştir. Bölümün sonunda araştırmanın sonuçları göz önüne alınarak araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun (ÇBİDÖ-E) Türkçeye Adaptasyonu ve Geçerlik Güvenirlik Çalışmalarına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın ilk aşamasında, orijinal dili İngilizce olan ölçeğin Türkçeye adaptasyon çalışmaları ve geçerlik güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla ölçek ilk olarak Türkçeye çevrilmiş ve ölçeğin ismi Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu olarak kararlaştırılmıştır. Ölçeğin pilot çalışması 22 veli ile gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamanın neticesinde, yüklemi olumsuz biten cümlelerin yanıtlanmasında güçlük yaşandığı tespit edilerek, likert tipli ölçeğin ifade değişiklikleri yapılmıştır (Benim için - her zaman doğru, sıklıkla doğru, bazen doğru, hiçbir zaman doğru değil). Ölçek değiştirilen ifadeleriyle farklı 20 veliye yeniden uygulanmıştır. İfadelerin değişimi ile birlikte maddelerin anlaşılabilirliğinin sağlandığı neticesine varılmıştır. Ardından ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin orijinal hali ve Türkçe çeviri formu iki dilli 36 veliye uygulanmış; gerekli korelasyon

analizleri ve t-testleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen değerler neticesinde Türkçe ve İngilizce formların eşit formlar olduğu görülmüştür.

Türkçeye adaptasyonu sağlanan ölçek, 1314 veliye uygulanmış; elde edilen verilerle ilk önce açımlayıcı faktör analizi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Toplanan verilerin açımlayıcı faktör analizine uygunluğunu tespit etmek amacıyla Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) ve Barlett's testleri gerçekleştirilmiştir. İki testten de elde edilen analiz sonuçları, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Faktör oluşturma yöntemlerinden öz değerlerine göre faktör oluşturma yöntemi seçilmiş ve öz değeri 2 ve üzeri olan 3 faktör elde edilmiştir. Ölçeğin tamamı toplam varyansın %54,899'unu açıklamaktadır. Varimax dik döndürme yöntemi kullanılarak yapılan analizde en düşük yük değerine sahip maddenin yük değeri 0,339 olarak alınmıştır. Yapılan analiz neticesinde ölçeğin orijinalinden 9 madde atılmış, ölçek Türkçe formunda 3 alt boyutlu, 35 maddelik bir ölçek halini almıştır. Ölçeğin birinci alt boyutu Bilişsel-Duygusal İhmal (13 madde), ikinci alt boyutu Fiziksel İhmal (9 madde), üçüncü alt boyut Denetim İhmali (13 madde) olarak isimlendirilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarının kontrollerini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizlerinde kovaryans matrisi ve Maximum Likelihood:ML kestirim yöntemi kullanılmış; ilk analiz sonucunda 4 madde için önerilen modifikasyonların gerçekleştirilmesinin ardından ikinci düzey analizleri gerçekleştirilmiş ve ölçeğin iyi uyum indeksleri hesaplanmıştır. Hesaplanan tüm iyi uyum indeksleri mükemmel ve kabul edilebilir değerler içinde yer almıştır. DFA sonucunda, ölçekteki 3 alt boyutlu 35 maddelik modelin elde edilen veriye iyi uyum gösterdiği ve ÇBİDÖ-E örtük değişkenini anlamlı bir biçimde açıkladığı görülmüştür.

Elde edilen ölçeğin toplam ve alt faktörlerinin Cronbach Alfa güvenilirlik analizleri sonucunda, elde edilen tüm faktörlerin güvenilirliklerinin iyi derecede olduğu tespit edilmiştir. Ardından ölçeğin madde kalan, madde toplam ve madde elendiğinde güvenilirlik analizleri ile alt boyutlarının madde kalan, madde toplam ve madde elendiğinde güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiş; analizler sonucunda tüm maddelerin güvenilir olduklarına karar verilmiştir. Aynı şekilde, ölçek toplam ve alt boyutlarının ayırt ediciliklerine yönelik gerçekleştirilen geçerlik çalışmalarının neticesinde de tüm maddelerin ölçek için yeterli ayırt ediciliğe sahip olduklarına karar verilmiştir.

Güvenirlilik analizleri çerçevesinde gerçekleştirilen Test-Tekrar Test analizi için 38 veliye iki hafta arayla uygulanan ölçeğin, yapılan korelasyon ve t-testi analizleri neticesinde yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Geçerlik güvenirlik analizlerinin son aşamasında, ölçeğin kriter geçerliği analizi gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla kullanılan Ebeveyn Kabul Red Ölçeği ile Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formunun toplam ve alt boyutlarının korelasyon değerleri hesaplanmıştır. İki ölçeğin toplam puanları arasındaki korelasyon değerleri 0,01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir sonuç vermiştir. Bu da geçerlik güvenirlik analizi gerçekleştirilen ölçeğin kriter geçerliğinin sağlandığını göstermiştir.

Geçerlik-güvenirlilik çalışmaları sonucunda elde edilen değerler, ölçeğin psikometrik özellikleri bakımından kullanılabilir nitelikte olduğunu göstermiştir. Orijinal halinde 44 madde ve 4 alt boyuttan oluşan Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu'nun 5-9 yaş versiyonu, 5-6 yaş çocuklar ile gerçekleştirilen geçerlik güvenirlik analizleri neticesinde, Türk kültürüne 35 madde ve 3 alt boyutlu olarak uyarlanmıştır.

5.1.2. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan t-testi sonuçlarına göre; anneler erkek çocuklarını kız çocuklarına göre toplam ve bilişsel-duygusal ihmal boyutlarında daha fazla ihmal etmektedir. Ayrıca, fiziksel ihmal ve denetim ihmali boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilemese de erkek çocukların her iki alt boyutta da ortalama puanları kız çocuklarına göre yüksektir.

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadıklarına yönelik yapılan t-testi sonuçlarına göre ise; babalar erkek çocuklarını bilişsel-duygusal alt boyutunda daha fazla ihmal etmektedirler. Ölçek toplam ve fiziksel ihmal ve denetim ihmali alt boyutlarında kız ve erkek çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilemese de ortalama puanları karşılaştırıldığında erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla ihmalci davranışlara maruz kaldıkları söylenebilir. Babaların yalnızca bilişsel-duygusal ihmal boyutunda anlamlı sonuçlar elde etmelerinin sebebi cinsiyet farklılıklarına göre

kızlarına daha nazik, özenli ve sıcak davranmaları neden olmuştur denilebilir. Fiziksel ihmal boyutunda babalar ev içi iş bölümünden dolayı iki cinsiyetteki çocuğun bakımını da anneye bırakmış olabilir. Denetim ihmali boyutunda ise babaların Türk aile yapısında kendini en sorumlu bulduğu boyut olduğundan çocukların cinsiyeti ne olursa olsun aynı derecede ilgili davranıyor olabilir.

Çakıcı, Çakıcı, Tatlısu, Bekiroğulları ve Aksoy (2003) da gerçekleştirdikleri çalışmalarında erkek çocuklarının istismara uğrama düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur (akt. Berkmen ve Okray, 2015). Benzer şekilde Zeren, Yengil, Çelikel, Arık ve Arslan (2012) 17-26 yaş arası öğrencilerle gerçekleştirdikleri bir araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre duygusal, fiziksel, cinsel boyutlarda daha fazla istismar ve ihmal edildiklerini tespit etmişlerdir. Gill (1970) yaptığı çalışmada küçük yaşlarda erkek çocukların daha fazla istismar edildiklerini; yaş büyüdükçe ise kızların erkeklerden daha fazla istismara uğradıklarını belirtmiştir (akt. İşmen, 2004). İnci ve Duman (2014) da gerçekleştirdikleri araştırmalarında erkek çocuklarının daha fazla fiziksel istismara maruz kaldıklarını bulmuştur. Ancak Dallar Bilge, Taşar, Kılınçoğlu, Özmen ve Tıraş (2013) ve Can Özcan (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda çocukların istismar ve ihmal edilme düzeyleri ile cinsiyetleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Gülay Ogelman ve Uçar Çabuk (2013) da kendi çalışmalarında annelerin ve babaların ihmal ve red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Bu farklı sonuçlar, araştırmanın gerçekleştirildiği grubun demografik özelliklerinden ve sözü edilen istismar ve ihmal boyutlarının farklı ele alınışlarından kaynaklı olabilir.

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların kardeş sayılarına göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; ölçek toplam, bilişsel-duygusal ihmal ve denetim ihmali boyutlarında çocukların sahip oldukları kardeş sayıları arttıkça annelerinin ihmalci davranış düzeylerinin arttığı görülmüştür. Fiziksel ihmal alt boyutunda ise anlamlı sonuç elde edilememiştir. Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların ailedeki sıralarına göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise; ölçek toplam ve denetim ihmali alt boyutlarında çocukların doğum sıralamaları arttıkça annelerinden gördükleri ihmalci davranış düzeylerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Bilişsel-duygusal ve denetim ihmali alt boyutlarında ise istatistiksel olarak çocuk sıralamalarına göre anlamlı bir değer elde

edilemese de çocukların aile sıraları arttıkça, annelerinin ihmalci davranış ortalama puanlarının da arttığı gözlenmiştir.

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların kardeş sayılarına göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; toplam ihmal boyutunda ailenin tek çocuğu olanlar, iki kardeşi olan çocuklara göre; bir kardeşi olan çocuklar ise iki kardeşi olan çocuklara göre daha az ihmal edilmektedirler. Bilişsel-duygusal ihmal boyutunda ise tek çocuklar, bir ve iki kardeşi olan çocuklara göre daha az ihmal edilmektedir. Denetim ihmal alt boyutuna bakıldığında ailenin tek çocuğu olanlar, iki ve ikiden fazla kardeşi olan çocuklara göre daha az ihmal edilmektedirler. Fiziksel ihmal boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilemese de ortalama puanlara bakıldığında ailenin tek çocuğu olanlar, iki ve üzeri kardeşe sahip çocuklara göre daha az ihmalci davranışa maruz kalmaktadır. Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çocukların ailedeki sıralarına göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise toplam ihmal ve alt boyutların hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Bu sonuçlardan hareketle hem annelerin hem de babaların sahip oldukları çocuk sayıları ile ihmalci davranış düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu; ancak çocuğun ailedeki sırası annelerin çocuğa karşı davranışlarını etkilerken, babaların davranışlarını etkilemediği söylenebilir. Bilgen ve Karasu (2017) yaptıkları bir araştırmada annelerin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında bulduklarını bulmuştur. Benzer şekilde Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002) yürüttükleri bir çalışmada annenin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı fazla ise büyük çoğunluğunun çocuklarına fiziksel istismar/ihmal davranışında bulunduğu sonucunu elde etmişlerdir. Paavilainen, Åstedt-Kurki, Paunonen-Ilmonen ve Laippala (2001) ve Tuna (2010) da araştırmalarında ailedeki çocuk sayısının fazla olmasının çocuğa karşı kötü muamele riskini artırdığını bulmuşlardır. İnci ve Duman (2014) kalabalık ailelerdeki çocukların daha fazla fiziksel istismara maruz kaldıklarını bulmuştur. Kağıtçıbaşı (1990) da yürüttüğü araştırmasında ailedeki çocuk sayısının ailede çocuğa verilen değerle negatif yönde anlamlı bir ilişkide olduğunu bulmuştur (akt. İşmen, 2004). Telli ve Özkan (2016) ve Kuruçırak (2010) araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Kalabalık aile ortamı istismar ve ihmal riskini doğuran ortamlardan biri olarak görülmektedir. Can

Özcan (2010) ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmasında ise kardeş değişkeninin istismar ve ihmal ile anlamlı bir ilişkide olmadığı; ancak geniş ailedeki çocukların daha fazla istismar edildiği sonucuna varmıştır.

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; ölçek toplam ve denetim ihmal alt boyutlarında gelir düzeyi yüksek olan annelerin lehine sonuç bulunmuştur. Fiziksel ihmal alt boyutunda ise yalnızca orta gelir düzeyine sahip anneler ile üst gelir düzeyine sahip anneler arasında, üst ekonomik kesimin lehine anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Bilişsel-duygusal ihmal alt boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilemese de ekonomik düzey arttıkça annelerin ihmal puanlarının azaldığı; yani gelir düzeyi yüksek olan annelerin daha az ihmalci davranışlar gösterdikleri görülmüştür. Bu durumda gelir düzeyi arttıkça annelerin ihmalci davranışları azalmaktadır denilebilir.

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise; ölçek toplam ve denetim ihmal alt boyutlarında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre babaların ekonomik düzeyleri arttıkça çocuklarına gösterdikleri ihmalci davranışlar azalmaktadır. Aynı sonuç, istatistiksel olarak anlamlı bulunmasa da fiziksel ve bilişsel-duygusal ihmal alt boyutlarında alt ve üst gelir düzeyine sahip babaların ortalama puan farklılıklarında da görülmektedir.

Dallar Bilge, Taşar, Kılınçoğlu, Özmen ve Tıraş (2013) ailelerin gelir düzeyi düştükçe çocukların ihmal ve istismara uğrama oranlarının arttığını; Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002) ekonomik durumu orta ve kötü düzeyde değerlendirilen annelerin iyi olan annelere göre daha fazla şiddet davranışı gösterdiklerini; Zeren, Yengil, Çelikel, Arık ve Arslan (2012) ise alt gelir grubundan olan çocukların toplam ve duygusal istismar boyutlarında daha fazla istismara maruz kaldıklarını bulmuşlardır. İşmen (2004), Tuna (2010), Can Özcan (2010) ve İnci ve Duman (2014) da benzer şekilde ailenin gelir düzeyinin genel istismar seviyesiyle negatif yönde anlamlı ilişkili olduğunu; gelir arttıkça istismar ve ihmal düzeyinin azaldığını bulmuştur. Tüm araştırma sonuçları, bu araştırmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; annelerin ölçek toplam puanlarında eğitim düzeyleri arttıkça, çocuklarına gösterdikleri ihmalci davranış düzeyleri azalmaktadır. Bilişsel-duygusal ihmal boyutunda ise en çok ihmalci davranışları okuryazar olmayan anneler, en az ihmalci davranışı ise üniversite mezunu annelerin gösterdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Denetim ihmali alt boyutunda ise en düşük ortalama puanın Yüksek Lisans-Doktora mezunu annelerin sahip olduğu, en yüksek ortalama puanın ise okuryazar annelere ait olduğu görülmüştür. Fiziksel ihmal alt boyutunda ise ortaokul mezunu anneler en az ihmalci davranışları gösterirlerken, en yüksek ihmalci davranış puan ortalamalarına üniversite mezunu olan annelerin sahip olduğu dikkat çekmektedir. Fiziksel ihmal boyutu maddelerine bakıldığında; “evin temizliğine dikkat etme, çocuğa banyo yaptırma, çocuğun sevdiği yiyecekleri hazırlama” gibi maddelerin yer aldığı görülmektedir. Üniversite mezunu annelerin daha fazla iş hayatında yer aldıkları düşünüldüğünde çocuğun fiziksel ihtiyaçlarıyla ilgilenme düzeylerinin düşük olabileceği söylenebilir. Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; toplam ihmalci davranış, bilişsel-duygusal ihmal ve denetim ihmali boyutlarında çalışan anneler, çalışmayan annelere göre daha az ihmalci davranış göstermekteyken, fiziksel İhmal alt boyutunda anlamlı sonuç elde edilememiştir. Bununla beraber ortalama puanlar bazında bakıldığında çalışan ve emekli annelerin fiziksel ihmal ortalama puanlarının çalışmayan annelere göre daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Bu sonuçtan hareketle, üniversite mezunu annelerin daha çok iş hayatında yer almaları ve çocuklarının fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için bakıcı veya aile büyüklerinden yardım aldıkları söylenebilir.

Paavilainen, Åstedt-Kurki, Paunonen-Ilmonen ve Laippala (2001), Kara Doruk (2012), Dallar Bilge, Taşar, Kılınçoğlu, Özmen ve Tıraş (2013) ve İnci ve Duman (2014) ebeveynlerin eğitim düzeyi düştükçe çocukların ihmal ve istismara uğrama oranlarının arttığını bulmuşlardır. Annenin eğitim düzeyi çocuğa uygulanan kötü muameleyle doğrudan ilişkilidir (Dubowitz, Kim, Black, Wisbart ve Semiatin, 2011). Andı (2014) ise araştırmasında üniversite mezunu annelerin ilköğretim mezunu annelere göre çocuklarına daha olumlu ebeveyn tutumları gösterdikleri sonucuna varmıştır. Pekdoğan ve Kanak (2017) ise çalışmalarında annelerin çalışmaya karşı tutumları ile istismar

davranışları arasında negatif yönlü düşük bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuçlar araştırmadaki fiziksel ihmal boyutu hariç diğer ihmal boyutlarıyla ilgili çıkan sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Ancak Can Özcan (2010) ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirdiği bir araştırmada annenin eğitim ve çalışma durumlarının çocuklarına gösterdikleri ihmal ve istismar davranışlarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; ölçek toplam ve denetim ihmali alt boyutlarında anlamlı sonuçlar elde edilirken bilişsel-duygusal ihmal ile fiziksel ihmal alt boyutlarında anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Analiz sonuçlarına göre toplam ihmal boyutunda ilkokul mezunu babalar lise ve üniversite mezunu babalara göre daha fazla ihmalci davranış göstermektedir. Denetim ihmali alt boyutunda ise okuryazar babalar ile lise-üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu babalar arasında; ilkokul mezunu babalar ile lise-üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu babalar arasında ve son olarak ortaokul mezunu babalar ile üniversite mezunun babalar arasında, eğitim düzeyi daha yüksek olan babaların lehine bir farklılık görülmektedir. Babaların eğitim düzeylerinin fiziksel ve bilişsel-duygusal ihmal davranışlarını etkilemezken denetim ihmali boyutunu etkilemesinin sebebi, çocuğun eğitim, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını gidermenin Türk aile yapısında anne görevi olarak görülmesi olabilir. Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise; sadece denetim ihmali alt boyutunda çalışan babalarla çalışmayan babalar arasında anlamlı bir sonuç elde edildiği görülmüştür. Buna göre çalışan babalar, çalışmayan babalara göre çocuklarını denetimsel olarak daha az ihmal etmektedir. Ölçek toplam ve diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmese de puan ortalamalarına bakıldığında tüm boyutlarda çalışmayan babalar daha fazla ihmalci davranış puanlarına sahiptir. Bu sonuçta yine Türk aile yapısındaki cinsiyet rollerinden bahsedilebilir. Çocuğunun bilişsel-duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını annesi tarafından karşılanmasını bekleyen baba, denetim konusunda kendini yetkili görmekte ve ihmalci davranışlarını azaltmaktadır. Çalışmayan babaların daha fazla denetimsel olarak ihmalci davranışlar göstermeleri ise, babanın psikolojik durumuna bağlanabilir. Ailenin geçimini sağlamakla yükümlü olan babaların işsiz olmaları, sorumluluklarını yerine getirememesi endişesinden dolayı psikolojik olarak rahatsızlık duymalarına ve buna bağlı olarak da

çocuklarına karşı daha fazla ihmalci davranışlar göstermelerine sebep olabilir. Kuruçırak (2010) 4-12 aylık bebeği olan babaların babalık rollerine ilişkin yürüttüğü çalışmasında babaların bebeklerinin en az fiziksel bakımı ile ilgilendiklerini bulmuştur. Aynı çalışmada babaların eğitim ve iş durumları da babalık rolleriyle ilişkili bulunmuştur. Can Özcan (2010) ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirdiği bir araştırmada babaların eğitim düzeyi arttıkça gösterdikler ihmal istismar davranışlarının azaldığı sonucuna varmıştır. Paavilainen, Åstedt-Kurki, Paunonen-Ilmonen ve Laippala, (2001) ebeveynin işsiz olmasının istismar ve ihmal davranışlarını artıracakını belirtmiştir. Telli ve Özkan (2016) 3-6 yaş çocukların babalarıyla gerçekleştirdiği araştırmasında çalışan babaların babalık rolü algılarının çalışmayan babalardan daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Annelerin ÇBİDÖ-E puanlarının yaş aralıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; toplam ihmal ve fiziksel ihmal alt boyutlarında anlamlı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre, toplam ihmal ve fiziksel ihmal boyutlarında 41 yaş ve üzeri anneler 31-40 yaş arası annelere göre daha çok ihmalci davranış göstermektedir. Aynı şekilde fiziksel ihmal alt boyutunda, 41 yaş ve üzeri anneler, 26-30 yaş arası annelere göre daha ihmalcidir. Bilişsel-duygusal ihmal ile denetim ihmali alt boyutlarında ise anlamlı sonuçlar elde edilememiştir.

Babaların ÇBİDÖ-E puanlarının yaş aralıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; ölçek toplam ve alt boyutlar bazında anlamlı bir sonuç elde edilmediği görülmüştür. Ancak 26-30 yaş arası babaların ortalama ihmalci davranış puanlarının diğer yaş gruplarındaki babalara göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Bilgen ve Karasu (2017) araştırmalarında 35 yaş ve altı annelerin çocuklarına daha fazla fiziksel istismar ve ihmal uyguladıkları sonucuna ulaşmışken; Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002) gerçekleştirdikleri araştırmalarında 35 yaş ve üzerinde olan annelerin daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışı gösterdiklerini bulmuşlardır. Pekdoğan ve Kanak (2017) ise bu çalışma ile benzer olarak annelerin yaş değişkeni ile istismar düzeyleri arasında pozitif yönde düşük bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Telli ve Özkan (2016) 3-6 yaş arası çocuğu olan babaların babalık rollerini etkileyen değişkenlerle ilgili

gerçekleştirdikleri araştırmasında yaş gruplarına göre babalık rolü algısının değişmediği sonucuna ulaşmışlardır. Kuruçırak'ın (2010) araştırmasında, yaş ile babalık rolü algısı arasında istatistiksel bir ilişki bulunmadığı belirtilmektedir. Kuruçırak'ın (2010) çalışma sonuçları ile araştırma sonuçları benzerlik göstermektedir.

5.1.3. Ebeveynlerin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu (ÇBİDÖ-E) Puanlarının Toplam ve Alt Boyutlara Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Anne ve babaların Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formundan aldıkları puanların toplam ve alt boyutlar bazında karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen t-testi sonuçlarına göre; anne ve babaların ölçek toplam, bilişsel duygusal ihmal ve fiziksel ihmal alt boyut puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Tüm boyutlarda, babalar daha fazla ihmalci davranışlar göstermektedir. Denetim ihmali alt boyutunda ise anlamlı bir sonuç istatistiksel olarak elde edilemese de ortalama puanlar bazında yine babaların daha fazla ihmalci davranış puanlarına sahip oldukları görülmüştür. Bu sonuçlara göre, babalar annelere göre çocuklarına karşı daha fazla ihmalci davranışlar göstermektedir.

Bu sonuç Türkiye'deki aile yapısındaki çocuk yetiştirme üzerine rol paylaşımlarını gözler önüne sermektedir. Anne figürü, ailede her türlü çocuk bakımından sorumlu kişi olarak görülürken, baba kendisini denetim ve koruma boyutunda yetkili görmektedir. Araştırmanın anne ve babaların ihmalci davranış düzeylerinin demografik özelliklere göre karşılaştırıldığı bir önceki bölümünde de, babalardan elde edilen ihmalci davranış puanlarının en fazla denetim ihmali alt boyutunda demografik verilerle anlamlı sonuçlar verdiği (babaların çalışma durumları, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri ve toplam çocuklarının sahip oldukları kardeşler bazında) görülmüştür. Çocuğunun bilişsel-duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını annesi tarafından karşılanmasını bekleyen baba, ailenin denetimi konusunda kendini yetkili görmektedir denilebilir.

AÇEV tarafından 2017 yılında yayınlanan Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri ana raporunda ilgili babalık özellikleri “Bakım”, “Yakınlık” ve “Kontrol” davranışları olarak üç boyutta ele alınmıştır. Rapora göre babalar çocukların bakımından birinci sorumlu kişi olarak %91,1 oranıyla anneleri görmüşlerdir. Babalar çocuklarının fiziksel bakımında sorumluluk üstlenmemekte, genel olarak kendilerini çocukların geçimi ve

temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda sorumlu hissetmektedir. Babaların en çok üstlendikleri bir diğer sorumluluk da çocukların ulaşımını sağlamaktır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre babalar çocuklarıyla onların gelişimlerini destekleyecek şekilde kaliteli zaman geçirmemektedir. Ev dışında ise birçok baba çocuklarıyla kültürel ve sportif etkinliklere katılmamaktadır. Bu sonuçlar, bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

5.1.4. Çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (PKBS-2) - Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan t-testi sonuçlarına göre; sosyal beceri toplam, sosyal işbirliği becerileri ve sosyal etkileşim becerileri alt boyutlarında kız çocuklar, erkek çocuklarından daha yüksek puanlar almışlardır. Sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul becerileri alt boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Bununla beraber ortalama puanlara bakıldığında kız çocuklarının beceri puanlarının erkek çocuklarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kız çocuklarının sosyal beceri düzeyleri, erkek çocuklarının sosyal beceri düzeylerinden daha yüksektir denilebilir. Bu durumun nedeni kız çocukların erkek çocuklardan farklı yetiştirilmesi ve cinsiyete göre kızların daha uyumlu, şefkatli ve başkalarının isteklerine daha duyarlı olmalarının beklenilmesi olabilir. Ayrıca kız çocuklarının kendi akran grubuyla oynadığı oyunlar ile erkek çocuklarının kendi akranlarıyla oynadıkları oyun tercihleri de onların sosyal becerilerini etkileyebilir.

Literatür incelendiğinde cinsiyet değişkeniyle ilgili birçok benzer sonuca ulaşmak mümkündür (Elibol Gültekin, 2008; Seven, 2008; Şen, 2009; Ünalı, 2010; Gökçe, 2013; Andı, 2014; Kurtulan, 2015). Kapıkıran, İvrendi, ve Adak (2006) ise bu çalışmaların aksine kız çocuklarının uyum becerilerinin erkek çocuklarının uyum becerilerinden daha düşük olduğu saptanmıştır. Gülay Ogelman ve Uçar Çabuk (2013) ve Yılmaz (2016) ise çocukların cinsiyetleri ile sosyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Literatürdeki bu farklılıkların sebebi farklı yaş grupları ile çalışılması ve farklı ölçme araçlarının kullanılması olabilir. Ancak genel yargı, bu çalışmada olduğu gibi kız çocuklarının sosyal becerilerde erkek çocuklarından daha iyi konumda olduklarıdır.

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının çocukların kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; sosyal beceri toplam ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmediği; ancak tüm boyutlarda bir kardeşi olan çocukların tek çocuk olanlarla iki veya daha fazla kardeşi olanlara göre daha yüksek becerilere sahip oldukları görülmektedir. Çocukların Sosyal Beceri puanlarının çocukların ailedeki sıralarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarında ise; sosyal beceri toplam ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmediği görülmüştür.

Kurtulan (2015) çocukların sosyal beceri puanların kardeş sayısına göre farklılaştığı belirtilmiştir. Araştırmada hiç kardeşi olmayan çocukların sosyal beceri puanlarının bir ve iki üstü kardeşi olan çocuklardan daha az olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna göre sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte literatürde farklı sonuçlara ulaşılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Aktuğ (2010) 12-18 yaş arası çocuklarla gerçekleştirdiği araştırmasında kardeş sayısı ile sosyal beceriler arasında fark bulamamıştır. Aynı şekilde Elibol Gültekin (2008) de kardeş sayısı değişkeninin çocukların sosyal beceri toplam puanı ve problem davranışlar toplam puanı açısından tek çocuk olanlarla kardeşi olanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir. Yılmaz (2016) da çocukların kardeş sayısı değişkeninin sosyal problem çözme becerileri üzerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı tespit etmiştir.

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının ailenin gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; sosyal beceri toplam ve sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul alt boyutunda alt ve üst ekonomik kesim ailelerde yetişen çocuklar arasında; üst ekonomik kesimin lehine sonuç elde edilmiştir. Sosyal işbirliği ve sosyal etkileşim becerileri alt boyutlarında ise, üst gelir düzeyindeki ailelere sahip çocukların beceri puan ortalamalarının alt ve orta kesime göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda ailenin gelir düzeyi ile çocukların sosyal beceri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir. Gökçe (2013), Can Özcan (2010), Kurtulan (2015) ve Yılmaz (2016) da kendi çalışmalarında sosyo-ekonomik

durumun çocukların sosyal becerileri ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu; ekonomik durum arttıkça çocukların sosyal becerilerinin arttığını söylemişlerdir.

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; annelerin eğitim düzeyleriyle çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak sosyal beceri toplam, sosyal işbirliği becerileri ve sosyal etkileşim becerileri alt boyutlarında annelerin yüksek lisans veya doktora mezunu olan çocukların sosyal beceri düzeyleri, diğer eğitim düzeylerine sahip annelerin çocuklarına göre daha yüksektir. Ayrıca tüm boyutlarda ortaokul mezunu annelerin çocuklarının ortalama puanları en düşüktür. Benzer şekilde çocukların Sosyal Beceri puanlarının annelerinin çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen t-Testi analizi sonuçlarında da istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir. Ancak sosyal beceri toplam, sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul becerileri ile sosyal etkileşim becerilerinde çalışan annelerin çocuklarının sosyal beceri puan ortalamaları çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha yüksektir.

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının babalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise; sosyal beceri toplam ve sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul alt boyutunda, ilkokul mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri puanları, lise ve üniversite mezunu babaların çocuklarının sosyal becerilerinden daha düşük düzeydedir. Aynı durumun, sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul alt boyutunda ortaokul mezunu babalar ile lise ve yüksek lisans/doktora mezunu babaların çocukları arasında da geçerli olduğu; eğitim düzeyi arttıkça sosyal becerilerin arttığı görülmüştür. Sosyal işbirliği ve sosyal etkileşim alt boyutlarında ise anlamlı sonuç elde edilememiştir. Çocukların Sosyal Beceri puanlarının babalarının çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise; hiçbir boyutta istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiş; ancak tüm boyutlarda emekli babaların çocukları en yüksek beceri puanlarına; çalışmayan babaların çocukları ise en düşük beceri puan ortalamalarına sahip olmuşlardır. Ayrıca çalışan babaların çocuklarının sosyal beceri puanları da babaları çalışmayan çocuklarının beceri puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Kurtulan (2015) araştırmasında çocukların sosyal beceri puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucunu elde etmiştir. Ancak sosyal beceri puanlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Babası lise mezunu çocukların sosyal beceri puanlarının, babası üniversite mezunu çocuklardan daha düşük olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç, bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Benzer şekilde Elibol Gültekin (2008) gerçekleştirdiği bir araştırmasında anne eğitim düzeyi değişkeni ile çocukların toplam sosyal beceri puanları ve problem davranış puanları arasında anlamlı bir farklılık elde edememiştir. Baba öğrenim durumuna bakıldığında ise çocukların toplam sosyal beceri puanında, babası üniversite mezunu olanlarla üniversite mezunu olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, problem davranışlar açısından, babası üniversite mezunu olmayanlar daha yüksek puanlar almışlardır. Gökçe (2013) ise gerçekleştirdiği araştırmasında annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Aktuğ (2010) ise 12-18 yaş arası çocuklarla gerçekleştirdiği araştırmasında anne ve babanın eğitim düzeyi ile sosyal beceriler arasında fark bulamamıştır. Yılmaz (2016) araştırmasının sonucunda anne-baba öğrenim durumu yükseldikçe çocukların sosyal problem çözme becerilerinin de arttığını bulmuştur. Bu araştırma sonuçlarındaki farklılıklar, kullanılan ölçeklerin, araştırmanın gerçekleştirildiği demografik kesimin ve araştırmanın gerçekleştirildiği zamanların farklılıklarından kaynaklanmış olabilir.

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının annelerinin yaş aralıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre; sosyal etkileşim becerileri alt boyutunda 21-25 yaş arası annelerin çocuklarının beceri puanları ile 41 yaş ve üstü annelerin çocuklarının puanları ile, 31-40 yaş aralığındaki annelerin çocuklarının sosyal etkileşim puanları ile 41 yaş ve üstü annelerin çocuklarının sosyal etkileşim becerileri puanları arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. İki durumda da annelerin yaş aralıkları arttıkça çocukların sosyal etkileşim puanlarının arttığı söylenebilir. Bununla birlikte, sosyal beceri toplam ve alt boyutlar bazında da yaş grubu en düşük olan 21-25 yaş arası annelerin çocuklarının ortalama beceri puanlarının diğer yaş aralıklarındaki annelerin çocuklarına göre en düşük olduğu dikkat çekmektedir.

Çocukların Sosyal Beceri puanlarının babalarının yaş aralıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre ise; Sosyal

Beceri toplam puanları ve alt boyutlarının hiçbirinde istatistiksel olarak anlamlı sonuç elde edilememiştir. Ancak toplam ve tüm alt boyutlarda 26-30 yaş arası babaların çocuklarının sosyal beceri puanlarının diğer yaş aralıklarındaki babaların çocuklarına kıyasla en düşük olduğu dikkat çekmektedir.

Karaca, Gündüz ve Aral (2011) gerçekleştirdikleri araştırmalarında bu araştırma sonucuna benzer olarak babaların yaş aralıkları ile çocukların sosyal davranışları arasında anlamlı bir sonuç bulamamışlardır. Annelerin yaş değişkeninin olumlu sosyal davranışlar üzerine etkisini incelediklerinde ise en yüksek puanların 30 yaş altı annelerin çocuklarının, en düşük puanların ise 31-35 yaş arası annelerin çocuklarına ait olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç, bu araştırmanın sonucu ile uyuşmamaktadır.

5.1.5. Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerinin İhmalci Davranışları Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuç ve Tartışma

Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerinin Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu puanları arasındaki ilişkiye yönelik gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre; çocukların sosyal beceri toplam puanları ile annelerinin ihmal toplam puanları ve bilişsel-duygusal ihmal alt boyutuyla fiziksel ihmal alt boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte çocukların sosyal etkileşim puanları, annelerin ihmal toplam, bilişsel-duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve denetim ihmali alt boyutlarında düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Aynı şekilde annelerin toplam ihmal boyutundan aldıkları puanlar ile çocukların sosyal işbirliği becerileri ve sosyal bağımsızlık ve sosyal kontrol becerileri alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında da istatistiksel olarak düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak, annelerin ihmalci davranışları, çocuklarının sosyal becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir denilebilir. Çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar ile babalarının Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği Ebeveyn Formu puanları arasındaki ilişkiye yönelik gerçekleştirilen analizlerde ise; babaların ihmalci davranış puanlarıyla çocukların sosyal beceri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Bu sonuçlardan hareketle, babalara nazaran çocukları ile daha fazla vakit geçiren ve onların ihtiyaçlarıyla daha çok ilgilenen annelerin çocuklarına karşı gösterdiği tutum ve

davranışların çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etkili olması; çocuk bakımında ve çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması konusunda kendilerini çoğunlukla denetim ve kontrol alanlarında yetkili bulan ve çocuğunun bilişsel, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasının annelerin görevi olarak gören babaların çocuklarının sosyal becerileri üzerinde etki oluşturmaması beklenen bir sonuç olabilir. Bu bağlamda araştırmanın bu sonucu, araştırmanın önceki tartışma bölümlerinde yer alan sonuçlarla uyumaktadır denilebilir. Alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde Önder ve Gülay (2007) anneleri tarafından kabul edilen çocukların sosyal gelişimlerinin reddedilenlere göre daha ileride olduğunu bildirmişlerdir. Aytun Kasuto (2005) ise aile etkileşiminin çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi üzerindeki etkisini incelediği tezinde annesi tarafından kabul edilen öğrencilerin sosyal gelişim puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bozgün ve Pekdoğan (2017) öğretmen adaylarının çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında değişkenler arasında negatif yönlü anlamlı olmayan bir ilişki bulmuştur Ometto ve diğerleri (2016) ise araştırmalarında duygusal ihmalin fiziksel ve cinsel tacizden daha çok sosyal davranışlar için zararlı olabileceğini ve ihmal edilen çocukların daha spesifik bir şekilde dikkat gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Arslan (2015) araştırmasında bireyin ebeveyni tarafından duygusal istismara maruz kalması, onun sosyal gelişimi üzerinde olumsuz etkiler bıraktığını ve yetişkinlikte aidiyet ve sosyal bağlılığın gelişiminde sorunlara neden olduğunu vurgulamıştır. Özyürek, Begde ve Yavuz (2014) araştırmalarında ebeveyn çocuk arasındaki sözel ve davranışsal etkileşimlerin yüksek olduğu çocukların sosyal becerileri, yüksek olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gülay Ogelman ve Uçar Çabuk (2013) gerçekleştirdikleri bir araştırma sonucunda 5 yaş çocuklarının sosyal konuları ile ebeveynlerinin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ebeveynlerin sıcaklık sevgi, düşmanlık saldırganlık, kayıtsızlık ihmal ve ayrılmamış red düzeyleri çocukların sosyal konularını yordamaktadır. . Durmuşoğlu Saltalı (2012) 12-14 yaş arası çocuklar ile gerçekleştirdiği araştırmasında duygusal istismar, eğitim istismarı, cinsel istismar ve ihmal ile sosyal beceriler arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Ünalmiş (2010) daha önce şiddete maruz kalmamış öğrencilerin, daha önce şiddete uğramış öğrencilere göre daha çok sosyal kontrol becerisine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Can Özcan (2010) ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirdiği

araştırmasında çocukların ihmal ve istismara maruz kalmaları ile psikolojik durumları arasında oldukça yüksek derecede anlamlı bir sonuca ulaşmıştır. Ancak literatürde bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermeyen araştırmalar da vardır. Örneğin Aktuğ (2010) 12-18 yaş arası çocuklarla gerçekleştirdiği araştırmasında aile içi şiddet görme sıklığı ile sosyal beceriler arasında fark bulamamıştır. Benzer şekilde Andı (2014) da araştırmasında anne baba tutumları ile çocuğun sosyal yeterliliği ve olumsuz sosyal davranışları arasında belirginleşen bir farka ulaşmamıştır. Araştırmalardaki sonuçların farklılıkları, araştırma için seçilen örneklemin demografik özelliklerinden, kullanılan ölçeklerden ve araştırmanın gerçekleştirildiği yer ve zamanın farklılığından kaynaklanmış olabilir.

5.2. Öneriler

Araştırmada, çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin ihmalci davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulgu ve sonuçlarından yola çıkarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırmada, Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun 5-9 yaş versiyonu, 5-6 yaş çocuklar için geçerlik güvenirlik analizleri yapılarak kullanılmıştır. Böylece alanyazına 5-6 yaş çocukların ebeveynlerinin ihmalci davranış düzeyleri ile ilgili ebeveyn bildirimlerine dayalı bir ölçme aracı kazandırılmıştır. Bu ölçek ile yeni çalışmalar yapılarak alanyazına çocuk ihmaline ile ilgili farklı çalışmalar kazandırılabilir.
- Araştırmada kullanılan Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun 6-9 yaş aralığındaki öğrencilerle geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılabilir. Ayrıca uzunlamasına bir araştırma planlanarak aynı çocukların farklı yaşlardaki sosyal beceri ve ihmal edilme düzeyleri karşılaştırılabilir.
- Bir sonraki araştırmada Çok Boyutlu İhmalci Davranış Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun 0-4 yaş versiyonunun geçerlik güvenirlik analizlerinin yapılması; böylece alana okul öncesi çocukların ebeveynleri tarafından ihmal edilme düzeylerini ölçen daha geniş yaş aralığına sahip bir ölçme aracının kazandırılması planlanmaktadır.

- Araştırma okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Benzer bir çalışma okul öncesi eğitimi alan ve almayan çocuklarla karşılaştırmalı olarak yürütülebilir.
- Araştırma, İstanbul ilinin Avrupa yakasında bulunan beş ilçede gerçekleştirilmiştir. Benzer bir araştırma İstanbul ilinin farklı ilçe ve bölgelerinde, farklı illerde veya köy-kasaba gibi küçük yerleşim birimlerinde gerçekleştirilebilir.
- Çocukların ihmal edilme düzeylerine ve sosyal becerilerine etki edebilecek diğer değişkenler de dahil edilerek yeni araştırmalar planlanabilir.
- Çocukların ihmal edilme düzeyleri ile çocukların diğer gelişim alanlarına (bilişsel gelişim, fiziksel gelişim, dil gelişimi, duygusal gelişim) ilişkin araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Araştırmada ebeveynlerin ihmalci davranış düzeyleri ebeveyn bildirimlerine dayalı bir ölçek ile, çocukların sosyal beceri düzeyleri ise öğretmen bildirimlerine dayalı bir ölçek ile ölçülmüştür. Ebeveyn ve öğretmenlerin çocuğa bakış açılarının farklı olabileceğinden yola çıkarak benzer bir araştırmanın, çocukların sosyal beceri düzeylerinin ebeveyn bildirimlerine dayalı bir ölçme aracı kullanılarak gerçekleştirilmesi önerilebilir.
- Araştırmada ebeveynlerin gelir düzeyleri ebeveynlerin kişisel bilgi formundaki bildirimlerine göre ele alınmıştır. Diğer çalışmalarda okulların bulunduğu veya ailelerin yaşadıkları çevre göz önüne alınarak veya aileye gelir düzeyini belirlemek amacıyla oluşturulmuş formlar uygulanarak çalışma gerçekleştirilebilir.
- Çocuk ihmali ve istismarı konularında anne babalara yönelik oluşturulacak ev veya okul temelli aile eğitim programlarının aileleri bilinçlendirmede ve ihmal-istismar vakalarının azaltılmasında-önlenmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda anne babalara yönelik aile eğitim programları oluşturularak, çocuk ihmali ve istismarı riskini azaltıp azaltmadığına ilişkin yeni araştırmalar planlanabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Dezavantajlı ailelere (düşük sosyo-ekonomik seviye, işsizlik, düşük eğitim düzeyi, aile içi uyumsuzluklar, geçmiş yaşantısında ihmal ve istismara maruz kalmış ebeveynler, yabancı bir kültürde veya çevrede yaşama gibi) ihtiyaçlarına yönelik aile eğitimleri, aile destek çalışmaları, erken çocukluk dönemi gelişim alanlarına yönelik seminerlerin düzenlenmesi önerilebilir.
- Çocuklardaki bazı psikolojik belirtilerin nedenlerinin istismar ve ihmal olabileceği düşünüldüğünde, fiziksel ya da psikolojik problemler yaşayan çocuklara okul çalışanları bu bilinçle yaklaşmalı ve gerekli önlemleri almalıdır. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından her kademedeki öğretmenlere, okul idarecilerine ve rehberlik uzmanlarına çocuk istismarı ve ihmali, istismar ve ihmalin belirtileri, önleme, müdahale ve bildirim konularında eğitimler verilmelidir.
- Okullarda öğrenciler ve aileler çocuk hakları ve istismar-ihmal konularında bilinçlendirilmelidir. Öğrencilere şiddete maruz kaldıklarında nerelere başvurabilecekleri ile ilgili bilgiler verilmelidir.
- Günümüzde medyanın önemi çok büyüktür. Özellikle eğitim düzeyi düşük ailelerde televizyon izleme oranları yükselmektedir. Bu nedenle televizyonlarda çocuk eğitimi ve çocuk ihmali-istismarı-hakları konularında bilgilendirici programlar yayınlanmalıdır. Ayrıca şiddet ve pornografik sahnelerin olduğu film ve dizilerin yayın saatleri kontrol edilmeli, bu yayınlardan önce aileleri uyarıcı sembollerin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
- Eğitim fakültelerinin müfredatlarında seçmeli ders olarak bulunan çocuk hakları, çocuk istismarı ve ihmali konulu derslerin tüm öğretmen adayları tarafından alınması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avcı, A. ve İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4),591-614.
- AÇEV (2017). *Türkiye’de ilgili babalık ve belirleyicileri ana rapor*. Web site: <http://www.acev.org/kaynaklarimiz/arastirmalarimiz-ve-yayinlarimiz> adresinden 14 Eylül 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2).
- Aktuğ, G. (2010). Çocuk eğitimevlerinde barındırılan ergenlerin iletişim ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programı. İzmir.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alkış, B. (2015). Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Aydın.
- Altay, F. B., ve Güre, A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Andı, F. T. (2014). Okul öncesi çocuklarda öğretmen tarafından ölçülen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans Programı. İstanbul
- Argun, Y. (2002). Çocuk istismarı. Işık Gürşimşek (Ed.), *Dokuz Eylül Üniversitesi anaokulu/anasınıfı öğretmen el kitabı rehber kitaplar dizisi* içinde (s:237-265). İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- ARSLAN, G. (2015). Psikolojik istismar, psikolojik sağlamlık, sosyal bağlılık ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(36), 47-58.
- Aunola, K. & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child development*. 76(6), 1144-1159.

- Aydın, O. (2003). Okul öncesi dönem çocuğunun gelişim özellikleri. Müzeyyen Sevinç (Ed.), *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* içinde. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aytun Kasuto, S. (2005). Aile etkileşiminin çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi üzerindeki etkisi. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Bakır, E. ve Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansımaları: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(2), 13-24.
- Bayraktar, S. (2015). *İnsanlığın kanayan yarası çocuk istismarı ve ihmali*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi*. (Çev. Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitapevi
- Berkmen, B. ve Okray, Z. (2015). Çocuk istismarı ölçeği’nin Türkçe’ye çevirisi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 11 (2), 343-361.
- Beyazıt, U. (2015). Çocuk istismarı konusunda Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(1).
- Beyazıt, U. (2017). Çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik anne eğitim programının etkililiği. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Bilgen, F. G. ve Karasu, F. (2017). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (13), 22-34.
- Bozgün, K., ve Pekdoğan, S. (2017). An investigation of the relationship between childhood abuse experience and social skill levels of teacher candidates. Öğretmen adaylarının çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3645-3652.
- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can Özcan, M. (2010). İstismar ve ihmalin çocuklar üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkilerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Erzurum.
- Cebircioğlu, R. (1990). Çocuk-ana-baba ilişkisi. *Ya-Pa Okul Öncesi Eğitim Semineri 1984-I*. Ya-Pa: İstanbul.
- Cederborg, A. C., Orbach, Y., Sternberg, K. J. & Lamb, M. E. (2000). Investigative interviews of child witnesses in Sweden. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), 1355-1361.
- Chen, M. & Chan, K. L. (2016). Effects of parenting programs on child maltreatment prevention: A meta-analysis. *Trauma, Violence & Abuse*, 17(1), 88-104.

- Crittenden, P. M. & DiLalla, D. L. (1988). Compulsive compliance: The development of an inhibitory coping strategy in infancy. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 16(5), 585-599.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İçimizdeki çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Cüceloğlu, D. (2014). *İnsan ve davranışı Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çakır, A. (2014). Faktör analizi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Doktora Programı. İstanbul.
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 196-205.
- Çıplak Dağlı, S. (2008). Aile içi çocuk istismarı ile bilişsel işlevler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. İstanbul.
- Çubukçu, Z. (2005). Çocuklarda sosyal becerileri kazandırmanın önemi. *Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(3).
- Dallar Bilge, Y., Taşar, M. A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S. ve Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(1), 27-35.
- Deveci, S. E., ve Açık, Y. (2003). Çocuk istismarı nedenlerinin incelenmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 12(4), 396-405.
- Doğrucan, A. ve Yıldırım, Z. (2011). Yazılı basında çocuk istismarı haberlerinin incelenmesi:(cumhuriyet, hürriyet, posta, sabah, yeni şafak ve zaman gazeteleri örneğinde). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 176-194.
- Dönmez, Y. E., Soylu, N., Özcan, Ö. Ö., Yüksel, T., Demir, A. Ç., Bayhan, P. Ç., ve Miniksar, D. Y. (2014). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergen olgularımızın sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi*, 21(1), 44-48.
- Dubowitz, H., Kim, J., Black, M. M., Weisbart, C., Semiatin, J. & Magder, L. S. (2011). Identifying children at high risk for a child maltreatment report. *Child Abuse & Neglect*, 35(2), 96-104.
- Dubowitz, H., Papas, M. A., Black, M. M. & Starr, R. H. (2002). Child neglect: Outcomes in high-risk urban preschoolers. *Pediatrics*, 109(6), 1100-1107.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2013). *Sosyal bilimlerde spss'le veri analizi*. İstanbul: Beta.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N. (2012). The relationship between abuse within the family and social skills of Turkish senior primary school children. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 40(4), 585-590.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2014). Çocuk istismarı ve ihmali. S. Sunay Yıldırım Doğru (Ed.), *Çocuk hakları ve koruma aile refahı ve koruma* içinde (s.61-120). Ankara: Eğiten Kitap.

- Elibol Gültekin, S. (2008). 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Erdoğan, O. (2011). *Çocuk hakları*. İstanbul: Acar Basım.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.
- Erten, H. (2012). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Denizli.
- Finkelhor, D. & Browne, A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: a conceptualization. *American Journal of orthopsychiatry*, 55(4), 530.
- Genç, S. Z. (2005). İlköğretimde sosyal becerilerin gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 41-54.
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: a meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539.
- Golden, M. H., Samuels, M. P. & Southall, D. P. (2003). How to distinguish between neglect and deprivational abuse. *ADC (Arch Dis Child)*. (88), 105-107.
- Gökçe, F. (2013). 5-6 Yaş Çocukların Sosyal-Duygusal Uyumları ile Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Adana.
- Göktaş, İ. (2015). Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne - çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Denizli.
- Gülay Ogelman, H., ve Uçar Çabuk, F. (2013). 5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Journal Of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 18(2), 23-45.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *CÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Güngör Aytar, A. (2013). Toplumsal ve duygusal gelişim. Ayten Ulusoy (Ed.), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* içinde (s. 95-126). Ankara: Anı.
- Güriş, S. ve Astar, M. (2014). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik*. İstanbul: Der Yayınları.

- Haight, W., Kayama, M., Kincaid, T., Evans, K. & Kim, N. K. (2013). The elementary school functioning of children with maltreatment histories and mild cognitive or behavioral disabilities: A mixed methods inquiry. *Children and Youth Services Review*, 35(3), 420-428.
- Harrington, D., Zuravin, S., DePanfilis, D., Ting, L. & Dubowitz, H. (2002). The neglect scale: Confirmatory factor analyses in a low-income sample. *Child maltreatment*, 7(4), 359-368.
- Hemmeter, M. L., Ostrosky, M. & Fox, L. (2006). Social and emotional foundations for early learning: A conceptual model for intervention. *School Psychology Review*, 35(4), 583.
- Hildyard, K. L. & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 26(6), 679-695.
- Holt, M. K., Straus, M. A. & Kaufman Kantor, G. (2004). A short-form of the parent report multidimensional neglectful behavior scale. In conference on victimization of children and youth: *An International Research Conference, Portsmouth, NH*(Vol. 12).
- İşık, E. (2016). Ortaokul 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin kabul edici-reddedici tutumlarının duygusal ve fiziksel kardeş istismarı ile ilişkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı*. Ankara.
- İHD. (2008). *Çocuk ihmali ve istismarını önleme öğretmenler ve aileler için eğitim kılavuzu*. Ankara: Berkay Ofset.
- İMDAT ve ASUMA. (2016). *Çocuk istismarına yönelik rapor*. Web Site: <http://imdat.org/wp-content/uploads/2016/05/%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARINA-Y%C3%96NEL%C4%B0K-RAPOR.pdf> adresinden 16 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.
- İnce, T. ve Yurdakök, K. (2014). Munchausen by proxy sendromu; Ağır bir çocuk istismarı formu. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi Turkish Journal of Pediatric Disease* 3, 165-170.
- İnci, Y. ve Duman, A. (2014). Çocuğa yönelik şiddetin sosyo-kültürel ve ekonomik boyutları: Erzurum ili örneği. *Journal of International Social Research*, 7(31), 524-536.
- İslamoğlu, A. H. ve Alnaçık, Ü. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. 3. Baskı. İstanbul: Beta.
- İstanbul Barosu Dergisi. (2017). *Çocuk hakları 23 Nisan özel yayını*. İstanbul: Ege Reklam ve Basım.
- İşmen, A. E. (2004). Aile içi çocuk istismarı ölçek geliştirme çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 207-221.
- Kapıkıran, N. A., İvrendi, A. B. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 19-27.

- Kara Doruk, S. (2012). 0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü / Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Kayseri
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karaman, Z. (2013). Mevsimlik tarım işçisi çocukların eğitim hakkına erişim durumları ve sosyal beceri yeterliliklerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Ankara.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaufman Kantor, G., Holt, M. & Straus, M. A. (2004). *The parent-report multidimensional neglectful behavior scale*. Durham, NH: Family Research Laboratory.
- Kaufman Kantor, G., Holt, M. K., Mebert, C. J., Straus, M. A., Drach, K. M., Ricci, L. R., MacAllum, C. A. & Brown, W. (2004). Development and preliminary psychometric properties of the multidimensional neglectful behavior scale-child report. *Child Maltreatment*, 9(4), 409-428.
- Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W. & Silver, H. K. (1985). The battered-child syndrome. *Child Abuse & Neglect*, 9(2), 143-154.
- Kendall-Tackett, K. A. & Eckenrode, J. (1996). The effects of neglect on academic achievement and disciplinary problems: A developmental perspective. *Child Abuse & Neglect*, 20(3), 161-169.
- Khajehpour, M. & Ghazvini, S. D. (2011). The role of parental involvement affect in children's academic performance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 15, 1204-1208
- Kılınç, N. (2016). 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Karabük.
- Kır, E. (2013). Çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismara karşı önleyici eğitim çalışmaları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 785-800.
- Knutson, J. F., DeGarmo, D. S. & Reid, J. B. (2004). Social disadvantage and neglectful parenting as precursors to the development of antisocial and aggressive child behavior: Testing a theoretical model. *Aggressive behavior*, 30(3), 187-205.
- Konuk Er, R. (2014). Çalışan çocuklar. S. Sunay Yıldırım Doğru (Ed.) *Çocuk hakları ve koruma aile refahı ve koruma içinde* (s.61-120). Ankara: Eğiten Kitap.
- Korinek, L. & Popp, P. A. (1997). Collaborative mainstream integration of social skills with academic instruction. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 41(4), 148-152.

- Koşay, A. (2013). Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Bilim Dalı. İzmir.
- Köyceğiz, M. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ve çatışma eğilimleri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Kurtoğlu, M. (2016). *Çocuk bu ihmale gelmez*. İstanbul: Nesil.
- Kurtulan, B. (2015). Erken çocukluk döneminde (4-7 yaş) bilişsel beceriler ile sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Bilim Dalı. İstanbul.
- Kuruçırak, Ş. (2010). 4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki. *Yüksek Lisans Tezi*. T.C Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Antalya.
- Kutsal, E., Pashı, F., Işıklı, S., Şahin, F., Yılmaz, G. ve Beyazova, U. (2011). Preliminary validation of the child abuse potential inventory in Turkey. *Journal of interpersonal violence*, 26(14), 2856-2865.
- Kuyurtar, N. (2012). Bilişsel temelli sosyal beceri grup eğitiminin okul öncesi yaş grubundaki etkililiğinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı. İstanbul.
- Kwon, J. Y. (2007). The relationship between parenting stres, parental intellegence and child behavior problems in a study of korean preschool mothers. *Early Childhood Development and Care*. 177 (5), 449-460.
- Laible, D., Carlo, G., Torquati, J. & Ontai, L. (2004). Children's perceptions of family relationships as assessed in a doll story completion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *Social Development*. 13(4), 551-569.
- Liberman, R. P., DeRisi, W. J. & Mueser, K. T. (1989). *Social skills training for psychiatric patients*. Pergamon Press.
- Liman, B. (2017). Öz düzenleme beceri eğitimi programının altı yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerine, sosyal duygusal davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi. *Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı. Konya.
- Lounds, J. J., Borkowski, J. G. & Whitman, T. L. (2004). Reliability and validity of the mother-child neglect scale. *Child Maltreatment*, 9(4), 371-381.

- Lundgren, R. & Amin, A. (2015). Addressing intimate partner violence and sexual violence among adolescents: Emerging evidence of effectiveness. *Journal of Adolescent Health, 56*(1), 42-50.
- McGinnis, E. (2016). *Erken çocukluk döneminde sosyal beceri öğretim programı sosyal beceri öğretimi öncesi rehberi*. Üçüncü basımdan çeviri. Ayşegül Şükran Öz (Çev.). Ankara, Nobel.
- Mercurio, C. M. (2003). Guiding boys in the early years to lead healthy emotional lives. *Early Childhood Education Journal, 30*(4), 255-258.
- Merrell, K. W. (1994). *Preschool and kindergarten behavior scales: Test manual*. Clinical Psychology Publishing Company, Inc., Brandon, Vermont. Web site: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378210.pdf> adresinden 11 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Merrell, K. W. (2003). *Behavioral, social, and emotional assessment of children and adolescents*. Psychology Press.
- Navalta, C. P., Polcari, A., Webster, D. M., Boghossian, A. & Teicher, M. H. (2006). Effects of childhood sexual abuse on neuropsychological and cognitive function in college women. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences, 18*(1), 45-53.
- Neslitürk, S. (2013). Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi. *Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı. Konya.
- Ney, P. G., Fung, T. & Wickett, A. R. (1992). Causes of child abuse and neglect. *The Canadian Journal of Psychiatry, 37*(6), 401-405.
- Nurcombe, B. (2000). Child sexual abuse I: Psychopathology. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry, 34*(1), 85-91.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z. ve Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi/the predictor effect of attitudes of mothers on the social skills and school adaptation of their 5-6 year old children. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (29)*, 143-152.
- Oktaç, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon.
- Oktaç, A., Gürkan, T., Zembat, R. ve Polat Unutkan, Ö. (2006). *Okul öncesi eğitim programı uygulama rehberi Ne yapıyorum? Neden yapıyorum? Nasıl yapıyorum?*. İstanbul: Ya-Pa.
- Ometto, M., de Oliveira, P. A., Milioni, A. L., Dos Santos, B., Scivoletto, S., Busatto, G. F., Nunes, P. V. & Cunha, P. J. (2016). Social skills and psychopathic traits in maltreated adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry, 25*(4), 397-405.
- Orçan, M. (2017). Sosyal gelişim. M. Engin Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim içinde*. (s.126-177). Ankara: Pegem.

- Ovacık, A. C. (2008). Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışlarına etkileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. İstanbul.
- Ozansoy, C. (1999). Öznesini arayan nesnelere: çocuk ve çocuk hakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (1), 39-62.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2007). Ebeveyn kabul-red teorisi ve bireyin gelişimi açısından önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 20-28.
- Özbeç, S. (2009). Anaokulu ve anasınıflı davranış değerlendirme ölçeği'nin (pkbs-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Özbeç, S. (2012). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarının okul ve ev ortamına göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 23(2), 21-32.
- Öztürk, A. B. (2009). Çocuğun cinsel istismarı ve aileyle çalışma. *Journal of Society & Social Work*, 20(2), 89-98.
- Öztürk, M. (2011). Giriş / Çocuk ihmali ve istismarı. Mücahit Öztürk (Haz.), *Çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı el kitabı anne-baba ve öğretmenler için içinde* (s. 13-27). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Özyürek, A., Begde, Z. ve Yavuz, N. F. (2014). Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile yakın çevresindeki yetişkin etkileşimleri arasındaki ilişki. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 16(2), 115-134.
- Paavilainen, E., Åstedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmonen, M. & Laippala, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: towards a knowledgeable base of family nursing. *International Journal of Nursing Studies*, 38(3), 297-303.
- Palut, B. (2003). Sosyal gelişim ve arkadaşlık ilişkileri. Müzeyyen Sevinç (Ed.), *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* içinde. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Park, S. Y. & Cheah, C. S. (2005). Korean mothers' proactive socialisation beliefs regarding preschoolers' Social Skills. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 24-34.
- Pekdoğan, S. ve Kanak, M. (2017). 4-6 yaş çocuğa sahip annelerin istismar düzeylerinin kadının çalışması ve algılanan cinsiyet rolleri ile olan ilişkisinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(48), 510-516.
- Pişi, D. (2013). İstismar ve ihmale uğrayan çocukların psiko-sosyal özellikleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Konya.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 2 önleme ve rehabilitasyon*. Ankara: Seçkin.
- Polat, O. (2017a). *Şiddet*. Ankara: Seçkin.
- Polat, O. (2017b). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 1 tanımlar*. Ankara: Seçkin.

- Razon, N. (1987). Okul öncesi çocukta sık rastlanan uyum ve davranış sorunlarından bazıları ve anaokulunda çözüm önerileri. *Ya-Pa 5. okul öncesi eğitimi ve yaygınlaştırılması semineri 1987 antalya* içinde. İstanbul: Ya-Pa.
- Rohner, R. P. ve Ali, S. (2016). Parental acceptance-rejection questionnaire (PARQ). *Springer International Publishing*, 1-4.
- Ruiz-Casares, M., Trocmé, N. & Fallon, B. (2012). Supervisory neglect and risk of harm. Evidence from the Canadian child welfare system. *Child Abuse & Neglect*, 36(6), 471-480.
- Santrock, J. W. (2014). Erken çocuklukta sosyo- duygusal gelişim. Ayşe Esra Aslan (Çev.). *Yaşam boyu gelişim gelişim psikolojisi on üçüncü basımdan çeviri* içinde (s. 241-272). Galip Yüksel (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Sarı, E. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.
- Sarı, H. Y., Ardahan, E. ve Öztornacı, B. Ö. (2016). Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(6), 501-512.
- Savaşçı, B. (2013). *Çocukların cinsel istismarı suçu*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm önerileri. *Türk Psikoloji Derneği*, 9(33), 27-32.
- Schaffer, H. R. (2008). *Çocuklar hakkında karar verme*. Çev. Selma Koçak. İstanbul: Doruk.
- Seven, S. (2008). Yedi-sekiz yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 151-174.
- SHÇEK ve UNICEF. (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet rapor*. Web site: <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> adresinden 15 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Siyez, D. M. (2003). Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. İzmir.
- Slavin, R. E. (2013). Sosyal ahlaki ve duygusal gelişim. Nilüfer Özabacı (Çev.). *Educational psychology theory and practice. Eğitim psikolojisi kuram ve uygulama onuncu basımdan çeviri* içinde (s. 52-77). Galip Yüksel (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Snyder, S. M. & Merritt, D. H. (2015). The influence of supervisory neglect on subtypes of emerging adult substance use after controlling for familial factors, relationship status, and individual traits. *Substance Abuse*, 36(4), 507-514.
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F. ve Akşit, S. (2014). Türkiye’nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi*, 49, 47-56.

- Straus, M. A. & Kaufman Kantor, G. (2005). Definition and measurement of neglectful behavior: some principles and guidelines. *Child Abuse & Neglect* (29), 19–29.
- Straus, M. A. (2004). Guide to the multidimensional neglectful behavior scales. *Family Research Laboratory, University of New Hampshire. Durham.* 1-7.
- Straus, M. A., Kinard, E. M. & Williams, L. M. (1995). The multidimensional neglectful behavior scale, Form A: Adolescent and adult-recall version. *Durham, NH: University of New Hampshire: Family Research Laboratory,* 1-13.
- Şahin, S. (2010). 0-6 yaş arası çocukların temel gelişimsel özellikleri: fiziksel ve sosyal-duygusal gelişim. İbrahim H. Diken (Ed.). *Erken çocukluk eğitimi* içinde (s.169-208). Ankara: Pegem
- Şahin, S. (2015). Boşanmış ailelerden gelen okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi. *Doktora Tezi.* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. Adana.
- Şen, M. (2009). 3-6 yaş grubu çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Doktora Tezi.* Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı. Ankara.
- Tanrıoğen, Y. (2014). Okul öncesi dönemi çocukların yaşadıkları sosyo kültürel ortamların sosyal beceri ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Denizli.
- TDK. (2017). İstismar. Web Site: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C4%B0ST%C4%B0SMAR adresinden 27 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Telli, A. A. ve Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi,* 6, 127-34.
- The B. C. Handbook for action on child abuse and neglect for service providers* (2017). British Columbia. Web site: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/public-safety-and-emergency-services/public-safety/protecting-children/childabusepreventionhandbook_serviceprovider.pdf adresinden 23 Aralık 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni,* 3(4), 76-80.
- Topçu, S. (2009a). *Cinsel istismar.* Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Topçu, S. (2009b). *Silinmeyen izler çocuk genç ve engellilerin istismar ve ihmali.* Ankara: Phoenix Yayınevi.
- TUİK, (2012). *Türkiye işgücü anketi sonuçları.* Web site: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659> adresinden 30 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.

- Tyler, S., Allison, K. & Winsler, A. (2006). Child neglect: Developmental consequences, intervention, and policy implications. *In Child and Youth Care Forum*, 35(1), 1-20.
- Uçar Çabuk, F. (2013). 5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Bilim Dalı. Denizli.
- Uğurlu, Z. ve Aksoy Gülsen, İ. (2014). Çocuk hakları ve hukuki bağlamda çocuğun ihmal ve istismardan korunması. *International Journal of Social and Educational Sciences (Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi)*, 1(1): 1-24.
- UNICEF. (2004). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. Web site: http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDair_Sozlesme.pdf adresinden 29 Ekim 2017 tarihinde edinilmiştir.
- UNICEF. (2014). *Hidden in plain sight: A statistical analysis of violence against children*. Web site: http://files.unicef.org/publications/files/Hidden_in_plain_sight_statistical_analysis_EN_3_Sept_2014.pdf adresinden 30 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Uyanık Balat, G., Sezer, T., Karabulut, A. G. ve Koçak, E. (2015). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan annelerin çocukluk deneyimleri ve öznel mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *4. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Özet Kitabı*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Uysal, D. (2014). Anne destekli, anne desteksiz sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramlarının karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Bilim Dalı.
- Uzun, H. (2016). Baba eğitim programının baba-çocuk ilişkisine ve anaokuluna devam eden çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *TSA Dergisi*, 1, 9-18.
- Ünal, H. B. (2017). Ebeveyn çocuk ihmal ve istismarı farkındalık ölçeği'nin geliştirilmesi ve uygulanması. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Ünalmiş, M. (2010). Lise 1. sınıf öğrencilerinin zorba/kurban davranışları ile sosyal beceri ve şiddete yönelik tutumları. *Yüksek Lisans Tezi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı. İstanbul.

- Ünsal, Ö. F. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60- 72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.
- WHO, (1999). *Report of the consultation on child abuse prevention. Genova*. Web site: <http://apps.who.int/iris/handle/10665/65900> adresinden 4 Kasım 2017 tarihinde edinilmiştir.
- WHO. (2006). *Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence*. WHO Publications. Web site: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/1/9241594365_eng.pdf adresinden 26 Ekim 2017 tarihinde edinilmiştir.
- WHO. (2014). *Adverse childhood experiences survey among university students in Turkey. Study report, 2013*. Web site: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/270689/Adverse-childhood-experiences-survey-among-university-students-in-Turkey-study-report-2013_Eng.pdf adresinden 21 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Yalçın, H., Koçak, N. ve Duman, G. (2014). Anne babaların çocuk istismarıyla ilgili tutumlarının incelenmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 137-143.
- Yarar, F. ve Yarış, F. (2011). Birinci basamakta çocuk istismarı ve ihmaline yaklaşım. *Turkish Journal of Family Practice/Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 15(4), 178-183.
- Yaşar, M. (2015). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişim. Figen Turan ve Arzu İpek Yükselen (Ed.). *Her yönüyle okul öncesi eğitim 1. Çocuk gelişimi 2 okul öncesi döneminde gelişim içinde* (s.275-288). Ankara: Hedef.
- Yavuz Konokman; G. ve Yanpar Yelken, T. (2015). Araştırma direnci ölçeği geliştirme: Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi. The development of research resistance scale: Exploratory and confirmatory factor analysis. *Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi*. 8 (40), 621-636.
- Yavuz, M. S., Büyükyavuz, I., Savaş, C., Ozgüner, I. F., Kúpeli, A. ve Asirdizer, M. (2008). A battered child case with duodenal perforation. *Journal of forensic and legal medicine*, 15(4), 259-262.
- Yavuzer, H. (2007). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2011a). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2011b). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi.
- Yener Öztürk, P. (2014). Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Bölümü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. Ankara.

- Yenibaş, R. ve Şirin, A. (2007). *Ailede çocuğun istismarı ve umutsuzluk*. Ankara: Nobel.
- Yeşilyaprak, B. (1989). Anne-baba tutumlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin bir araştırma. *Ya-Pa 6. okul öncesi eğitimi ve yaygınlaştırılması semineri istanbul 1989* içinde. Ya-Pa: İstanbul.
- Yıldırım Doğru, S. S. (2014). Yasal düzenlemeler. S. Sunay Yıldırım Doğru (Ed.) *Çocuk hakları ve koruma aile refahı ve koruma* içinde (s.61-120). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yılmaz, E. (2016). 48-72 aylık çocuklara yönelik sosyal problem çözme becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi. İstanbul.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların ihmal-istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. *Hacettepe Üniversitesi Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(1), 73-83.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arık, A. ve Arslan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*, 39(4), 536-541.
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal Kora, M. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.

EKLER

Ek 1: İzin Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.3922068

23/03/2017

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Marmara Üniversitesinin 13.03.2017 tarih ve 1700081124 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 22.03.2017 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Ayşe Gül KARABULUT'un "Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden 5-6 Yaş Çocukların Davranış Özellikleri ile Ebeveynlerinin İhmalci Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz genelinde bulunan ilkököl, ortaokul bünyesinde bulunan anasınıflar ve bağımsız anaokullarına devam eden öğrencilerin ebeveynleri ve öğretmenlerine; ebeveyn için kişisel bilgi formu, öğretmen için kişisel bilgi formu, anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği, ebeveyn için çok boyutlu ihmalci davranış ölçeği ve ebeveyn kabul red ölçeğini uygulama hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
23/03/2017
Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Ek 2: Araştırmaya Katılan Okulların Harf Sırasına Göre İsimler Listesi

1. Adnan Menderes İlkokulu
2. Akatlar Anaokulu
3. Ali Fuat Cebesoy İlkokulu
4. Aslangazi İlkokulu
5. Atatürk İlkokulu
6. Bekir Sami Dedeoğlu İlkokulu
7. Çağdaş Yaşam Eşref ve Sadullah Kıray Anaokulu
8. Ertuğrul Gazi İlkokulu
9. Fındıklı İlkokulu
10. Gazi İlkokulu
11. Gülen Üstünel Anaokulu
12. Gültepe İmam Hatip Ortaokulu
13. Günebakan İlkokulu
14. Hacı Ethem Üktem Ortaokulu
15. Hamidiye Anaokulu
16. İbni Sina Anaokulu
17. İTÜ Maçka Kreş ve Anaokulu
18. Kağıthane Uğur Okulları Anaokulu
19. Mehmetçik İlkokulu
20. Metehan İlkokulu
21. NEF İlkokulu
22. Nene Hatun Anaokulu
23. Nilüfer Hatun İlkokulu
24. Osman Tevfik Yalman Ortaokulu
25. Özel Beşiktaş Erken Yaşta Eğitim Anaokulu
26. Özel Günay Anaokulu
27. Özel Güneşli Bahçe Anaokulu
28. Özel Mini Çocuk Anaokulu
29. Özel Şişli Karınca Anaokulu
30. Sadabad Anaokulu
31. Sait Çiftçi ilkokulu
32. Şehit Teğmen Ali Yılmaz İlkokulu
33. Yıldız Erten Anaokulu
34. Zübeyde Hanım İlkokulu
35. 75. Yıl İlkokulu

Ek 3: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Veli;

Bu form Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans programında yürütülen tez çalışması için oluşturulmuştur. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak olup, sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Formdaki ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Bu sebeple cevaplarınızın samimi ve içten olması çok önemlidir. Göstereceğiniz ilgi, ayırdığınız zaman ve tüm yardımlarınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Birsen GÜZEL
Tez Danışmanı
Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü
Öğretim Üyesi

Ayşe Gül KARABULUT
Tez Yürütücüsü
Marmara Üniversitesi
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi /
Okul Öncesi Öğretmeni

1. **Çocuğun kod numarası:**
2. **Ölçeği Dolduran:** Anne () Baba ()
3. **Çocuğun devam ettiği okul / sınıf:**
4. **Ölçeğin doldurulduğu tarih:**(gün)/.....(ay)/.....(yıl)
5. **Çocuğun cinsiyeti:** Kız () Erkek ()
6. **Çocuğun doğum tarihi:** (gün) (ay) (yıl)
7. **Çocuğun durumu:** Öz () Evlat edinilmiş () Koruyucu ailede ()
8. **Kardeş sayısı (Araştırmaya katılan çocuğunuz hariç)**
Tek çocuk () Bir kardeş () İki kardeş () Üç veya daha fazla kardeş ()
9. **Araştırmaya katılan öğrenci kaçınıcı çocuğunuz**
Birinci () İkinci () Üçüncü () Dördüncü veya sonraki ()
10. **Çocuğunuzun kronik bir hastalığı var mı?**
Hayır ()
Evet () Yazınız.....
11. **Çocuğunuzun herhangi bir engel durumu var mı?**
Hayır ()
Evet () Yazınız.....
12. **Annenin yaşı**
20 yaş ve altı () 21-25 yaş () 26-30 yaş () 31-40 yaş () 41 ve üstü ()

13. **Annenin Medeni Durumu:** Evli () Boşanmış () Eşi Ölmüş (Dul) ()

14. **Annenin eğitim düzeyi**

Okuryazar Değil ()

Okuryazar ()

İlkokul mezunu ()

Ortaokul mezunu ()

Lise mezunu ()

Üniversite mezunu ()

Yüksek Lisans / Doktora ()

15. **Annenin çalışma durumu**

Çalışmıyor ()

Bir işte çalışıyor ()

Emekli ()

16. **Babanın yaşı**

20 yaş ve altı ()

21-25 yaş ()

26-30 yaş ()

31-40 yaş ()

41 ve üstü ()

17. **Babanın Medeni Durumu:** Evli () Boşanmış () Eşi Ölmüş (Dul) ()

18. **Babanın eğitim düzeyi**

Okuryazar Değil ()

Okuryazar ()

İlkokul mezunu ()

Ortaokul mezunu ()

Lise mezunu ()

Üniversite mezunu ()

Yüksek Lisans / Doktora ()

19. **Babanın çalışma durumu**

Çalışmıyor ()

Bir işte çalışıyor ()

Emekli ()

20. **Size göre ekonomik durumunuz**

Düşük ()

Orta ()

Yüksek ()